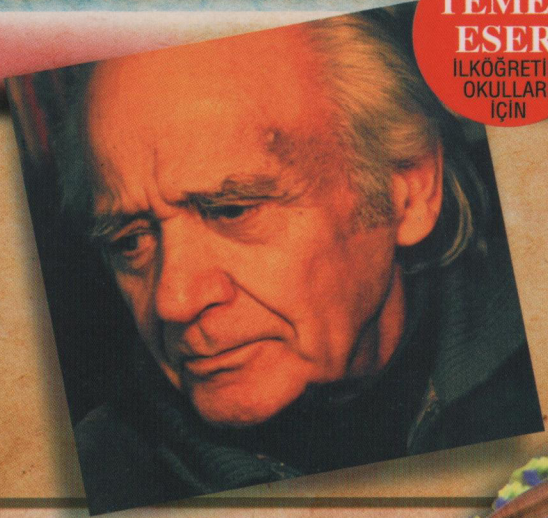

RIFAT ILGAZ

1 0 0 Y A Ş I N D A

HALİME KAPTAN

100
TEMEL
ESER
İLKÖĞRETİM
OKULLARI
İÇİN

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

 eskikitaplarim.com

TÜRK EDEBİYATI

RİFAT ILGAZ
HALİME KAPTAN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2010

Genel Yayın: 2069
Sertifika No: 11213

YAYIN DANIŞMANI
AYDIN ILGAZ

EDİTÖR
PINAR GÜVEN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
ASLI YALKUT

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

ISBN 978-605-360-062-6

BASKI

BAŞAK MAT. TAN. HİZ. İTH. İHR. TİC. LTD. ŞTİ.
ANADOLU BULVARI MEKAPLAZANO:5/15 GİMAT YENİMAHALLE / ANKARA
(0312) 397 16 17
Sertifika No: 12689

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

Roman

halime kaptan

RIFAT ILGAZ

Sevgili Çocuklarımız,

Pek çoğunuzun bildiği gibi Türkiye İş Bankası, Cumhuriyetimizin ilanından hemen sonra 1924’de Büyük Atatürk tarafından ülkemizin ekonomik gelişimine katkı sağlaması için kuruldu.

Kurulduğumuzdan bugüne ülkemizde bankacılığın, finans sektörünün, ekonominin ve sanayinin öncülüğünü üstlenirken, siz sevgili çocuklarımıza daha güzel ve aydınlık bir gelecek hazırlamanın en önemli sorumluluğumuz olduğunu hiç unutmadık.

İş Bankası ailesi olarak sizlere daha güzel bir dünya bırakabilmek için çalışmaktan mutluluk duyuyoruz.

Dün olduğu gibi, bugün de önceliğimiz sizsiniz.

Bu duygularla hazırladığımız “Karneni Göster, Kitabını Al” çalışmamızın 4. yılında, yine 1 milyon kitabı tatil hediyesi olarak sizlerle buluşturuyoruz.

Sizlere bu kez, doğumunun 100. yıldönümünde değerli yazar Rıfat Ilgaz’ın “Halime Kaptan” adlı romanını armağan ediyoruz. Rıfat Ilgaz bu kitabında Kurtuluş Savaşı’nı konu ediyor.

Biliyorsunuz, Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı’ndan yenik çıktı. Orduları dağıtıldı, silahlarına el ko-

nuldu, askerleri terhis edilip evlerine gönderildi. Dört yıl boyunca üç kıtada çarpışan Osmanlı ordusu bu savaşta çok büyük kayıplar verdi. Pek çok çocuk babasız kaldı, birçok anne ve baba evlatlarının savaştan döndüğünü göremedi. Zorluklar içinde sefaletle geçen savaş yıllarında halk yoksulluğa ve umutsuzluğa düştü.

Savaşı kazanan devletler Anadolu'yu paylaşıp işgal etmeye başladılar. Bu sırada Mustafa Kemal Atatürk, 9. Ordu müfettişi olarak İstanbul'dan ayrıldı, Samsun'dan Anadolu'ya çıktı. Halk yorgun ve umutsuz olmasına rağmen yurdun her yerinde işgalci güçlere karşı direnişe geçti. Mustafa Kemal, Erzurum ve Sivas kongrelerini toplayarak ulusal başkaldırıyı örgütlü bir hale getirdi ve Kurtuluş Savaşı'nı başlattı.

Savaşmak için elde yeterli asker, silah ve para yoktu. Yoksulluk içindeki halk, Birinci Dünya Savaşı'ndan dönen evlatlarını tekrar askere gönderdi. Kendi yiyecek ve giyeceğinden kısıp cepheadaki askerleri besledi. Kurtuluş Savaşı bütün halkın katıldığı bağımsızlık ve özgürlük savaşıydı. Bu savaşta kadınlar da ön safta yer aldılar. Sadece hastanelerde yaralıları bakmak, askeri fabrikalarda işçi olarak çalışmakla kalmadılar. Gerektiğinde ellerine silah alıp çarpışmalara katıldılar. Cesur Anadolu kadınları cepheadaki askerlere yiyecek, giyecek ve silah taşıırken yaptıkları fedakârlıklarla destanlara konu oldular.

Halime Kaptan'ın öyküsü de Kurtuluş Savaşı'ndaki cesaret ve kahramanlık örneklerinden biridir. Bu kitabı severek okuyacağınızı düşünüyor, istediğiniz gibi dinleneceğiniz ve eğleneceğiniz güzel bir tatil geçirmenizi diliyoruz.

Türkiye İş Bankası

Temel Reis uyuyamamıştı bütün gece. Ağrıları bir tuttu mu ayakları kütük gibi şişer, bel ağrısından bir yandan bir yana dönemezdi. Lodos, Karadeniz kıyılarını yaladı mı hep böyle olurdu, azardı romatizması.

“Halime, kız!..” diye seslendi. “Hele kalk!”

Daha yeni uyumuştı Halime. Bütün gün ev işleri, köy işleri, ahırdı, inekti, çamaşırdı, bulaşıktı, yorulmuş, ancak gözlerini yummuştı. Kıyamıyordu onu uyandırmaya, ama bu ağrılar da dur durak bilmiyordu ki.

“Hele kalk!”

Annesi duymamıştı, ama oğlu açmıştı gözlerini.

“Ne var?” dedi. “Ayakyoluna mı gideceksin?”

“Memiş, hele kalk da gel!”

Memiş hemen fırladı yataktan.

“Söyle dede!”

“Dönemiyorum oğlum. Bir yanımdan bir yanıma dönemiyorum. Tut şu yanımdan da çevir beni!”

Sıkı tut! Hah şöyle, çevir, çevir!.. Bir yanıma yatmaktan kemiklerim çürüdü. Sağ olasin oğlum! Ellerin dert görmesin. Ocağa bir bak bakalım, külleri eşle de!”

Memiş, dedesinin üstünü sıkıca örttü. Yastığını düzeltti. Ocak başına gidip maşaya yapıştı. Külleri şöyle bir karıştırınca altından közler kıpkırmızı çıkıverdi ortaya. İdare lambasının aydınlatamadığı odanın alacakaranlığı birden ışıyivermişti.

“Közler erimemiş daha!” dedi Memiş.

Başka ne yapabilirdi bu saatte? Tarhana çorbasının suyunu koyup da annesini uyandırabilirdi, ama sabah ezanı daha okunmamıştı ki.

“Sür çaydanlığı!” dedi. “Kaynayınca boşalt maşrapaya! İçine bir kahve kaşığı pekmez koy, karıştır! Uyuma haaa!..”

“Yok dede, uyumam!”

Çaydanlık yalnız ıhlamur kaynatmak için kullanılıyordu. Savaş başladı başlayalı ne çay kalmıştı dükkânlarda ne kahve... Kahve kaşığı hâlâ duruyordu, ama cezveye kahve koyup karıştırmak için değildi. Kahve kaşığıyla ancak maşrapaya pekmez konurdu çanaktan. Şeker çoktan çekilmişti köy evlerinden. Kasabada zengin evlerinde kelle şekerinin¹ daha kökünün kurumadığı söylenirdi.

“Kaynadı ıhlamur dede! Fıkır fıkır...”

“Koy da getir çabuk!”

¹ kelle şeker: Eskiden, 2-3 kg'lık kristal kütleler halinde yapılan şeker. (Kullanılacağı zaman üzerine bir ağırlıkla vurularak kırılırdı.)

Kahve kaşığını bulamıyordu Memiş. Kaşıklıktan küçük bir tahta kaşık aldı. Şimşirdendi bu kaşık... Sapsarıydı, altın gibi... Babası askere gitmeden almıştı Memiş'e. Memiş'in kaşığıydı bu. Kimse kullanamazdı onu. Ne annesi ne dedesi... Ne de arada bir uğrayan teyzesinin oğlu Bekir... Ama Bekir istese seve seve verebilirdi ona. Bekir'in gözü toktu, hiçbir şey istemezdi ki kimseden... Teyzesi de iyi kadındı, güzel kadındı, annesi gibi... Eniştesini de askere almışlardı. Ama Bekir, babasının mektuplarını okuyacak kadar okuma yazma biliyordu. Ne güzel şeydi okuma yazma bilmek. Ah, Memiş de öğrenebilseydi de Samsun'daki babasına bir şeyler yazıp postaya atsaydı.

"Ne düşünüp duruyorsun ocak başında? Getir-sene şu ıhlamuru!"

Kızmıştı dedesi... Çabuk da kızardı bu ihtiyarcık. Eskiden çok yumuşak huyluymuş, kaptanlık ederken. Karadeniz'i, bütün denizleri bilirmiş. Her seferden dönüşünde neler neler getirirmiş. Çaylar, kahveler, şekerler... Bir keresinde kutu şekeri bile getirmiş İstanbul'dan... Kapağı açılınca kutudan yeşilli kırmızılı şekerler çıkmış. Kimisi kâğıtlara sarılıymış bu şekerlerin... Yarı düş, yarı gerçek, gözünün önüne gelir gibi oluyordu Memiş'in. Gümüş gibi, hışır hışır bir kâğıttan koyu kahverengi, yağlıca, şekerlice bir şeyin çıktığını anımsıyor, tadını diliyle damağı arasında yeniden duyar gibi oluyordu.

Memiş ıhlamuru uzattı dedesine. Dedesi maşrapayı tek elle tutamadığı için iki eliyle sıkı sıkı kavramıştı. İlk yudumu çekince:

“Oh!” dedi. “Tam istediğim kararda pekmezi. Daha çoğu gitmiyor bu mübareğin de... Üzüm pekmezi olsa neyse... Elmadan pekmez bu kadar olur. Ne vakit bitecek bu patırtı. Çaya kahveye hasret kaldık be!”

Daha birçok şeyler çekilmişti dükkânlardan. Ama Temel Reis’e koyan çayla kahveydi. Ekmek bile çekilmişti fırınlardan. Vesikayla veriliyordu. Köy yerinde vesika da yoktu. Süpürge darısıyla mısır koçanı verilecekti değirmene de içine bir avuç elenmemiş mısır unu katılacaktı. Köyün fırınına sürülüp kaya gibi somunlar alınacaktı. Buralarda savaştan önce de temiz buğday ekmeği yiyenler pek azdı, ama gene de paraya kıyınca tombul tombul çarşı ekmeği alınabilirdi. Hele susamlı simitler, çöreoğlu ramazan pideleri çocukların düşlerinden bile silinip gitmişti.

“Şunu bir daha doldur da yat artık!”

Memiş, dedesinin elinden maşrapayı almış, ocağın külüne çektiği çaydanlıktan ağzına kadar doldurmuştu.

“İşte boşalttım çaydanlığı!” dedi. “Bir damla kalmadı içinde.”

“Pekmezini de koy, getir!”

Bu iki bardak ıhlamurla iş bitmiyordu. Mevsim yazdan güze dönmüştü ne zamandır. Geceler uzamıştı.

“Hele sen doldur çaydanlığı da koy ateşin kenarına. Kül at gene közlerin üstüne. Sabaha kadar kaynasın ağır ağır.”

Memiş, dedesinin bütün istediklerini yerine getirmişti. Maşrapasına iki elle yapıştı dedesi.

“Hadi,” dedi, “git yatağına gayrı!”

Memiş yatar yatmaz da uyumuştı.

“Hey anam!” dedi Temel Reis. “Nasıl bitecek bu uzun geceler!..”

Yaş altmış beşi bulmuştu. Diri olmasına henüz diriydi daha. Bu romatizma ağrıları olmasa kuma çekili teknesine atlar, İnebolu’ya kadar gider, yumurtacıların talaşlarla istiflenmiş yumurta tabutlarını² götürür, dönüşte getirecek bakkal malı bulamasa bile, Köseli altından odun yüklerdi sandalına. Yanına dirice iki gemici bulması gerekiyordu bu işleri başarabilmesi için. Ama adam nerdeydi... On yedi yaşındaki delikanlılar bile Çanakkale Savaşı’na katılmışlardı. Ya ellisinden büyük adam alacaktı yanına ya da on ikisinde, on üçünde çocuk... Bekir’le, Memiş’le çıkacaktı yola ister istemez. Gelini Halime’ye de “Geç küreğe!..” diyemezdi ya...

Temel Reis’inki de hep kuruntuydu işte. Hali mi vardı kalkıp kalafatları³ kurumuş, boyası dökül-

² tabut: Sandık.

³ kalafat: Sandalın su almasını önlemek için kaplama tahtaları arasına doldurulup üzeri ziftle kaplanmış pamuk iplikleri.

müş sandalı, bu güz rüzgârında suya atacak. Zemheri⁴ rüzgârları nerdeyse başlayacaktı. Sabahları köyün kıyıya bakan tepelerine kar yağmış gibi kırağı düşüyordu. Cevizler, kestaneler çoktan toplanmış, kilerlere konmuştu. Gebeşköy'ün en işe yarar ürünü elmadan sonra cevizle kestaneydi. Bu kış nasıl geçecekti, yokluk, yoksulluk içinde... Bir sefer, bir sefercik kaptırabilseydi karlardan önce... Henüz askere çağrılmamış bir iki delikanlıyla kerempeyi⁵ aşıp bir İnebolu seferi yapabilseydi... Bir iki kilo kuru üzüm, yarım kilocuk pirinç, bir iki arşın⁶ kaputbezi bulabilse, getirebilse... İnebolu'dan Samsun'a kadar bir iş daha çıksa da askerlik şubesindeki oğlunu bir görebilse... Sabri'sini. Bu düşünceler sıralandı mıydı, romatizma ağrıları da için için başlardı azıtmaya. Artar, artar, dayanılmaz hale gelirdi. Sağ yanına yatmaktan gene çürümüştü etleri. Öbür yanına dönebilse... Ah, bir dönebilse de yatağa yeni girmiş gibi bir güçlense... Memiş'i uyandırmak da olmazdı ki daha bir iki saat geçmeden. Yoksa gelinini mi uyandırırsa? Bu Halime de ne çok sever uykuyu. Nasıl sevmesin, bütün gün ayakta. Bir inek var damda⁷... Bir ineğin iki çocuktan çok işi olur. Sapını, yalını, suyunu vermek, altını kürümek... Eğer süt veriyorsa, sağmak, sütünden yo-

4 zemheri: Karakış.

5 kerempe: Denize doğru uzanan kayalık burnu.

6 arşın: Eskiden kullanılan, 68 santimetreye eşit bir uzunluk ölçüsü.

7 dam: Ahır.

ğurt yapmak, yağ yapmak, götürüp yağı da yoğurdu da pazarda satmak... Karşılığında tuz almak, gaz almak, sabun almak, bir iki arşın bez almak... Ne ineğin eskisi kadar sütü vardı ne de çarşıda gazla sabun kalmıştı. Tuz bile yoktu memlekette. Çanakkale Boğazı kapanmış, Ege Denizi'nden tuz gelmez olmuştu. Çankırı taraflarından kapkara kayatuzu geliyordu. Bütün köy kadınları bu kaya parçalarına para verip almaktansa, yayıklarını deniz suyuyla doldurup arkalarında getiriyorlar, kazanlarda kaynatıp tuz çıkartıyorlardı. Ne et ne zerzevat... Ara sıra bol istavrit çıkmasa, hamsi karaya vurmasa köylüsü de kasabalısı da açlıktan kırılıp gidecekti.

Temel Reis'in uykusu adamakıllı kaçmıştı ama ağrılar da bıçakla kesilir gibi kesilivermişti. Soluk alıp vermesi bile yoluna girmişti birden.

“Lodos dirisa etti,⁸” diye düşündü.

Doğruydu. Kaç gündür sürüp giden lodos kesilmiş, yerini kuzey rüzgârlarına bırakmıştı. Ne zaman lodos sürüp gitse romatizmaları böyle azar, uyutmazdı onu. Ciğerlerinde bile solunum zorlaşıp, sinsi bir baş ağrısı şakaklarını zonklatırdı. Şimdi bir rahatlık, bir ferahlık sarmıştı bütün vücudunu. Kuzeyden esen serin bir rüzgâr aralık duran kapıyı gıcırtilarla arkasına kadar itip duvara yapıştırmıştı. Dışardan, musandiranın⁹ üçgen biçimi oyulmuş

⁸ dirisa etmek: Yön değiştirmek.

⁹ musandıra: Yüklük.

camsız penceresinden giren rüzgâr yüzünü yalayıp geçiyordu. Kolayca sağından soluna dönüp ağrıyan kaslarını rahata kavuşturdu.

“Karayel,” dedi. “Hep karayelin rahatlığı bu.”

Ayağının dibindeki minderin üstünde kıvrılıp uyuyan Memiş’e baktı. Açılmıştı üstü. Kalkıp örtebilseydi, ne iyi olurdu. Yavaşça kaydı sedirin üstündeki yatağından. Sol ayağı tam yere değmişti ki gürültüyle bir şey yuvarlandı döşemenin üstüne. İhlamur koyup içtiği maşrapaydı bu. Elini çarpıp düşürmüştü.

“Hay kör şeytan!” diye söylendi. “Sırası mıydı?”

“Baba, sen misin, kalktın mı yoksa?”

Gelini Halime gürültüye uyanmış, soruyordu.

“Elim çarptı da maşrapaya...”

Gelin dışarda, sofada yatıyordu. Kalkmış, başına sarı yazmasını örtmüştü bile. Başı açık giremezdi kaynatasının odasına.

“Rüzgâr çıkmış ben uyurken,” dedi.

“Karayeldir olsa olsa. Oğlanın üstünü örteyim dedimdi. Elim maşrapaya çarptı.”

Yatarken maşrapayı küpün üstündeki çiviye astığını hatırlayan gelin:

“Nasıl aldın çividen?” diye sordu.

“İhlamur verdi Memiş. Ağrılarım tuttuydu da.”

“Nasılsın şimdi?”

“İyiyim. Lodos dirisa etti de. Rüzgâr karşıdan esti mi ne romatizmam kalır ne tıknefesliğim...”

Buralılar, Karadeniz'in Bulgaristan, Romanya, Rusya kıyılarına hep "karşı" derlerdi. Kuzey rüzgârları bu yanlardan eser, peşinden ya yağmur getirirdi ya da kar... Hele karayele, yıldıza açık olan Cide kıyılarını dalgalar günlerce döver dururdu. Bunu Temel Reis kadar Halime de biliyordu.

"Baba," dedi, "sakın bizim sandalı deniz kumdan almasın!"

"Deniz bu, alır alır."

Son defa kendisi çektiymişti kahvedeki ihtiyar-lara... Biraz gerilerdeydi, ama belli de olmazdı. Sıyırıldı perdeyi yattığı yerden, gökyüzüne baktı. Ay nerdeyse bulutlarla örtülmek üzereydi. Kızarıklık bir çember içindeydi firdolayı¹⁰.

"Hava fırtına gösteriyor," dedi. "Ortalık ağarınca topla kadınları da sandalı ağaçların altına çekiverin! Besle feleklerini¹¹ iyice. Ne olur ne olmaz. Bilirsin Kör Numan'ın aynakıçını¹². Karadutların dibine kadar deniz nasıl attıydı bildir¹³. Kendisini de yarı beline kadar gömüvermişti kuma. Ben kolumdan çekmesem, iki mezar taşı isterdi ertesi gün, başlı bacaklı..."

"Baba, sana bir şey söyleyeyim mi ben..." dedi Halime, kuşkulu kuşkulu.

¹⁰ firdolayı: Çepeçevre.

¹¹ felek: Sandalı karaya çekmek ya da denize indirmek için altına sürülen yuvarlak ağaç.

¹² aynakıç: Kış tarafı düz tekne.

¹³ bildir: Geçen yıl.

“Söyle bakalım.”

“Bu sandal bizim işimize yarayacak mı dersin bundan kelli¹⁴?”

“Neden yaramasın?”

“Bi daa çıkar mısın ki denize? Çıksa çıksa oğ-lun çıkar amma kim bilir ne zaman döner asker-den.”

“Beni de askere çağırarak değiller ya.”

“Adamı kocatmadan, çürütmeden salıvermiyor hükümet. Bizim sandal mantara dönmüş. Geçen-lerde balığa çıktılar köyün delikanlıları. Daha şu-beye çağırılmamışlardı. Dura dura bütün kalafatları dökülmüş de olduğu gibi su dolmuş ağzına birlik. Sandalı şişsin diye bırakmışlar açıkta... Yüze yüze çkmışlar karaya.”

“Anladık!” diye çıkıştı reis gelinine. “Ne yapayım, satalım mı demek istiyorsun?”

“Sen bilirsin baba amma hani satsak da parasıyan bi çift öküz alsak...”

“Bi çift öküz mü? Çift sürmek için öyle mi?”

“Çift sürmek için, arabaya koşmak için...”

“Çifti kim sürecektir?”

“Arabaya koşardık... Günü gelince çift de sürerdik.”

“Kim sürecektir çifti diyorum sana?”

“Ben... Memiş önünden gider, ben de sabanın kulpundan yapırdım.”

¹⁴ bundan kelli: Bundan sonra.

“Olmaz! Karı kısmı çift sürmez. Erkek işi çift sürmek.”

“Erkek nerde? Hepsi askerde. Onbeşlileri¹⁵ de çağırıldılar.”

“Gelin!” dedi biraz da öfkeyle. “Beni sen adamdan saymıyor musun?”

“O nasıl söz baba? Sen evin direğisin bugüne bugün. Senin gölgen yeter bize.”

“Kendim fazla gelirim öyle mi? Bak gelin, ben daha ölmedim. İnebolulu Nuri Efendi’ye ne zaman gitsem benim yüküm hazır. Kırk tabut yumurta götürsem İnebolu’ya, bu kışı sıkıntısız geçiririz. Biraz gaz, biraz tuz, biraz da sabun buldum mu bi sıkıntımız da kalmaz. Gelirken iki mağazanın manifaturasıyla bakkaliyesini de attım mı sandalın ambarına...”

“Mal kalmadı diyorlar İnebolu’da. Olanı da dükkâncılar kendileri için kapatmışlar.”

“Olmaz öyle şey! Malı olan satışa çıkaracak. Giderim ben. Hele denizler kırılсын biraz. Şu karayeli bir atlatalım. Sen git kuma da sabah ezanından sonra denizi bi kolla. Bu sandal, içi geçmiş karpuz gibi dağılsa gene de satışa çıkarmam. Varsın denizde dilim dilim parçalansın. Ben gemici doğdum, gemici öleceğim. Oğul Sabri’m benim, bi türlü sevediydi denizi. Hele barış olsun da bi gelsin. İkimiz gene de çok bile geliriz Karadeniz’e. Çıkar aklından kayık satmayı.”

¹⁵ Hicri takvime göre 1315, miladi takvime göre 1897-1898 doğumlular.

Memiş büyükbabasının sesine uyanmış, gözkapaklarını aralamadan onu dinliyordu. Satılır mıydı koskoca sandal. Yaz gelince önce kırmızı zehir boyasından astar çektirirdi dedesi... Bodoslamadan¹⁶ su kesimine¹⁷ kadar deniz mavisi... Üstüne kırmızı bir kuşak. İnce bir kuşak da sarıdan. Geri yanı yeşil. Acı yaprak yeşili... Tüm kaynaklara¹⁸ kadar... Tiflin balığı¹⁹ gibi sandal, nasıl satılırdı kış geldi diye. Hiç yazı yok muydu bu memleketin? Şu dağlar, dağlardaki karaağaçlar, kocayemişler, meşeler yermeyecek miydi bir daha?..

Köyün mescidinden sabah ezanı okunuyordu. Temel Reis dudaklarını kıpırdatarak bir şeyler mırıldandı.

“Herkes camiden çıkınca al Memiş’i de yanına,” dedi, “kestanelikten iniver kumluğa. Dalgaların haşırtısı buraya geliyor daha şimdiden. Sekiziniz, onunuz bir araya geldi mi kuş gibi uçuruverirsiniz. Altı felek alırsınız geriye. Sen şimdi bir tarhana yap da içelim. Hadi aslan gelim, sen çıkar kurnutuları içinden.”

Önce kuyudan bakraçları doldurdu Halime. Ocağa çorbanın suyunu salınca doğru dama indi,

16 bodoslama: Sandalın omurgasının baş ve kık taraflarından yukarıya uzanan ağaç ya da demir direklerin her biri.

17 su kesimi: Sandalın su üstünde ve su altında kalan bölümlerinin keşiştiği yer.

18 kayna: Sandalın iki yanında bulunan ve kıyıya çekmek için ip takılan çıkıntı.

19 tiflin balığı: Yunus.

ineğin yanına. Akşamdan doğradığı mısır saplarından boşalttı önüne. Döndü, sulandırdığı tarhanayı ezip boşalttı tencereye. Artık başından ayrılamazdı pişene kadar. Tencerenin dibine sarmasın diye karıştırıp durdu iri bir tahta kaşıkla.

Bekir erken erken yola çıkmış, Kadirköy'den iki saatte almıştı Gebeşköy'ü. On üç yaşında bir delikanlıydı artık. Daha kabacaları ilk yoklamalar için şubeye çağrılıyordu. Gençler uzak cephelerde savaşırken yerlerini Bekir gibiler tutacak değil miydi geride. İşte bir ağaç altına çöküp beş dakikalık bir mola bile vermeden daha alacakaranlıkta Temel Reis'in kapısını çalıyordu. Halime çoktan kalkmış, ineği bile sağmıştı. Kapının vurulduğunu duyunca koşup açtı.

“Sen misin?” dedi. “Tam zamanında geldin!”

Bekir, teyzesinin eline yapıştı öpmek için.

“Hoş geldin!” dedi Halime. “Babam içerde seni bekliyor.”

“Nasıl, Reyiz Dede iyi mi?”

“Git bi gör!”

Bekir kapının dibine çöktü. Yeni yaptırdığı çarıkların iplerini çözüp gevşetti. Önce sağ ayağını çıkardı, sonra solunu. İkisini eşleyip bir kenara yer-

leştirdi. Hava serin olduğu için başına bir mendil bağlamıştı, gemiciler gibi...

Pantolonu da şalvar biçimiydi, uçkurluydu. Ceketini dar geldiği için iki düğmesini de iliklememişti. Reis Dede açık kapıdan onun gelişini izliyordu. Bir iki aydır görmemişti Bekir'i.

“Maşallah,” dedi, “görmeyeli kocaman adam olmuşsun. şube reisine görünme. Tuttuğu gibi askere yollar seni!”

Bekir gülüyordu.

“O yollarsa ben de giderim!” dedi.

“Bıldır gidenlerin mektubu bile gelmedi. Kimi Musul'da, kimi çanakkale'de.”

Uzattı sağ elini.

“Çok yaşa!” dedi. “Senin de elini öpenlerin çok olsun. Ananla konuştuydum ben. Bi şey dedi mi sana?”

“Ne diyecekti?”

“Seni tayfa yaptım benim sandala.”

şaşırmıştı Bekir. Her şey aklına gelirdi de Reis Dede'nin yanına tayfa olarak gireceği aklının köşesinden geçmezdi.

“Nasıl istersen!..” diyebildi.

“İyi kürek çekersin sen, bilirim. Kuruçaşile'ye gelin almaya giderken iki saat bırakmadındı kürekleri. şimdi daha da dirice görünüyorsun!”

“Kürek çekmek de bi iş mi Reyiz Dede?”

“İş! Neden iş olmasın. Her zaman iş yarar rüzgâr nerde. Karadeniz rüzgârdan çok, kürekçi ister. İnebolu'ya gidiyoruz, sıkı dur!”

“İnebolu’ya mı?”

Birden ışıyivermişti yüzü. Bir Cideli gemici İnebolu’ya sefere çıkmadan gemici olamazdı.

“Ne o, korktun mu yoksa?”

“Neden korkayım?”

“Denizden.”

“Ha bizim deniz, ha İnebolu’nun denizi. Hepsi bir değil mi?”

“Yoo! O kadar kabadayılık istemem. Denizden korkulur. Gemici dediğin denizin oyunundan korkmalı. Korkmalı ki tetikte durabilsin! Yani demem şu ki Karadeniz’in karayelinden, yıldızından çekineceksin! Söyle bakalım, sen karayel nedir bilir misin?”

“Bilmez olur muyum Reyiz Dede! Gideros’un üstünden eser. Batıyla yıldız arası...”

“Aferin! Yaman denizci olacaksın sen! Kız gelin! Bu aslanın karnını doyur da yolla bana! İşim var onunla. Hadi bakalım, çök sofraya!”

Dışardan gelinin sesi duyuldu:

“Tarhana hazır. Gelsin de içsin çorbasını!”

Bekir önüne bakıyordu utancından.

“Ne duruyorsun?” dedi Temel Reis. “Gemici dediğin yemeği buldu mu girişir. Açgözlülüğünden değil ha! Denize çıktı mı bi daha ne zaman ağzına lokma gireceği belli olmaz da ondan. Aç karına ayı oynamadığı gibi gemici hiç oynayamaz. Var git çorbanın başına! Daha duruyor!”

Bekir’i yollayınca ayakyoluna gitti geldi. Yün kuşağını döne döne sıkıca sardı beline. Kuşak hem

romatizmalarına iyi gelirdi hem de onu çakı gibi çevikleştirirdi. Avcı yeleğini de giydi. Cebine tütün kesesini, çakmakla torbasını yerleştirdi. İçinde taşı da, kavı da tamamıdı. Fitilli çakmakların taşı biterdi bir gün, ama şu çelik parçasını kaldırım taşına çaksan bol kıvılcım saçılırdı her çakışında. Bu kuru kavlar, kıvılcımı uzaktan görse eski paşa konakları gibi hemen parlardı.

Bekir işi bitirmiş, karşısında dikiliyordu.

“Buyur dede, geldim!”

Çatıldı kaşları Temel Reis’in.

“Dede mi dedin?”

Bekir suçlu suçlu önüne bakıyordu.

“Ben senin kaptanın, reyizinim artık! Dede yaktakta kaldı. Bundan sonra reyiz diyeceksin bana, anladın mı, Temel Reyiz. Sen yabancı değilsin, Reyiz Dede de diyebilirsin. Ama reyizsiz dede istemiyorum! Şimdi dinle beni!”

“Buyur Reyiz Dede!”

“Hah şöyle!..”

“Halil’le Zeynel’i gidip çağıracaksın! İkisi de kestanelikte oturuyor. Kuyuyu geçtin mi hemen orda. Ben dün konuştum onlarla. Analarını da gördüm.”

“Onlar da mı geliyorlar bizimle?”

“İkimiz mi gideceğiz sanıyordun İnebolu’ya? Sen kürekte, ben dümende, öyle mi?”

“Öyle sanıyordum!”

“Zora gelince ikimiz nasıl çekeriz koskoca sandalı kuma? Bir sandalın tayfası, sıkıyı gördü mü

bindiği tekneyi helesa²⁰ deyip hooop alıvermeli karaya. İkimiz sandalın direğiyle serenini²¹ bile taşıyamayız, birer ucundan yapışsak!”

Bekir’in Reis Dede’ye verilecek akıllıca bir cevabı vardı ama... Dilinin ucuna gelen her sözcük de hemen söylenmezdi ki... Bu felekler, bu domuz yağıyla yağlanan felekler ne demeye taşınırdı. Sandal üzerine bir oturdu mu iki kişi bile dayanır götürürdü. Gelgelelim şimdi çene yarıştırmamanın sırası değildi. Bunu Reis Dede bile anlamıştı en sonunda.

“Yürü!” dedi. “Tut getir onları!”

Hemen fırlayıp sofaya çıkan Bekir’in arkasından seslendi:

“Hele dur oğlum. Neden getirecekmışsin buraya. Ağır ağır yürüyün kuma doğru. Aha geliyorum ben de arkanızdan.”

Bekir arkasına dönüp bakmadan çıktı gitti.

“Gelin!” dedi Temel Reis. “Hele indir şu zembili²² de kahve takımlarını yerleştir! İspirto ocağını da unutma! Bir iki de somun korsan karaya çıkıp otlamaktan kurtarırsın bizi. Bizim oğlanın olta takımını da unutma. Boş zamanımızda bir iki uskumru tutarız da lokmamızı kuru kuru yutmaktan kurtuluruz!”

²⁰ helesa: Birlikte çalışmayı, paylaşmayı yüksek sesle dile getirmek için kullanılan kışkırtıcı bir ünlem.

²¹ seren: Üzerine dört köşe yelken açmak, işaret kaldırmak için direğe yatay olarak bağlanan uzun gönder.

²² zembil: Hasırdan örülmüş saplı torba.

Kalktı, yatağın altındaki Laz başlığına sarılı toplu tabancayı başlıkla birlikte zembile yerleştirdi. Bir kutu kurşun vardı dolapta. İki yıldır bu mermi kutusunun kapağını açıp bakmamıştı. Onu da koydu.

Zembil hazırды artık. Bir saattir dedesinden yüz bulamayan Memiş kapının dibinde, zembilin başında bekliyordu. Ateşi külleyen Halime:

“Gocuğunu da çıkarayım mı yüklükten?” diye sordu.

Oysa Temel Reis’in akli başka şeylerdeydi. Saatin kapağı kırılmıştı Amasra’dan dönerken. Bir iki aydır kapaksız kullanıp dururken bu sefer de camı kırılmıştı. Ne saatti ya! Gene de ocağın üstündeki rafta çıtır çıtır işliyordu. Yanına alması gerekirdi ama ya akrebi, yelkovanı bir yere takılıp kırılırsa ne yapardı? Hadi saati bıraktı diyelim, kösteğinde ki “kıblename”²³ ne olacaktı? Kıblenamesiz Karadeniz’e çıkan adama da kaptan mı derlerdi bu kıyılarda? Bir iki yıldır boş duran çay kutusuna güzelce yerleştirip bu emektar saati, geçirdi kapağını. Zembilin dibine oturttu kutuyu. Sağ salım İnebolu’ya ayak basarsa cam da taktırır, kapağını da yaptırırdı.

“Başka?” diye düşündü, avluya açılan kapının önünde. Başka alacak bir şey kalmış mıydı evde?

²³ kıblename (kıblenüma): Güneyi göstermek için, bulunulan yere göre özel işareti olan pusula.

“Haydi gelin!” dedi. “Ver zembili de gideyim ben!”

Halime zembili arkasına vurmuştu bile.

“Baba,” dedi, “izin ver de kuma kadar gelemim Memiş’le. Hem zembili taşıyım ben. Hem de gerekirse...”

Sandal suya atılana kadar kumda beklemese içi rahat etmeyecekti.

“Olmaz öyle şey!...” dedi Temel Reis. “Bu kadar erkek varken sana iş mi düşecek!”

“Varsın düşmesin! Geleyim ben!”

Karayel havadan uçan kuşu kaparken sandalı kim çekmişti kestanenin altına? Halime’nin topladığı komşu kadınlar, değil mi? Erkeksiz köyde ne farkı vardı genç kadınların, gencecik delikanlılardan. Haklıydı Halime. Kapının arkasındaki bekçi sopasına benzer kalın değneğine yapışan Temel Reis, romatizmalı bacaklarını sürüye sürüye düzülmüştü yola. Halime, oğlu Memiş’le arkasından geliyordu. Bir süre yapraklarını dökmüş ağaçların altından yürüdüler. Güneş, mescidin tahta minaresinin gölgesini uzatmıştı yol üstüne boylu boyunca. Çiğnemekten çekinircesine üstünden geçtiler. Sabah namazından çıkan ihtiyarlar köy kahvesinin önüne iskemlelerini atmışlar, başları önlerinde, konuşmadan oturuyorlardı. Muhtar Ali Efendi de aralarındaydı. Her birinin cephede bir iki oğlu, bir iki damadı vardı. Sağlıklarından haber alanlar bile sözünü edemiyorlardı çocuklarının. Bu iyi haberlerden

her zaman için gocunacak, alınacak biri bulunurdu aralarında.

Ali Efendi:

“Uğurlar ola kaptanım!” dedi. “Sabah sabah böyle nereye?”

“Sandalı suya atmaya. Kısmet olursa iskeleye yanaşayım da, dedim, Nuri Efendi’nin yumurta tabutlarını yükleyeyim.”

“Sonra?”

“Sonrası... İnebolu’ya kadar uzanırız havasını bulursak.”

“İstanbul çekmiyor mu yumurtaları artık?”

“Çekiyor. Çekmesine çekiyor da tüccarın bizim teknelere güveni kalmadı artık. İnebolu’dan vapurla yolluyorlar İstanbul’a. Hele bu aylarda...”

“Rus gemileri önlerine çıkıp da çevirmiyor mu?”

“Eski öfkeleri kalmadı son günlerde...”

Ali Efendi ihtiyarlara bir el etmiş, oturanları yerlerinden kaldırıp takmıştı peşine. Suya atılacak bir sandal olurdu da nasıl oturulurdu kahvede miskin miskin.

Hepsi birden düzülmüşlerdi yola. Halime, onlar konuşurlarken kestaneliği geçmiş, kuyunun önünden dolanarak Bekir’in birer yanına aldığı iki genç gemiciye katılmıştı.

Zeynel, kestanenin altında yatan üstü tenteli sandala bir sıçrayışta çıktı. İlk yapılacak iş, bu tenteyi çözmek, katlayıp ambara koymaktı. Kimseden emir alması, yardım istemesi gerekmezdi.

Tenteyi katlayıp ambara atmış, çarmıkları²⁴ gerdirip direği sağlamlaştırmaya başlamıştı ki ihtiyarlar görünmüşlerdi karşıdan.

Temel Reis, genç tayfalarını bir süre gözden geçirdikten sonra:

“Tamam mıyız?” diye sordu Halil’e.

“Tamamız.”

“Çıkar çarıklarını, ne duruyorsun? Pantolu çıkar ver Zeynel’e de başaltına koysun. Sen de Zeynel, soyun, durma.”

Zeynel çoktan ceket, pantolonu çıkarmış, Karadenizlilerin giydiği paçaları bağlı dizlikle kalmıştı. Paçalarını sıvamıştı, kasıklarına kadar.

Halil, sandalı feleklerin üstünde dengede tutan barbarları²⁵ sökerken, ihtiyarlar ikiye bölünüp sandalın iki yanında yerlerini almışlardı. Memiş barbarları kucağına doldurup kışüstünden uzanan Zeynel’e veriyordu. Reis:

“Oyalanma onlarla,” dedi. “Felekleri yağla da ver aşığı!”

“Yağladım.”

“Uzat uşaklara²⁶ ne duruyorsun?”

Felekler verilmiş, kıyıya doğru ikisi, üçü dizilmişti.

“Çapayı başüstüne hazırla da in artık!” dedi reis.

²⁴ çarmık: Ana direği yandan tutan ip.

²⁵ barba: Karadaki kayık ve motorların dengesini sağlamak için destek olarak kullanılan kısa kütük.

²⁶ uşak: Çocuk; tayfa.

Sandalı önce sağı sola ırgaladılar²⁷. Bir aya yakın zamandır feleklerin üzerinde otura otura pekişmiş, sanki kuma çakılıp kalmıştı. Yağan yağmurlardan feleklerle sürülen domuz yağı da akıp gitmişti. İlk hızı vermek için ihtiyarcıklar zorlanıyorlardı. Bir ara Halime de sırtını sandala verip iten Memiş'in yanına sokuldu. Sanki oğluna yardım ediyormuş gibi, bütün gücüyle itmeye başladı. Kaptanın kumandasına uyarak eklenen bu taze güçle sandal yerinden oynamış, dizilen feleklerin üstünden kaymaya başlamıştı. Bir sandal boyu yaklaşmışlardı denize. Sandalın altından kurtulan felekler kucaklanıp yeniden dizildi denize doğru. Reis bağırdı Zeynel'e:

“Yağla şunları! Ne duruyorsun!”

Dura dura kalasa dönen felekler gıcır gıcır yağlanmıştı. Bir dokunmak yeterdi sandala artık. Halil'le Bekir sandalın altından kurtulan felekleri zor yetiştiriyorlardı önüne sürmeye. Kısa zamanda sandalın başı dayanmıştı denize. Devirmeden suya atılması gerekirdi. Sandaldan karşılıklı birer çarmık söküldü. Makaradan geçen bu ipler çekilerek uzatıldı. Uçları verildi karşılıklı birer ihtiyarın eline. Sandal ne yana yatarsa ters yandan çekilip dengeye alınırdı kolayca. İşin en önemlisi Zeynel'e kalıyordu artık. Sandal hızla suya girerken kıçüstüne sıçraması gerekirdi. Ama Temel Reis işi rastlantıya bırakacak adamlardan değildi.

²⁷ ırgalamak: Sallamak.

“Atla!” dedi Bekir’e. “Atla sandala çabuk!”

Bu, açıktan açığa bir güvensizlikti Zeynel’e. Ama koskoca reise surat mı edecekti.

“Haydi uşaklar!” dedi. “Atıyoruz suya! Dayanın! Haydi hooop!..”

Halil’le Zeynel, ellerinde birer felek, sandalın önünde sıralarını bekliyorlardı. İlk feleği Zeynel sürüp sandalın kışüstüne sıçrayacaktı.

Sandala dayananlar reisin kumandasına uyarak son güçlerini de harcadılar. Bilirlerdi ki bu iş ne kadar hızlı olursa kazasız belasız atılırdı sandal suya. Bunu, Memiş’inden muhtar Ali Efendi’sine kadar herkes bilirdi. Gebeşköy’de her köylü, rençper olduğu kadar denizciydi de...

Zeynel, suları son hızla yarararak açılan kışüstüne sıçramayı, yarı beline kadar ıslansa da başarmıştı. Sıvanmış paçalarından sular sızarak ayağa kalkmış, bir ucu babaya²⁸ sıkı sıkıya bağlanmış olan çima kangalina²⁹ yapışmış, bütün gücüyle fırlatmıştı kıyıya. Temel Reis çırpıntıda³⁰ zaten bu çımanın atılmasını bekliyordu. Kangal sağılıp da daha kumlara düşmeden öbür ucunu yakalayivermişti havada. Zeynel’in önemli bir işi de başüstünde duran çapayı vakit geçirmeden funda etmekte³¹.

²⁸ baba: Gemi veya iskelede halatın takıldığı yuvarlak başlı iri demir, ağaç ya da beton dikme.

²⁹ kangal: Halka halka sarılmış halat yığını.

³⁰ çırpıntı: Suların küçük ve oynak dalgacıklarla kaynaştığı yer.

³¹ funda etmek: Demir atmak; demirmek.

Kaldırdığı gibi kaydırıverdi sulara. Suların dibini bulan çapa, sandalın gittikçe kırılan hızına uyarak, zincirlerini şangırtıyla çekiyordu denize. Son halka da kaloma olunca³² birden silkindi sandal, dizginleri çekilen huysuz bir at gibi başkaldırarak hızla dönmeye başladı kendi çevresinde. Temel Reis kendi bildiğine bırakamazdı artık onu. Bütün gücüyle asılmıştı yakaladığı çımaya. Kuzu kuzu oluvermişti hızını yitiren tekne. Süzüle süzüle, kışın kışın geliyordu kıyıya doğru. Suların dibindeki iri taneli kumları gıcırdatarak yanaşmıştı çok geçmeden.

Halime, kucağına aldığı felekleri uzatıyordu kıçüstündeki Zeynel'in ayaklarının dibine. Kumların üstünde kalan ne varsa taşıyorlardı Bekir'le birlikte. Felekler, barbalar, halatlar, gedebotlar verilmişti içeri. Sıra Temel Reis'in zembiline gelmişti. Halime çırpıntıya kadar getirmiş, Zeynel'e sesleniyordu:

“İyi bir yere yerleştiriver şu zembili! Aman ıslanmasın içindekiler!”

Olanı biteni izleyen reis:

“Başaltına koy!” dedi. “Yüksekçe bir yere!”

Sandal dipten su alsa da ıslanmamalıydı.

“Hele bir bak leva deliğine³³!” dedi kaptan. “Sıkıla adamakıllı!”

“Sıkıladım Reyiz Dede!”

³² kaloma olmak: (Sandalın demir zinciri için) suya girmek.

³³ leva deliği: Sandala dolan suyu akıtmaya yarayan delik.

“Eeee, bir kalas uzat da biz de binelim gayrı!”

Kendisinden başka binecek biri olmadığı halde böyle diyordu. Üç beş yıl öncesi olsaydı, kalas mı isterdi koca reis. Sıçradığı gibi atardı kendini sandala.

Kalas uzatılmıştı. Muhtar Ali Efendi, ihtiyarlarını peşine takmış, çırpıntıda bekliyordu. Halime Gelin kalabalıktan ayrılıp yaklaşan kaynatasının eline uzandı öpmek için.

“Yolun açık olsun baba!” dedi. “Güle güle git, güle güle gel!”

Temel Reis, ihtiyarların arasındaki Ali Efendi’yi çenesinin ucuyla göstererek:

“Dara düşersen Ali Efendi’yi bulursun!” dedi. “Ne kadar olsa köyün muhtarı. Havasını tutturamaz da oralarda kalırsak Kadirköy’e gidersen, kardeşinin yanına! Kaynanası da kaynatası da iyi insanlardır Selime’nin. Bildiğin gibi yap, güvenirim sana! Gel bakalım Memiş’im! Sarıl boynuma! Ne istersin benden? Halka şekeri mi? Hem de araba tekerleği gibisinden getireceğim sana! Ananın gücünü³⁴ üzmeyeceksin haaa!..”

Memiş, dedesinin boynuna sıkı sıkı sarılmış, bırakamıyordu.

“Dede, Reyiz Dede. Beni de götür. Bak nasıl kürek çekerim ben!”

“Çekersin, çekersin! Bu Karadeniz bizim köyün

³⁴ güç: Gönül, yürek.

ayakucunda yatarken çok çekersin ilerde. Hadi, kalın sağlıcağnan, uşaklarım!”

Sakalını, bıyığını körpe yanaklarına sürte sürte öptü torununu. Onu kucağından kumların üstüne kaydırırken gelininden yana iki adım daha sokuldu.

“Bak gelin,” dedi, “senin namusuna nasıl güvenirim bilirsin! Erkeksiz kadının düşmanı çok olur. İnsanların en namussuzu kimdir bilir misin? Herkes toprağı için cephelerde dövüşürken düşmana arkasını dönüp kaçandır. Düşmanların düşmanı da budur, namussuzların namussuzu da... Yani asker kaçaklarıdır. Pek az olsalar da gene eksik degillerdir buralarda.”

“Anladım ne demek istediğini baba!” dedi Halime Gelin. “Gözün arkada kalmasın. Kocamın çiftesi yüklükte asılı... İki gözü de dolu... Hem de domuz sıkısı. Kocam kendi eliyle tepti barutunu, saçmasını!”

“Anladım,” dedi Temel Reis. “Yaparsın sen! Gözüm arkada kalmayacak! Hadi kalın sağlıcağnan! Memiş’ime göz kulak ol! Aç bırakma sakın tosunu!”

“Var sağlıcağnan baba!”

Kıyıda bekleyen köyün ihtiyarlarına doğru belini daha da dikleştirerek yürüdü. Önce Ali Efendi’yle helalleşti.

“Yolun açık olsun!” dedi muhtar. “Bu aylarda çıkılmazdı sefere amma çıktın işte. Sen yola gitmek isteyince seni hiç kimse caydıramaz. Bir bildiğin

vardır helbet. Suyun dilinden de sen anlarsın, havanın dilinden de. Ne diyeyim, var sağlıcağnan!”

Reis havayı yumuşatmak için:

“Var mı bir istediğin?” dedi. “Ondan haber ver sen! Çakmaktaşı mı istersin, çakmak fitili mi?”

“Ne o ne bu. Var git sağlıcağnan! İki İstanbul gazetesi uydurabilirsen okuruz kış gecelerinde.”

İki elini birden uzatarak helalleşti kumda diki-lenlerle. Uzatılan kalasın üstünden dengeli adımlarla yürüdü geçti. Kıçüstüne ayak basar basmaz da kıyıda bir babaya bağlı çımayı çözen Zeynel’i beklemekten çekti kalası içeri. Halil çapanın zincirine yapışmıştı bile. Asıldıkça sandal uzaklaşıyordu kıyıdan. Zeynel, Ali Efendi’nin elini öptükten sonra açılan sandala yetişti, bir sıçrayışta dirseklerini yerleştirdi kıçüstüne. Dizliğinden suların sızmasını bekledi bir süre. Ayağının kumlarını bileklerine kadar gelen deniz suyunda çırpıttıktan sonra aldı kendini yukarı. Kıçüstünde eğlenmeden yürüdü geçti ambara. Kürekleri çıkarıp ıskarmozlara³⁵ geçirdi. Halil, Bekir’in de yardımıyla, sudan çıkan çapayı almıştı içeri. Yerine yerleştirip sıkıca bağlamıştı, oynamasın diye.

Reis dümeni takmış, yekeyi³⁶ geçirmişti. Küreklerin suya dalıp çıkmasını bekliyordu. Tekne karınlı olduğu için herkes bir küreğe geçmişti. Zeynel kol-

³⁵ ıskarmoz: Kürek kayışını takmaya yarayan ağaç çubuk.

³⁶ yeke: Dümeni kullanmak için dümenin baş tarafına takılan kol.

larını aç aça iki küreği birden kullanmaya çalışıyordu. Hepsinde de bir hamlık vardı. Bir aydır Karadeniz kimseyi yaklaştırmamıştı kendine. Uyarına bir rüzgâr esmezse bütün gün, bütün gece avuçlar kabarıp su toplayabilirdi bu hamlık yüzünden.

Halime Gelin, Memiş'in elinden yakalamış, sandalın her kürekte kıyıda biraz daha uzaklaşmasını izliyordu. Gözü kız kardeşinin oğlundaydı daha çok. Memiş'e söylüyordu aklından geçenleri.

“Bak,” diyordu, “Bekir hiç de aşağı kalmıyor ötekilerden. Ne fazla ne eksik. Yok, yok! Zeynel'e de söz yok doğrusu. Zeynel ikisinden de baskın. Atik çocuk, aşkolsun! Neye kalktı deden ayağa! Yekeyi aldı ayaklarının arasına da... Kumanda veriyor çocuklara, bak!.. Yelken mi açacaklar yoksa? Yelken havası da yok amma...”

İskeleyle kadar kürekle de giderlerdi ya... Temel Reis çocukları denemek istemişti. Eh, kürekte kötü değillerdi. Gemici dediğin, yelken kullanmasını bilmeliydi ilkin.

“Bağlayın yelkeni!” diye bağırırdı. “Çıkarın başaltından!”

Yelken başaltında tam bir aydır, katlanmış duruyordu. Zeynel atlayıp çıkardı başüstüne. Kapağı örttü sıçrayıp çıktıktan sonra. Ambara kadar sürükleyip getirdi. Sereni biraz daha mayna ederek³⁷ başladılar bağlamaya yelkeni. Amurayı³⁸ başüstün-

³⁷ mayna etmek: Yüksekte bulunan bir donanımı indirmek.

³⁸ amura: Yelkenin baş tarafı.

deki halkaya bağlayıp ıskotayı³⁹ kaptanın eline verdiler. Makaralar dura dura işleliğini yitirmişti. Zorla çektiler sereni yerine. Karşıdan esen ters rüzgârla yelken kullanacaklardı ister istemez. Faydasız, tatlı bir poyraz esiyordu. Sandalın başını yıldıza doğru açmak gerekiyordu, yararlanmaları için. Cide iskelesi gündoğrusunda kalıyordu, ama başka türlü de yararlanılamazdı bu rüzgârdan. Bir süre böyle gittikten sonra kayığın başını birden kibleye çevirir, iskeleye baştankara ederdi⁴⁰. Ufak işti Temel Reis için böyle bir yelken oyunu.

Yelkene rüzgârın dolması için sandalın yana yatması gerekirdi. Üç delikanlı kaynakların üstüne oturup yatırdılar sandalı. Yelken birden şişmiş, sandal ileri atılmıştı bile.

Temel Reis'in göğsü dolup dolup boşalıyordu. Üç dört gün önce romatizmadan kıvrandığı geceleri düşündü. “Şu dümene yapışamayacağımı sanmıştım,” diye geçirdi aklından. “Şükür bugünü gösterene!”

Cide'nin evleri teker teker çıkıyordu bahçelerin içinden. Önce Köpekburnu'ndaki tuz mağazası görünmüştü. Peşinden Otmanköy'ün evleri... Sandal sulara gömüldükçe evler birer ikişer kiremitlerini yeşillikler içinden göz önüne seriyordu. İşte Hacı Rasim'in bodoslaması yeni uzatılmış, kabur-

³⁹ ıskota: Yelkeni yönetmek için kullanılan ip.

⁴⁰ baştankara etmek: Sandalı baş tarafından iskeleye yanaştırmak.

gaları yeni oturtulmuş gemileri de kumda sıralanmışlardı dizi dizi. Güvertesine kadar kalafat edilmiş⁴¹ iki direkli bir gemiyi daha geçen hafta topa tutmuştu Çarlık Rusya dretnotları⁴². Kıyıda seken bir mermi gerilerdeki köylerden birinde patlamış, şarapneller yağmur gibi saçılmıştı ortalığa. Cideli ustaların yaptığı bu gemiler çarın dretnotlarını korkutmasa gelip gelip topa tutmazlardı daha karadayken.

İşte bir iki yıl önce cayır cayır yanmış liman daire, yanık pencereleriyle kıyıda, iskelenin gerisinde. Zeynel, Halil'den yana dönerek:

“Bizim Reyiz Dede aldı başını gidiyor Köpekburnu'na doğru,” dedi. “Nuri Efendi'nin yumurta tabutlarını bıraktı iskelede de...”

Ama kaptan birden dümen kırmış, koskoca yelken bir mendil gibi havada pırpırlanmaya başlamıştı bile.

“Alın yelkeni sancağa⁴³. Çözün amurayı da!”

Bunun ne demek olduğunu üçü de anlardı ya, nasıl yerine getirileceğini yalnız Zeynel bilirdi. Serenin ucu direğin altından geçirildi birden. Sandal hemen öbür yana yatıvermişti. Poyraz etkisini daha güçlü göstermeye başlamıştı bu durumda. Sandal yıldırım hızıyla baştankara yönelmişti iskeleye.

⁴¹ kalafat etmek: Kaplama tahtalarının arasını pamuk iplikleriyle doldurup ziftlemek.

⁴² dretnot: Bir zırhlı gemi tipi.

⁴³ sancak: Sandalın sağ yanı.

Kumda birikenler, ellerini gözlerinin üstüne koyarak dümendeki kaptanı tanımaya çalışıyorlardı. Nuri Efendi'nin adamlarından öğrenmeseler, böylesine becerikli bir kaptanın kim olduğunu bulup çıkaramayacaklardı kolay kolay. Genç işi bir manevraydı bu iş. Hem de askerlik yaşına erişmemiş, çocuk yaştaki gemicilerle...

İskelede kırk elli metre kala yeni bir emir daha duyuldu kıyıda:

“Mayna yelken!”

Zeynel, serenin direk dibindeki demire bağlı ipi çözer çözmez mayna olan yelkeni eteklerinden kucaklayıp basmıştı ambara. Yelkenin bir karışı bile ıslanmamış oluyordu böylece.

Bu iş, bu kadar biçimli, bu kadar başarılı olabildi ancak. Hızını azar azar yitiren sandal hışır hışır çırpıntıdaki kumlara bindirmişti. Küreklere hiç iş düşmeden kıyıyı bulmuş, istenilen yere yanaşmıştı sandal. Yelkenler dürülmüş, serene bağlanmıştı bile. İskelenin babalarına halatlar atılıp gemici düğümü vurulmuştu. Yumurta tabutları öbek öbek istif edilmiş, kumun üstünde onları bekliyordu. İskeleden kolayca yüklenebilirdi sandala. Nuri Efendi'nin iki adamı bu iş için sabahtan beri bekliyordu kıyıda. Taşımaya başlamaları için reisin bir işareti yeter de artardı bile. Ama her şey yolunca yordamınca olmalıydı. Önce reis liman dairesine kadar gidecek, kâğıtlarını yaptıracak, müsaadesini alıp cebine koyacaktı. Bekir'in gemici kâğıdı çıkar-

tılmamıştı henüz. Eğer işleminde eksik gedik kalmışsa kefil gösterilecekti, en kısa zamanda işlemin bitirilmesi için.

Liman çavuşu iyi adamdı. Her şey yolunda gitmişti. Bekir'in yaşı gemicilik için çok ufaktı, ama daha büyüğünü nerden bulsundu Temel Reis. Biraz kabacaları tüm askerdeydi bunların. İskeleye doğru pupa yelken⁴⁴ baştankara eden sandalın tayfalarının arasında Bekir de yok muydu? Gemicinin daha iyisi az bulunurdu bu ateş yıllarında.

Otuz sekiz sandık yumurta iki saat içinde ambara istif edilivermişti. Büyük kentlerde para edecek başka malları yoktu yoksul Cidelilerin. Bu yumurtalarla doyurulması gereken binlerce aç çocuk vardı köylerde, ama analar ne satacaklardı evlerinin gazını, tuzunu sağlayabilmek için. Kestaneyle cevizleri de vardı birazcık. Vardı ya, uşaklar tüm yiyintisiz mi kalacaklardı. Babalar, kardeşler askerde olmasalardı biçimli şimşir kaşıklar da yapılır satılırdı pazarda. Hiçbir fabrikanın demir kaşığından geri kalmazdı bunlar güzellikte. Üzerlerine bitki köklerinden çıkarılan boylarla süsler de işlenirdi daha olmazsa... Ama şimdilik bu işlerle uğraşacak hünerli erkekler kalmamıştı köylerde. Eli bıçak tutan, balta tutan daha yaşlı erkekler, tebdilihavaya⁴⁵ gelenler, sakatlar, topallar, tek gözlüler,

⁴⁴ pupa yelken: Yelkenler arkadan esen yelle şişmiş olarak, tam yolla.

⁴⁵ tebdilihava: Hastaların daha çabuk iyileşmesi, yorgunluklarının giderilmesi gibi amaçlarla yapılan çevre değişikliği; hava değişimi.

gemi yapımcılarına kestane, kayın kerestesi çekiyorlardı.

Temel Reis, Nuri Efendi'den alacağı navluna⁴⁶ karşılık birkaç kilo kuru fasulyeyle birkaç kilo mercimek sağlayabilmişti tayfaları için. Limandan aldığı vesikayla, iki günlük de ekmek... Yarım kilo kadar zeytin, o kadar da köy peyniri...

İskeleden çıkmalar söküldüğü vakit Orta Mahalle'deki Yeni Cami'de öğle ezanı okunuyordu. Deniz hafiften sakarcık dökmeye⁴⁷ başlamıştı. Bu, rüzgârın sertlediğine işaretti, ama poyraz Karadeniz'in bu kıyıları için korkulacak bir rüzgâr değildi. Gelin havası derlerdi böyle esintilere. Sandal kıyından kurtulur kurtulmaz:

“Haydin uşaklar!” dedi. “Şimdiden basın yelkeni, for⁴⁸!...”

Köpekburnu'na çevirdi sandalın başını. Dümen kırmadan bir saat daha gitti burun doğrultusunda. Sonra sandalın başını kerempeye doğru çevirdi. Kıyı kıyı gidemezdi bu rüzgârla. İster istemez sandalın başını açacaktı. Kaptanın bir gözü de deniz diplerindeydi, denizin ufuk çizgisinde. Bulut kabartılarını görür gibi olmuştu. Batıyla karayel arasında bulut yumakları birikiyordu. Bunlar iyiye işaret sayılmazdı gemiciler için. Uzaklarda patlamış bir fırtınanın doğrultusunda gelen habercilerdi. Fırtına-

⁴⁶ navlun: Yük taşıma ücreti.

⁴⁷ sakarcık dökmek: Dalgalanmak.

⁴⁸ for: Yelkeni açtırmak için verilen komut.

dan önce kerempeyi aşabilirse Meset Deresi'nde alırdı soluğu. Ya kerempeyi aşamaz da dalgalarla boğuşmaya başlarsa! Denizdi bu, hepsi vardı he-
sapta. Ne olursa olsun şu pupa yelken gidişin de tadına doyulmuyordu hani... Bu tat da olmasa ka-
zanılan iki kuruş otuz para için çekilir miydi bunca çileler!

Temel Reis'in iskeleden ayrıldığıнын üçüncü gece-siydi. Halime Gelin, ineğin bakımını yapmış, avluy-la, ahırla işini erkenden bitirip kapıyı sürgülemişti. Dedesi varken akşam ezanlarına kadar kestanelerin altında çelikçomak oynayan Memiş'i tutup getiren anası böyle, tavuklarla birlikte onu eve kapatıyord-u. İlk gün, alışmadığı bu erkencilik hiç hoşuna git-memiş, biraz direnince önce anasının azarını yemiş-ti, peşinden de tokadını. Ne zamandır annesinden böyle bir davranış görmemişti Memiş. Ne olurdu çocuklarla bir saat daha oynasaydı. Erken de gitse, geç de gitse yiyeceği, annesinin çorba adını verdiği bulgurla kaynatılmış karalahana değil miydi?..

“Yürü!” diyordu annesi. “Deden seferde, ba-ban askerde. Ne işin var bu saatlere kadar sokak-larda!”

İyi ya işte. Evde korkulacak biri olmazsa çocuk dediğin yaratığın evde ne işi olurdu!.. Son kalan çocuklar “Evli evine, köylü köyüne... Gitmeyen sı-

çan deliğine!” tekerlemesini söyleyene kadar esir almaca oynayabilirdi yoz⁴⁹ tarlalarda.

“Gece yarılarında seni mi arayacağım sokaklarda kadın başımlan!..” diye anası karşısına dikildi mi sarı saçlarından soğuk sular dökülürdü sanki.

Ne olurmuş arasa? Arama bahanesiyle evden çıkar, birkaç da komşu yüzü görürdü. Bahçeydi, bostandı, inekti, ev işiydi, canı çıkıyordu bütün gün. İki laf eder açılırdı.

Kapıyı sürgüleyip bulgur çorbasını sürmüştü Memiş’in önüne... Adı bulgur çorbasıydı. Sayılacak kadar buğday tanesi... Sayılamayacak kadar süpürge darısı... Karamancar... Yeşil soğan... Bıkmıştı bu çorbadan. Bir yumurta olsun suda haşlayıp koysa önüne... Üç tavuk kalmıştı kümeste. Biri yumurtluyordu. Bu yumurtaları Memiş’e yedirecek yerde karbanda⁵⁰ biriktiriyor, sonra on beş günde bir götürüp Nuri Efendi’ye satıyordu. Hiçbir gün ne yumurtaların parası eve gelmişti ne ıspanakların... Memiş’in hiç hoşlanmadığı buyrultulardan biri de şuydu:

“Doydunsa kalk sofradan!..”

Ya doymadıysa Memiş? Doymadıysa gene de kalkacaktı eninde sonunda. Anasının keyfi yerinde olursa iki üç ceviz atacak önüne ya da bir hapaz⁵¹ kestane ya da dut kurusu. Kestanelikte kirpisiyle

⁴⁹ yoz: Sürülmemiş, ekilmemiş.

⁵⁰ karban: Ağaç kabuğundan yapılmış sepet.

⁵¹ hapaz: Avuç.

birlikte bulduğu kestanelere hiç benzemez annesi-
nin verdiği sinmiş kestaneler. Her ikisi de kuzukes-
tanesidir, ama sinmiş kestanenin hali başkadır. Bir
tıkırtı duyar gibi olmuştu Memiş.

“Anne!” dedi. “Kapıda biri var!”

Halime de duymuştu bu tıkırtıyı, ama duymaz-
calıktan gelmeye karar vermişti bir kere...

“Sus!” dedi yavaşça. “Kim olacak bu saatte!..”

“Bak, gene vuruyor!..”

“Hadi bakalım, sen geç yatağına!..”

Oysa ellerini, ayaklarını bir temiz yıkamadan
yatağa sokmazdı onu. Memiş yatağa girmemek
için direniyordu.

“Kalk diyorum sana!”

“Anne uykum yok!”

“Yoksa beklersin gelsin diye! Yürü!”

Kolundan tuttuğu gibi kaldırdı sofradan. Temel
Reis’in yatağına fırlattı.

“Sakin çıkma yataktan. Kırarım ayaklarını!”

Ayaklarının ucuna basa basa avluya açılan ka-
pının arkasına geldi, çömelerek dışarıyı dinledi. Dı-
şarda biri vardı. Ayakkabılarını sürtmesinden belli
oluyordu bu. Sert köşeli bir kunduraydı sürtünen.
Çarık değildi. Bu tür ayakkabıları köy yerinde gi-
yecek hiç kimse yoktu. Okulu kapatıp da askere
gitmeden önce öğretmen giyerdi bunlardan. Köy
muhtarının bile çarık vardı ayağında. Karakol çok
uzaktaydı. Jandarmaların çoğu da çarık giyerdi ya,
postal ya da çapula giyenler de bulunurdu.

“Bir asker var dıřarda,” diye dūřūndū. Bir asker kaçaęıydı bu olsa olsa. “Sakın Salih Efendi’nin Halit olmasın!”

Halit bir iki kez askerden kaçmıştı. şube reisi Haşim Bey yakalamış, bir iki ay depoya kapattıktan sonra kelepçe vurup Kastamonu’ya yollamıştı. Ne yapıp yapıp kaçmıştı Daday’a varmadan. Babası eve almıyordu, Haşim Bey’den çekindiği için. İkisini birden asardı hiç kılı kıpırdamadan. O da köylerin başına bela olmuştu. Ahırlara girip sabahlıyordu geceleri... Aç kalınca çoğu yanında taşıdığı mavzerine sarılıp ekmek istiyordu. şuna buna sarkıntılık ettiği de söylenirdi. Bir gün tarlaya giderken karşılaşmıştı Halime onunla. Yolun kenarına çekilmiş, sırtını dönüp dikilmişti.

“Halime Gelin!” demişti Halit. “Ben kocanla çıktım ilk defa Cide’den. Gebehula üzerinden üç günde vardık Kastamonu’ya. Hanlarda yan yana yattık...”

Sonra ayaklarının ucuna basarak sokulmuş, kadını kolundan tutup sarsmıştı. Halime Gelin sertçe ona doğru dönünce, bıyıkları, öfkeden ateş gibi yanan yüzüne değmişti. Birden ellerine vurup ondan uzaklaştı.

“Yoluna git hadi!” dedi. “Kocamın senin gibi ne kadar arkadaşı varsa yerin dibine girsin. Bir daha karşıma çıkarsan leşini sererim senin!”

Yürüyüp gitmişti Halime. Halit hâlâ kıpırdamadan duruyordu olduğu yerde.

“Dur sen!” diye seslenmişti ardından. “Kız kardeşinden sonra sıra sana da gelecek...”

Ayak sesleri sabırsızlanıyordu kapıda. Deliğe göz uydursa da kim olduğunu bir görebilse...

Kapıda üç tıklama daha. Peşinden bir fısıltı:

“Halime!”

Korkaklığın bir yararı yoktu. Kapıdaki kim olduğu bir an önce anlaşılmalıydı. Dik bir sesle sordu:

“Kim o?”

“Ben! Kocan Sabri!”

“Kapıyı küt küt vuramaz mısın sen? Neden asker kaçakları gibi tıklatıp duruyorsun gidip gelip?”

“Bilmesinler geldiğimi! Hele aç!”

“Neden bilmesinlermiş?”

“Beni başka bir yere verdiler de geçerken bir iki saatliğine uğrayayım dedim.”

“İnanmam!”

“İnan kız! Kör olayım doğru söylüyorum!”

“Doğruysa git köyün muhtarına! Onunla birlik gel! Baban sefere giderkene bizi muhtara emanet etti!”

“Aç kız! Uzun etmesene.”

“Boşuna zorlanma. Böyle sinsi sinsi eve sokulmanı almam içeri. Namuslu adam kendi evine göğsünü gere gere gelir. Asker kaçağsın sen!”

“Değilim diyorum!”

“Kaçaksın!”

“Yarın, sabah namazında uğurlarsın beni! Söyleyeceklerim var!”

“Yani gece gelip gece gideceksin! Senin evden çıktığını görenler ileri geri laf etsinler namusum üzerine, öyle mi? Muhtarla gelmezsen giremezsin! Boşuna dikilip durma kapıda!”

“Aç diyorum sana. Bana evimin kapısını mı kır-dıracaksın!”

“Kır da göreyim seni!”

Yüklükte asılı duran çiftelyi düşünüyordu akşamdan beri. Yüklüğün kapısını açtı. Kapı, uzun süre kullanılmadığı için gıcırdamıştı gecenin sessizliğinde. Kocası doldurmuştu gitmeden.

“Çiftelyi aldın eline, öyle mi?” dedi Sabri.

“Aldım!”

“Nasıl elin varır bana tetik çekmeye?”

“Bu tüfeği namusunu iki paralık etmek isteyenlere karşı kullanırsın dememiş miydin?”

“Öyle demiştim!”

“Ben de senin sözünü tutuyorum işte!”

“Amma uzattın haaa! Ben kendi evime geldim. Babamın evine.”

“Baban giderken asker kaçaklarına karşı çok uyanık ol dediydi!”

“Kes! Uzatma! Bende o sendeki çiftenin daha iyisi var. Beşli mavzer. Kafamı kızdırma da aç!”

“Demek mavzerinle kaçtın öyle mi? Hele şimdi hiç giremezsin! Çiftenin bir gözünü boşaltırım pencereden! Gelenlere haber anlat!”

Muhtarın evinden yana açılan pencereye koştu. Hızla kaldırdı camı. Çiftenin horozunu kaldırıp boşluğa doğrulttu. Omzuna yerleştirmesiyle patlaması bir oldu. Sanki köpekler havlamak için çiftenin atılmasını bekliyorlardı. Başını camdan çıkarıp bağırdı:

“Ali Efendi! Asker kaçakları sardı evimi! Yetiş!..”

Temel Reis, Kerempe Feneri'nin akıp söndüğü-nü gördüğü zaman sakarcıklar büyümiş, dalgalar haline gelmişti. Bekir başüstüne uzanmış, halsiz, yatıyordu. Üç gemicinin en görmüş geçirmiş Zeynel'di. Anlamıştı deniz tuttuğunu.

“Aman,” dedi, “Reyiz Dede görmesin! Dilinden kurtulamazsın sonra!”

Bekir başını kaldıracak oldu, dönüyordu. Bir bulantı başlamıştı midesinde. Ah, bir boşaltıp rahat edebilseydi... Zeynel:

“Yelkenin arkasına geç!” dedi.

Halil işin şakasındaydı.

“Arabacılık değil bu!” dedi. “Gemicilik! Hem de Karadeniz'de sandalcılık! Kusmazsan açılmazsın!”

Dalgalar kabardıkça kabarıyordu. Kaptan tayfaların başüstünde toplandıklarını görünce köpürmüştü.

“Neden üçünüz bir aradasınız? Nasıl gemicilik bu? Tulumbayı ben mi basacağım!”

“Su etmiyor ki sandal,” diyecek oldu Halil. Lafı ağzına tıktı reis.

“Sandalın içindeki çalkantıyı da mı duymuyorsunuz. Neredeyse yüzecek yumurta sandıkları. Geç tulumbaya!”

Halil tulumbaya geçmiş, Zeynel vardiyada kalmıştı, Bekir’in gerisinde. Gökte ne bir tek yıldız kalmıştı ne de ay ışığı. Ta uzakta, belli sürelerle, Kerempe Feneri çakıp sönüyordu. Görünmeyen bir dev, altın topunu havaya fırlatıp belli zaman içinde kapıyordu sanki. Bir süre bekledikten sonra aynı oyuna yeniden başlıyor, saniye sektirmeden başarıyla bitiriyordu. Bu altın top ne havada kalıyor ne suya düşüyordu. Zeynel kuşkulu bir sesle:

“Reyiz Dede!” diye bağırdı. “Üzerimize doğru bir taka geliyor. Pupa yelken.”

“İyi bak!” dedi. “Üzerimize neden gelsin. Kerempeye kıvrılacaktır.”

Gözleri iyi görse hiç de Zeynel’e sormazdı. Hele geceleri büsbütün kararveriyordu ortalık. Bereket versin fenerleri çakışlarından tanıdığı için gözleri kapalı da olsa çıkıyordu işin içinden.”

“Yok, Reyiz Dede, tam yolumuza dümen kırmışa benziyor!”

“Ne zoru var bizimle!”

Asker kaçaklarının yol kesip sandalları, kotraları soyduğunu çok iyi biliyordu. Pontuşçular bile korsanlığa başlamışlardı son günlerde. Aradıkları

başta para, sonra silahtı. Yiyecek adına ne bulurlarsa alıp götürüyorlardı.

İlk defa karşılaşmıyordu Temel Reis bu korsanlarla... Onların işine yarayacak yükü olmadığı için kolay kurtulmuştu ellerinden birkaç kere. Şimdi bir iki tabut yumurtayla gene de kurtulurdu, ama mal sahibini nasıl inandıracaktı? Ya yolda başkalarına sattın derse şu kadar yıllık onuru lekelenmez miydi?

Kıyıya dümen kırsa yetişirlerdi daha baştankara edemeden.

Gelinin hazırladığı zembili çıkardı kışkıltından. Soğuk havalar için koyduğu Laz başlığını aldı. Korsanların bu başlığı nasıl sardıklarını çok iyi bilirdi. Pontusçuların bile geleneksel kılıkları arasındaydı bu başlık. Toplu tabancasını da aldı zembilden. Cide'den çıkarken altı fişegini de yerleştirmişti yuvalarına.

Taka, önünü kesmek için manevraya başlamıştı bile. Onun üzerlerine gelişini beklemesi, üstünlüğü onlara kaptırmak demekti. Rüzgârdan tam yararlanması için sandalın başını açığa vermesi gerekirdi. Birden dümen kırdı yıldızpoyraza. Sandal mahmuz yemiş at gibi silkinerek ileri sıçradı.

Çocuklar ateş gibi yerine getirmişlerdi kumandasını. Sandal, kaynaklarına kadar yatmıştı sancağa. Rüzgâr, yelkeni patlatırcasına şişirmişti.

Alt yanlarına düşen taka, maksatlarını anlammamıştı henüz. Ne yapacağını şaşırmışa benziyor-

du. Kaçıyor muydu bu sandal, yoksa üzerlerine mi geliyordu? Egemenlik Temel Reis'e geçivermişti çeyrek saat içinde. Rüzgâr dirisa etmezse yarış Si-vastopol'a kadar sürer, üzerlerine gelen taka her dakika biraz daha gerilerdi. Temel Reis'in çekindiği mavzer peşreviydi⁵². Altıpatlarla nasıl çıkacaktı bu peşrevin içinden?

Sandal yüklü olsa da yolundan⁵³ hiçbir şey kaybetmiyordu. Yumurta sandıkları safra⁵⁴ yerine geçtiği için sandalın başı sulara gömülüyor, rüzgârın fazlası tehlike getirecek yerde yararlı oluyordu. Başüstü dalgalarla yıkanıyordu zaman zaman. Amba-ra kaçan suları dışarı vermek için tulumba durmadan çalışıyordu.

Gözüne pek güvenemeyen Temel Reis, Zeynel'i yanına çağırarak, soruyordu:

“Takanın başı nereye dönük?”

Gözlerini kısarak karanlığın ötesini görmeye uğraşan Zeynel:

“Belli olmuyor ki Reyiz Dede!” dedi. “Az önce üstümüze doğru geliyorlardı. Şimdi kerempeye doğru dümen kırmışa benziyorlar.”

“Hangimiz daha ilerdeyiz?”

“Onlar ilerde gibi geliyor bana. Ama bu yolla çok sürmez, geçeriz onları...”

⁵² peşrev: Silahlı çatışma.

⁵³ yol: Hız.

⁵⁴ safra: Gemileri ve her boyda deniz aracını dengede tutmak, istenilen su düzeyine kadar batırabilmek için dip bölümlerine konulan ağırlık.

“Benim de istediğim onları gerilerde bırakmak.”

Bir süre aralığı kapatmadan gittiler.

“Reyiz Dede!” diye bağırdı Zeynel. “Tam üzerimize dümen kırdılar.”

“Doğru mu?” dedi reis. “İyi bak hele!”

“Doğru Reyiz Dede. Takanın iskelesi⁵⁵ de, sancağı da belli oluyor.”

“Gelemezler üzerimize... Bu rüzgârla nasıl gelirmiş. Kaptan isterim ben yelken kullanacak!”

“Geliyorlar!”

“Geride bırakınız onları!”

“Kaçar gideriz!” diyemiyordu Temel Reis. Sandalın başı açığa dönükken yönünü yavaş yavaş karaya, kerempeye doğru kaydırmaya başladı. Kıyıya bir varabilse, gümrük muhafaza memurları, Düyunu Umumiye’nin kolcuları⁵⁶ yardımlarına koşarlardı. Hepsi de silahlıydılar çünkü. İş oraya ulaşabilmekteydi.

Zeynel:

“Reyiz Dede. Birinin elinde mavzer var!” dedi. “Nerdeyse ateş edecek. Kerempe Feneri çakınca gördüm.”

“Kaptanı da gördün mü?”

“Bir karaltı var kıçta.”

“Başında başlık var mı? Fenerin çakmasını bekle de iyi bak!”

⁵⁵ iskele: Sandalın sol yanı.

⁵⁶ kolcu: Bir şeyi korumak için bekleyen, kol gezen görevli, muhafız.

Fener altın toplarını havaya fırlatmıştı. Zeynel gözlerini açmış bakıyordu.

“Var, Reyiz Dede, başında Laz başlığı var!”

“Tamam!” dedi. “Bir deneyeceğiz.”

Temel Reis, başındaki başlığın uçlarını çözdü, yeniden bağladı. Bir ucunu sarkıttı. Birden doğrulup kalktı ayağa. “Siz de gelin bordaya⁵⁷ dikilin. Bekir, ulan, sen de kalk artık, miskin herif. Biraz kalabalık görsünler bizi. Elinize de tüfeğe benzer birer takoz alın.”

Dümenin yekesini iki ayağının arasına almış, belinin büküklüğü belli olmasın diye dimdik ayakta duruyordu. Aralarında ya yüz metre vardı ya seksen... Kerempenin çıkmasıyla Temel Reis’in bir seksenlik boyu sandalın kışında beliriverdi. Sandalın başını takanın üzerine yöneltmek için bu anı beklemişti. Ayaklarıyla dümen kırarken koynundan çıkardığı toplu tabancayı ateşlemesi de bir olmuştu. Namludan çıkan iki kurşun, takanın yelkeninde iki delik açıp geçmişti.

Kerempe yeniden sönünce reis sandalın başını gene eski yönüne hızla çevirmişti.

Takadakilerde bir telaşın başladığı, karanlıkta bile belli oluyordu. Temel Reis’in top gibi patlayan tabancasının sesini rüzgâr olduğu gibi kıyıya götürmüştü. Takadakilerin kıyıdakilere görünecek ne

⁵⁷ borda: Sandalın yan tarafı.

yüzleri vardı ne yürekleri... Şimdi ne yapmaları gerekiyordu? İşte sandal da ateş açarak üzerlerine doğru geliyordu.

Kerempenin tam çıkacağı sırada Temel Reis gene sandalın başını takanın üzerine çevirmişti birden.

“Yatın uşaklar, görünmeyin. Belki onlar da ateş açarlar!”

Kendisi de kışkırtıya yatmış, tabancasını takanın yelkenine doğrultmuştu. Tetik üç kez kalkıp indi. Üç kurşunun üçü de yelkende üç delik açmıştı. Bu bir anlamda da kıyıdan yardım istemektir. Kerempe önlerinde gümrükçülerin havaya edilen bu üç el ateşe verdikleri cevap zor duyulmuştu, tersine esen rüzgâr yüzünden... Ama bunu takadakiler daha kolay duymuşlar, hiç de bir yardım isteği olarak yorumlamamışlardı. Bir gerçek varsa ortada, o da iki ateş arasında kalmışlardı.

Kerempe Feneri kararır kararmaz ıskotaya asılan reis, yelkeni kıyıdaki muhafaza memurlarının üzerine doğru biçimledi. Tam yol kaçıştı bu. Fener yeniden yandığı zaman iki tekne arası en azdan beş yüz metre açılmıştı. Demek taka da kaçıyordu. Sandalın son durumundan kuşkulansa da yeniden kovalamaya başlasa, yelkeni aktaracak zaman içinde bile Temel Reis kıyayı çoktan bulurdu.

Zeynel, fenerin son ışığında:

“Kaçıyorlar!” dedi. “Hem de yelken kürek.”

Reisin keyfi yerine gelmişti.

“Hangimiz kaçıyoruz?” diye sordu gülerek.
“Onlar mı, biz mi?”

Bekir’de korkudan deniz tutması falan kalmamıştı.

“Biz yolumuza gidiyoruz,” dedi. “Onlar kaçıyorlar.”

Köy korucusu Çipil Reşit, şube reisi Haşim Bey'den aldığı martinle yatar, martinle kalkardı. Balkan Harbi'ne katıldığı zaman da böyle bir martini vardı Reşit'in. Sol kolunu kurşun sıyırıp geçmeseydi kim bilir belki seferberlikte de böyle bir martini olacaktı. Sol kolunu bir kurşunun sıyırdığı nasıl doğruysa, bu kolun bakımsızlıktan kangren olup dibinden kesildiği de o kadar doğruydu. Ama bu gerçeğe Gebeşköy'de kimse inanmazdı. "Sen kurşunla yaralanacak adam mısın, katır tepmiştir de dibinden koparmıştır," derlerdi. Bu söylentiye inanan da vardı, inanmayan da. Şube reisi Haşim Bey, yaralanıp hastanede kesildiğine inanmasa, depodan bir martin verip onu köy korucusu yaptırır mıydı? Onu şubenin arkasındaki tarlada bu çaptan düşmüş tüfekle sınava çekmişti. Reşit, verilen tek mermiyle boş sigara kutusunu hem de tek koluyla halledince Haşim Bey, "Hak ettin bu Osmanlı martinini," demişti. "Kırk bir korucunun içinde bu martin ancak sana yakışır."

Derler ki, “Bereket versin, Haşim Bey acıdı da ikinci kurşunu vermedi!”

İşin şakası bundan sonra başlıyordu: “Acaba Haşim Bey kime acıdı?”

Kimi, şubenin camlarına acıdı, der; kimi çalımı bozulmasın diye Çipil Reşit’e, kimi de yoldan geçen bir vatandaşa, diye cevap verir. Yoook, hayır, acısa acısa ikinci kurşuna acımış olacaktı. Böylece Çipil Reşit’in bir kör nişancı olduğu anlamı çıkardı açıkça. İyi ama tam ortasından nallanan boş Serkl-doryan kutusunu kim delmişti? Eğer bir rastlantı sonucu delindiyse, Çipil Reşit’in kırk bir köy korucusunun en talihlisi olması gerekmez mi? Az şey midir talih kuşunun gelip Reşit’in başına konması bu kırk bir kişinin içinde?

Halime Gelin çiftenin sağ namlusundaki domuz sıkısını muhtarın evinden yana boşalttığı zaman, Çipil Reşit, martini apış arasında, sabah uykusundaydı. Sonra bir kadın gecenin sessizliğinde, “Asker kaçığı vaaar!..” diye çingır çingır bağırmıştı.

Bu kadın sesi Temel Reis’in evinden geldiğine göre, olsa olsa Sabri’nin karısı olacaktı. Silahı atan kimdi? Ona sataşan asker kaçığı olacaktı. Ne olursa olsun, bu evde köy korucusunu ve köy korucusunun martinini ilgilendiren bir olay, bir “vu-kuat” vardı. Önce martinin mermi yatağında kurşun olup olmadığını kontrol etmeliydi. Çekti mekanizmayı. Hazne açıldı. Evet, haznede kuzu gibi bir mermi yatıyordu. Bir mermi demek, bir asker

kaçağı demekti. Belindeki fişeklikte on iki mermi daha vardı. Yani on iki asker kaçağının yaşayıp yaşamaması Reşit'in elindeydi.

Bu kadar yıllık köy koruculuğunda edindiği deneyimlere göre hemen küt diye vukuatın üstüne gidilmezdi. Vukuatın ilk hızı kırılmalıydı önce. Ölecek olan, nasıl olsa işin başında ölürdü. Bunu önlemek elinde değildi onun. Eğer vukuatın kaba coşkusu dağıldıktan sonra üzerlerine giderse vukuatı işleyen kişiyle, açıkçası “fail”le yüz yüze gelse de “Kanun namına!” deyince eller yukarı kalkardı. Hele bir kalkmasındı. Bu tek mermili kara martin ne güne duruyordu.

Temel Reis'in evine gidecek yerde kestanelikten yana koştu. Yol ordan ırmağa doğru, ırmaktan da Kadirköy'e, Gideros'a, ordan da taaa Kurucaşile'ye dayanırdı. Önce bir ayak sesi duydu. Boz urbalı biri koşuyordu ay ışığı altında. Omzunda bir fişeklik... Evet, omzundaydı fişeklik. Çapraz bağlandığına göre çift fişeklikti. Elinde de olsa olsa bir mavzer... 88 model... Bilirdi bu modeli... Bölükte en geçerli, en kullanışlı silah 88 model mavzerdi.

Adam hiç telaşlanmıyordu. Biliyordu ki bu köyde bu anda ondan daha güçlü kimse yoktur. Yoktur, ama gene de kaçıyordu işte. Yavaş da koşsa bu kaçmaktı. Ama kimden kaçıyordu bu adam? Çipil Reşit bunun cevabını açıkça verebiliyordu:

“Herhalde benden kaçmıyor.”

Kimden kaçıyordu ya?

“Ha? Kimden kaçıyordu bu adam? Olsa olsa kanundan.”

Evet, kanundan kaçıyordu. Kanun kaçağıydı bu adam. Kanunu bu köyde yürütüp uygulayan iki kişi vardı: biri muhtar, biri de...

Durdu, ayağını açtı. Tek kolla tek kurşun atan martiniyle düzeni temsil eden adam, ikinci adam da kendisiydi. Öyleyse kendisine düşen bir iş vardı bu anda.

“Heeey, delikanlı!” diye bağırdı.

Adam başını çevirmedi bile.

“Heeey, delikanlı! Eller yukarı!”

Hiç oralı değildi delikanlı. Tek kolla sigara paketini delmişti, ama delinen boş sigara paketi idi. Canlı kişinin derisini delmeye hiç benzemezdi bu iş. Gelgelelim yatarsa, destekli, tek mermiciğini gönderirse daha güvenilir bir atış yapar, bu işi de başarırdı.

“Yat ulan Reşit!” dedi. “Yat da destekli ateşe geç! Atış serbest!”

Yatmasıyla tek kurşunu kaçanın dizkapağından aşağısına nişan alıp yollaması bir oldu.

Kaçak, modul yemiş⁵⁸ öküz gibi birden sıçradı. Geriye dönüp bir göz atmadan koşmaya başladı.

“Bu adam neden geriye dönüp bakmıyor, beni adam yerine koymuyor mu acaba?” diye düşündü. “Hayır, kendisini tanıyacağımdan korkuyor. Demek buralı. Bizim köyden olacak.”

⁵⁸ modul yemek: Ucu çivili değnekle dürtülmek.

Kim olabilirdi bu adam?

Bağırın, yardım isteyen kimdi? Sesin geldiğine bakılırsa Temel Reis'in geliniydi olsa olsa... Yani Sabri'nin karısı. Acaba Sabri olmasındı bu adam? Bir kadın tutar da kapıya gelen kocası için bütün köyü ayağa kaldırır mıydı? Halime gibi erkek karıların ne yapacağı hiç belli olmazdı.

Koşmaya gelince, değil bu köyde, birinci ordu da Reşit'i geçen az bulunurdu. Reşit de hızlandı. Tüfeğini eline alıp başladı peşinden koşmaya. Bu arada fişeklikten bir mermi çıkarıp martinin haznesine sürmeyi de unutmamıştı.

“Heeey! Bana bak!”

Kimdi bu asker kaçacağı? Bir öğrense, hem merakını giderecek hem de Haşim Bey'e, jandarma kumandanına, kaymakama vermek için ayrı ayrı üç tane rapor yazdıracaktı eli kalem tutan birine.

“Dur! Kimsin sen be?”

Hiç duracağa benzemiyordu adam. Başını çevirmeden boyuna koşuyordu. Martini bir ağacın çatığına yerleştirip bir kurşun daha yollamalıydı. Bu sefer biraz daha yukardan almalıydı nişanı. Belinden nişan alırsa kurşun anca ayağının topuğuna değerd, hızla uzaklaştığı için. Tüfeğin namlusunu ağacın çatığına yerleştirdi. Kundağını omzuna yapıştırdı, göz, gez, arpacık derken kaçanın beline doğrulttu. Kendi kendine verdi komutu:

“Ateş!”

Soluğunu kesti, dokundu tetiğe:

“Gümmm!..”

Bu seferki gerçekten gümlemişti. Asker kaçağı, birden, bir tümseğin gerisine atıverdi kendini. Yatmasıyla, Reşit’in ayağının dibinden cıv, cıv, diye iki kurşunun sekmesi bir oldu. Ne zaman yatmış, ne zaman nişan alıp tetiğe dokunmuştu, şaşılacak şeydi!

Kazık gibi dikilmesinin bir anlamı yoktu artık. Kendini birden attı yere. Yüzükoyun kapaklanıp martinini karnının altına aldı. Tüfeğini doldurmuş, ağzına kurşunu vermişti. Ama nişan alacak kimse görünmüyordu ki... “Sakın,” dedi, “yaralamış olmayayım adamı?..” Neden olmasındı. Belinden aşağı nişan almıştı, ama kurşun gider belinden yukarısına da girebilirdi. “Sakın ölmüş olmasın?..”

“Ölürse üzülürüm!..” diye düşündü. Kanun namına asker kaçağı yakalayabilirdi, ama kanun namına asker kaçağını öldüremezdi. Bu işi ancak kanunun kendisi yapabilirdi. “Dur!” demiş, durmamıştı. Üstelik iki de kurşun atmıştı. Hani öldürse de kendini haklı çıkaracak nedenler yok değildi. Hele Haşim Bey, asker kaçağı düşmanıydı.

“Benim sevk ettiğim asker sağ kalırsa ancak savaşı bitince döner geriye!..” derdi.

İzinlilere, hava değişimiyle gelenlere bile kızardı.

“Böyle geleceğinize künyeniz gelsin daha iyi!” diye verip veriştirirdi.

Yüzükoyun yatmaktan bir şey çıkmazdı böyle. Şu tümseğin arkasından sürünerek yandaki fundalığa geçse?.. Oradan da meşenin dibine kaysa?.. Bir

süre bekleyip yolun dönemecinden adamın önünü kesse?..

Birden toparladı kendini. Tümseğin arkasına kadar kamburunu çıkararak koştu. Fundalığa kadar dizleri üstünde yürüdü. Sürüne sürüne meşenin dibini buldu. Meşeyi siper ederek çevresini iyice inceledi. Martinin ateşe hazır olup olmadığını gözden geçirdikten sonra yolun dönemecine kadar son hızla koştu. Ordan adamın yattığı yerin görünmesi gerekirdi. Doğruydum. Yattığı yer görünüyordu, ama adam yoktu görünürlerde. Geriye döndü. Yol boyu boyunca uzayıp gidiyordu. Bir saat ilerisi bile ayna gibi görünüyordu sabahın alacakaranlığında. Gelgelelim kimsecikler yoktu yolda. Taa ilerde bir inekle bir kadın, geliyor muydu, gidiyor muydu, belli değildi.

Tavşan avına çıkmış avcılar gibi tüfeğini koltuğunun altına kıştırarak, kaçağın yatması gereken tümseğe kadar başı önüne eğik yürüdü. Kuru otların yere yapışmasından az önce burda birinin yatabileceği sonucunu çıkardı. Peki sonra nereye gitmişti bu adam? Yer yarılıp içine de giremezdi ya!

Kan lekeleri var mı diye yatarak toprağı gözden geçirdi. İki kurşun da boşa gitmişti. Martinine karşı olan sarsılmaz güveni kaybolmuştu bir anda. Küçümseyerek baktı eline.

“Ulan,” dedi, “sesin de çıkmasa kaldırıp atardım seni denize! Gümlemene hiç diyecek yok doğrusu. Beşli mavzeri olan adamı bile korkutup kaçırabiliyorsun!”

Onun neden kaçtığını az çok biliyorsa da kera-
meti gene kara martinde buluyordu.

Şimdi ne yapması gerekirdi. Eli boş köye nasıl
dönecekti. Cayırtıyı herhalde köyden de duymuş-
lardı. Eğer tüfeklerin sesini deniz bastırmadıysa
muhtar, yaktığı iki fişegin hesabını soracaktı ken-
disinden.

Başı önünde kös kös geldiği yolu dönüyordu.
Sararmış eğreltileri çiğneyip de oyuğunda balıkçıla-
rın midye pişirdiği kestane ağacının önünden ge-
çerken burnunun ucuna bir mavzer uzandı:

“Davranma!”

Namlusu yere dönük olarak omzunda asılı du-
ran martin geçti bir anda aklından. Bunu, mavze-
rin namlusunu burnuna dayayan asker kaçağı da
biliyordu.

“Ver o delikli demiri bana!” dedi. “Kim verdiy-
se bu kavalı bile bile vermiş sana! Kimseye zararı
dokunmasın diye! İki el ateş ettin peşimden. Söyle,
havaya mı attın, bana mı attın? Doğru söyle!”

Çipil Reşit başını çevirdi ona. Gözlerini kırpıştı-
rarak bir süre baktı. Ne kadar sakalı bıyığı uzasa
da gene tanımıştı, Sabri’ydi bu kaçak. Temel Reis’in
oğlu Sabri. Üsteliyordu boyuna:

“Söyle, kıyasıya mı attın?”

“Hayır.”

“Ya ne halt etmeye ateş ettin? Yoksa beni uğur-
lamak için mi?”

“Aşağı yukarı uğurlamak için. Eğer kıyasıya atsaydım, tepene alırdım nişanı.”

“Ya nereme aldın?”

“Ayaklarına!”

“Ver bakalım şunu. İş var mı bu kavalda bir deneyeyim!”

Kendi mavzerini çaprazlama boynuna astı. Reşit’in baş aşağı asılı duran tüfeğini omzundan çekip aldı. Mekanizmayı çekip dolu mu boş mu diye baktı. Boş olduğunu anlayınca Reşit’ten aldığı mermiyi sürdü. Meşenin yaprakları arasından birini seçip dokundu tetiğe. Sapına nişan aldığı yaprak döne döne yere düşerken:

“Verilmiş sadakam varmış!” dedi. “Topuğumdan nallayacakmışsın beni az daha. Şimdi sıra bende. Ver bir fişek daha bakalım!”

Reşit’in fişeklikten çektiği mermiyi kaptı elinden. Sürdü martine.

“Yürü!” dedi. “Tam yirmi adım ilerde dur! Arkanı dön! Sakın korkmayasın! Madem öldüresiye atmadın kurşunu... Ben de sana kıyasıya atacak değilim! Topuğundan ufacık bir delik açacağım, o kadar!”

Hani daha da beterini yapsa haksız sayılmazdı bu Sabri.

“Etme ağam!” dedi Reşit. “Zaten bir kolum yok. Yanlış nişan alırsın da total edersin beni. Ateş edeceksen kafama nişan al da süründürme!”

“Kendin gibi kör nişancı mı sanıyorsun beni? Yürü ulan!”

Çipil Reşit gösterilen yöne doğru iki üç adım atıp durdu.

“Yürü diyorum sana!”

“Yakından at da bi yanlışlık olmasın. Bacağımın oynak yerine gelir de topal olursam koruculuktan da atar beni Haşim Bey!”

“On beş adım daha yürü! Marş!”

Birkaç adım attı, yeniden durdu.

“Bağışla cezamı ağam!”

“Yürüyecek misin, yoksa kurşunu kalçana mı atayım?”

Tam yirminci adımda durmuştu Reşit.

“Şimdi bak!” dedi Sabri. “Buralarda başkâtibin Halit dolaşıyor mu, haberin var mı, yok mu, doğru söyle!”

“Dolaşıyor ağam.”

“Kadına, kıza sataştığını da biliyor musun?”

“Biliyorum!”

“Biliyorsun haaa! Biliyorsun da arkamdan attığın kurşunları neden ona atmıyorsun, vur emri çıktığı halde? Başkâtipten mi korkuyorsun, yoksa elindeki mavzerden mi?”

“Bir başıma nasıl gelirim onun hakkından?”

“Düş önüme öyleyse. Seni öylesine bir kahraman yapacağım ki namın dilden dile dolaşacak memlekette!”

Kahraman olmak topal olmaktan daha iyiydi.

“Sağ ol ağam!” dedi.

“Göstereceğim ona, karıya kıza sataşmasını! Verelim dersini. Gel bakalım. Al şu silahını!”

Reşit silahını almadan önce Sabri’nin eline yapışıp öpmek istedi.

“Bırak köpekliliği! Düş önüme. Önce geldiğin yolu kendini yormadan yürü bakalım!”

Hiç konuşmadan bir iki saat önce Sabri’nin yatıp da gözden kaybolduğu tümseğin başına kadar geldiler.

“Sapıyoruz burdan!” dedi Sabri. “Domuz Kayası’na gidiyoruz!”

Reşit:

“Ne var Domuz Kayası’nda?” diye soracak oldu.

“Daha soruyor. Ne olacak. Halit’in ininin orda olduğunu sen de biliyorsun! Domuzu bastırayım da orda gör! İlk kurşunu sen atacaksın Osmanlı martiniyle!”

“Ben mi atacağım?”

“Sen atacaksın ya! Bana attığın gibi...”

“Kıyasıya mı atacağım?”

“Ne sandındı ya! Üç firarı var herifin. Vur emri çıktı bilmiyor musun?”

“Muhtar bir şey demedi bana.”

“O da bilir, sen de bilirsin bunu. Ne veriyor Salih Efendi size? Halit size güvenmese bu köye gelip yerleşmezdi.”

“Kör olayım benim haberim yok!”

“Demek muhtarın var. Seni çipil seni! Kadir-köy’de kırdığı cevizler kırkı geçti. Duymadın mı bizim baldızla karıya sataştığını? Köpeksiz köyü bulmuş da çomaksız geziyor. Laz başlığı takıp zıpka⁵⁹ giyiyormuş. Asker urbasını çıkarmış da!”

“Şurdan şuraya gitmeyeyim ki haberim yok!”

“Şimdi haberin oldu. Yürü bakalım öyleyse! Sap şurdan, kürüzün⁶⁰ arkasından! Eğreltilerin içinden yürüyeceksin! Birini gördün mü yatacaksın yüzükoyun. Kirişi kırmaya kalkarsan kurtulamazsın elimden, ilk kurşun senin! Yürü şimdi!”

Bir süre sırtın arkasında yürüdüktan sonra iki kayanın arasından bir keçiyoluna geçtiler.

“Aç gözünü!” dedi Sabri. “İşte bu keçiyolu onun inine gider. Martinin koltuğunun altında yürüyeceksin! Benden on adım ilerde... Ben senin, yerine göre beş adım, yerine göre elli adım gerinden geleceğim. Arkanda beni göremezsen korkma sakın. Kurşunlarım yetişir yardımına. Görünce hemen yatıp nişan alacaksın, dokunacaksın tetiğe. Haaa, şunu da çıkarma aklından. Sen bugün beni hiç görmedin. Gebeşköy’de kestanelikte peşine düştüğün adam ben değilim. Halit’e rastladın, peşine düşüp geldin buraya. Söyle bakalım, rastladın mı Sabri’ye?”

“Yok ağam, rastlamadım.”

⁵⁹ zıpka: Karadeniz kıyısı halkının giydiği dar paçalı bir tür pantolon.

⁶⁰ kürüz: Çalılık.

“Yemin et!”

“Yemin olsun ki rastlamadım!”

“Ateşe kör bakayım ki rastlamadım, de!”

“Ateşe kör bakayım ki rastlamadım!”

“Bir sakarlık et de göreyim seni! Öbür kolunu da ben koparmazsam bana da Temel Reyiz’in Sabri demesinler. Hişşşt!.. Ağır ol!.. Ayak sesi var! Yat!..”

Sabri geri geri gidip fundanın arkasına yattı. Hemen bir ilerdeki fundanın arkasına sıçradı. Şimdi daha yüksekte yolu izleyebiliyordu. Elllerinde yoğurt bakraçları, arkalarında sepetler, pazara gidiyorlardı kadınlar. Ayaklarında çarık olduğundan ayak sesleri zor duyuluyordu. Evlerinin sofalarında yürüyorlardı sanki tabanlarını sürte sürte.

Çipil Reşit yol kenarına öyle ustalıkla yatmıştı ki kadınlar hiçbir şey sezinlememişlerdi.

Sabri’nin yattığı tümseğin altında uzanan yoldan kıvrılarak yürümeleri gerekiyordu. Kadınlardan biri yavaşça:

“Sen de gördün tüfeğinin ucunu değil mi?” diye yanındakine sordu yavaşça.

“Gördüm!” dedi arkasında yumurta sepeti olan kadın.

“Yumurtalarını istese ne yapardın?” diye sordu gülerek.

“Verirdim! Canımdan kıymatlı değil ya!..”

“Şunu bir temizleyen çıkmadı iki yıldır.”

“Vur emri çıkmış diyorlar emme...”

“Vuracak adam nerde?.. Erkeklerin yüreklileri askerde... Buralarda tüm işe yaramazları kaldı...”

“Namussuzları da buralarda kız kadın peşinde... Geçen gün bu Halit namussuzu Selime’nin önüne çıkmış odun keserkene...”

Sesler uzaklaşıp duyulmaz oldu.

Selime, baldızıydı Sabri’nin. Demek duyduğu doğrudu. Sıra sonra da başkalarına gelecekti... Ne diyordu önde giden kadın... “Erkeklerin yüreklileri askerde...” Hani yanlış da söylemiyor diye düşündü. “Evet, yüreksizin, namussuzun biriyim ben!”

Şube reisi bir yolsuzluğunu görmüş, onu dayanmıştı cepheye. “Cephe cezalandırma yeri miydi?.. Mademki suçluyum, verseydi harp divanına. İşte böyle silahımla, mermilerimle kaçarım ben de.”

Haklı olmadığını biliyordu. Düpedüz namussuzluk olduğunu da biliyordu yaptığı işin. Ama olmuştu bir kere... Şeytana uymuştu.

İşte kaçıp gelmişti, rahat mıydı sanki... Karısı yüzüne bile bakmamıştı. Kızamıyordu ona da. Bir köpek gibi kovalamıştı kendi evinin kapısından. Üstelik köyü de ayağa kaldırmıştı. Bilmiyordu ne yapacağını Sabri. Yalnız bildiği bir şey vardı: Şu başkâtibin oğlu Halit’in memleket için, köylü için kendisinden çok daha zararlı olduğu... Hangi bir memleketlisine rastlasa, hep Halit için kuşkulu laflar ediyorlardı. Bir ayağı kendi köyündeydi bu itin. Neden burdaydı, niçin başka köylerde görünmüyordu? Köyün en güzel kadını olan karısı için miy-

di? Bunu temizlemeden buralardan ayrılamazdı. Ayrılrsa da rahat edemezdi cephede. Akklı hep köyünde, karısında, evinde olacaktı. Niçin savaşıacaktı cephede? Namusu için, değil mi? Bu namusa ha karşıındaki düşmanları göz dikmiş, ha cephe gerisindeki asker kaçakları...

Çipil Reşit yattığı yerden doğrulmuş, çevresini gözden geçiriyordu. Nerdeydi bu Temel Reis'in oğlu be? Yook, eğer voltasını alıp tüymüşse, kendisinin ne işi vardı buralarda? Bütün köylüler dört gözle yoluna bakmış olmalıydılar, bir şeyler öğrenmek için.

“Heeeyttt!” diye bağırdı Sabri. “Kaçtı mı sandın beni? Hem de senden kaçacağım haaaa! Çıkar aklından bu kuruntuları. Seni kahraman etmeden gidecek değilim buralardan. Düş önüme bakalım! Yürü! Sakın arkana döneyim deme! Yersin kurşunu sonra!”

Arayı bu sefer adamakıllı açmıştı. Kadınlardan da duyduğuna göre çok uzakta olmasa gerekti bu Halit. “Hükümetin, asker kaçaklarının peşine takacak adamı yok galiba!” diye düşündü. “İtler cirit atıyor buralarda. Bu itlerin peşine salacak elinde adamı olsa, onları tutar İngiliz gâvurunun karşısına dikerdi!”

Mavzerini sağ kolunun altına almış, Reşit'i gözünden kaçırmadan yürüyordu. Bir ara geçiyolunun sarpa sardığını anladı, dizlerinin kesikliğinden. Sağını solunu gözden geçirdi. Sağ yanında, ayaklarının

altından, dolana dolana, kopa eklene bir ırmak denize doğru uzanıyordu. “Bana anlattıklarına göre, saklandığı kayalara yaklaştık,” diye düşündü. Hızlandı birden. Sıklaştırdı adımlarını. Yanına vardığı halde, hâlâ arkasına dönüp bakamıyordu Reşit.

“Sola dön!” diye komut verdi Sabri. “Kaldır başını da kayalara bak! Bu kayaların arkasına çıkıp çantamda ne varsa bölüşüp yiyeceğiz. Biliyorum, açlıktan zifirin kesildi, ama iş yapmadan etmek yok! Sana beş dakika mola! Tütünün varsa sar bir sigara. Yoksa al benim tütün kesemi! Çakmak da içinde!”

Avcı yeleşine el atıp çıkardı keseği, fırlatıp attı önüne.

“Ben nöbetteyim, bir de bana sar! Çabuk!”

Çipil Reşit olduğu yere çöktüverdi yorgunluktan. Böyle yürüyüşler vız gelirdi ona. Gelgelelim kulağının dibinde soğukluğunu duyduğu bir mavzer namlusunun doğrultusunda yürümenin iç açıcı bir yanı mı olurdu?

“Sardın mı sigaramı?”

“Sardım ağa!”

“Getir!”

Uzattığı sigarayı dudaklarının arasına tutuşturdu.

“Çak bakalım şu çakmağı!”

Çakmağı çıkarmış, koyu sarı fitilini yuvasından çekmiş, başparmağıyla yavaştan, çıkacak kıvılcımdan yana bastırmıştı. Dağılan kıvılcımlar fitili tutuşturunca:

“Yak!” dedi Sabri. “Önce kendi sigaranı yak!”

Sabri, uzattığı ateşten tam sigarasını yakıyordu ki kulağının dibinden “Cıvıv!” diye bir kurşun geçti.

“Yat ulan Reşit!” dedi.

O da kendini yere atmış, atar atmaz da yandaki tümseğin gerisine kaymıştı. Mavzerinin namlusunu kurşundan gelen yana döndürmüştü hemen.

“Vay itoğlu it!” dedi. “Bizi gözlüyormuş. Reşit! Neredesin ulan?”

Reşit’ten ses yoktu. Bir ayak sesi duyar gibi oldu. Kaçıyor muydu Reşit acaba? Başını kaldırıp tam bakacaktı ki bir kurşun daha! Sağ omzundan yanık bir yün kokusu geldi burnuna... Kurşun ceketinin sağ omzunu delip geçmiş olacaktı. Kolunu bir iki kez oynattı. Canı acımiyordu.

“Heeey!” diye bağırdı. “Böyle mi öğrettiler askerde sana? Boyuna karavana atıyorsun!”

Duyabilmiş miydi acaba?

Konuşturmak istiyordu karşısındakini. Halit’ten başkası olabilir miydi, bu şakayı yapan? Başkası da olabilirdi, dağ taş asker kaçağıydı çünkü.

“Sakın Reşit olmasın bu ikinci kurşunu atan?” diye düşündü. Çok yakından gelmişti çünkü. “Yattığım yere sokulmuş da olabilir,” dedi. Eğer durum böyleyse sıçrayıp yer değiştirmesi gerekirdi. Askerlikten bu kadar olsun anlardı. Toparlandı. Az ilerisindeki tümseğe kadar tüfeği koltuğunun altında, başı önüne eğik koştu. Yatıp siper alması gerekir-

ken bir kez daha koştu. Yüksekçe bir tümsek görmüştü az ilerisinde. Tam arkasına yatıp uzanacağı sırada ayağının dibinden vınlayarak bir kurşun daha sekti. Yattığı yerden dört yanını görebilirdi. Onu tavuk gibi kimse bastıramazdı artık. Yolun iki ucu da gözünün önündeydi. Geleni de, gideni de kaçırmazdı burdan. Irmak bile taaa ilerde, buluttan kurtulan güneşin altında, kazmayla bölünmüş bir yılan gibi parça parça uzanıyordu.

Sabri iki tehlikeli sıçrayışla bu tepeciğın arkasına yanlamış olmanın üstünlüğünü daha iyi anlıyor, güvenle çekiyordu ciğerlerine nemli havayı.

Uzun bir süre bekledi. Gözleri yolun gidiş geliş yönlerindeydi. Halit yattığı siperden kalkıp gitse bile bu yoldan yararlanacak değildi. Hemen bir yıla yakın zamandır, buralarda, kayaların arasında yaşadığını biliyordu onun. Sabri, ona bakarak, buraların yabancıısı sayılırdı. “Kim bilir hangi taşın altındadır o şimdi!” diye düşündü. Kendisini burda yattığı sürece pusuya düşüremezdi, ama kalkıp gideceğini hesaplayarak bir tuzak düşünmüş de olabilirdi.

Reşit’ten tam yararlanacağı sırada kaçırmıştı onu elinden. Canı bir sigara istemişti. Elini tütün kesesine attı.

“Tuh anasını!” dedi. “Tütün kesesi de Reşit’te kaldı, çakmak da!..”

İlk kurşun kulaktozundan geçip de tüfeğine yapıştığı zaman, sigarası bir yana gitmişti, kendisi bir yana...

Arka arkaya patlayan üç mermi altüst edivermişti kafasından geçenleri. Bu mermilerden biri boğuk martin sesiydi. Mavzerin cıvlayan kurşunlarına bakarak daha da gümbürtülüydü. Demek Reşit bir biçimine getirip Halit'e ilk kurşunu atmıştı. Sesler biraz uzaktan geldiğine göre kendisi için tehlike uzaklaşmıştı.

Reşit'in yaralanıp öldüğünü aklından geçirdi bir ara. Tüyleri diken diken olmuştu. "Ya öldüyse?" dedi. "Bak kepezeliğe!.. Beni öldürdü diyecekler."

"Reşit!" diye bağırdı bütün gücüyle. Hiçbir cevap alamadı. Deminki patırtının bir anlamı olmaydı. Yaralanan ya da ölen yok muydu? Üç mermi boşuna mı yakılmıştı? "Evet, üçü de hedefini bulamamış," diye düşündü. "Bizim Çipil Reşit, yerini Halit'e belli etmemek için ser vermiyor olmalı." Boş adam değildi bu Çipil.

Böyle uzun bir süre daha bekledi. Ekmek torbasından kapkara bir ekmek parçası çıkardı. Bir parça da beze sarılı peynir. Bir çobandan almıştı iki gün önce. Biraz da hiçbir şey yapamamanın çaresizliği içinde, hiç acele etmeden, uzun uzun çiğneye çiğneye yiyip bitirdi yemeğini. Susuzluktan içi yanıyordu. Tuzlu peynir dayanılmaz bir susuzluk vermişti. Özlemle, akan ırmağa baktı. Güneş yeniden bulutun altına girmiş, akarsu puslu bir yatak içinde görüntüsünün parlaklığını yitirmişti. Eğer şimdi kıyısında olsa tüfeğini otların üstüne bırakır, yüzükoyun uzanarak tuz yalatılmış keçiler gibi başını uzatırdı.

Gözlerini Gebeşköy'e doğru uzanıp giden yola çevirdiği zaman gördüklerine inanamadı. Martini ni boynuna çaprazlamasına asıp iki yanına sallana sallana yürüyen adam, Reşit'ten başkası olamazdı. Sağ koluyla tüfeğini tutuyordu. Sol yanı bomboştu. Kafasında ilk şimşekler çakmıştı Sabri'nin.

“Sakın,” dedi, “Halit'i haklamış olmasın!”

Olmaz da değildi hani. Halit'in gözlerini kendisinden ayırmadığı korkulu anlarda boş kalan Reşit kolayca avlayabilirdi onu. Hem de tek kurşunla. İkinci bir martin sesi duymamıştı çünkü.

“Aferin Reşit!” dedi. “Eğer onu haklayabildinse ben de sözümü yerine getirmiş oldum.”

Bir saat önce silah seslerinin geldiği yöne doğru dört yanını kollayarak sürünmeye başladı. Çok geçmeden de kıpırdamadan yatan boz giynekli, sakalı bıyığına karışmış bir adam ilişti gözüne.

Kıpırdamadan sırtüstü yatıyordu adam. Ceketinin düğmeleri çözüktü. Yanında ne bir tüfek vardı ne de belinde fişeklik.

Doğruydu demek, bir kurşunla haklamıştı Reşit bu asker kaçağını. Üstünü başını aramış, kimliğini belirten nesi varsa almıştı. “Eeee,” dedi Sabri, “bizim de sonumuz er geç bu!”

Sonra gülümseyerek mırıldandı:

“Yaşa sen, kahraman Reşit!”

Halime Gelin, yumruklarıyla gözlerindeki uykuyu dağıtmaya çalışarak:

“Kim o?” diye yürüdü kapıya.

Dışardan genç bir erkek sesi:

“Benim!” dedi. “Ben, Zeynel... Yanımda Bekir de var, Halil de!”

Halime, kapının sürgüsünü çekerken:

“Ya babam? Babam nerde?” diye sordu.

“Reyiz Dede mi? Dur anlatayım sonra içerde.”

Kapının sürgüsünü çekince de hemen girdiler içeri. Halime Gelin, “Hoş geldiniz!” bile demeyi akıl edemeden, şaşkın şaşkın bakıyordu bu üç genç gemicinin yüzüne. Neden sonra:

“Nerde reyiz babam?” diye üsteledi. “Oturun da anlatın bana! İnebolu’da kaldı değil mi? Sağ değil mi gayrı?.. Bıraktınız geldiniz ha!.. Söylesenize, sandalı da İnebolu’da mı bıraktınız?”

“Sandalı getirdik. Kabaali bir kaptan buldu, Cideli bir kaptan... Çektik iskeleye sandalı...”

Sırtındaki zembili yere koymayı akıl edemeden öyle duruyordu ayakta.

“Bırak o zembili de otur şöyle!” dedi Zeynel’e.

“Yolda önce bir taka yolumuzu kesti,” diye başladı Zeynel. “Sonra gümrükçülerden öğrendik. Kara Niko’nun adamlarıymış... Başlarında Laz başlığı, Pontusçu diyor kolcular onlara... İyi kurutulmuşuz ellerinden. Kerempeyi geçince önce yıldızpoyraza tutulduk. Peşinden bir yağmur ki sorma. Reyiz Dede bizi başaltına soktu. Kendisi dümende... Gocuğunu giydirdim giydirmesine amma İnebolu’ya kadar ıslandı, göyneğine⁶¹ kadar. Sandalı Boyran altına çekince dedede bir ateş, bir ateş... Kabaali hastaneye yatırdı... Bize çok yardımı dokundu Kabaali’nin.”

“Anladım, gerisini anlatma! Hastaneden çıkmadı bi daha...”

Memiş de uyanmıştı.

“Anne!” diye seslendi. “Kim onlar?”

Annesi duymamıştı bile çocuğun içerden sorduğunu. Karmakarışık şeyler düşünüyordu. İşte korktuğu şey başına gelmişti en sonunda! Kocasını bir asker kaçağıydı, peşinde jandarmalar dolaşıyordu. Onu da bir kör kurşunla boylu boyunca uzatacaklardı bir çalılığın dibine. Kötü mü etmişti yoksa onu eve alıp saklamamakla? Babasının ölümünü duyunca bugünlerde mutlaka gelecekti kapıya... O zaman

⁶¹ göynek: Fanila; iç çamaşırı.

ne yapacaktı? Köyde bir çocukla kalması çok zor olacaktı artık. Kardeşinin yanına mı gitmeliydi?

“Anne!”

Memiş kalkmış, kapının önünde dikiliyor, gelenlerin kim olduğuna bakıyordu, uykudan şişmiş gözlerle. Bekir Abisini tanır tanımaz koştu yanına.

“Hani,” dedi, “halka şekerim?”

“Zembilde!” dedi Bekir. “Hele gel otur yanına!”

Memiş kuşkulu kuşkulu baktı Zeynel’e.

“Dedem nerde?” dedi. “Reyiz Dedem?”

Anasına, kapalı da olsa, bir cevap bulup veren Zeynel, yedi yaşındaki çocuğa söyleyecek bir söz bulamıyordu.

“Deden mi?” dedi. “Deden gelecek.”

“Neye getirmediniz onu?”

“Sandalla gelecek.”

“Sandal nerde?”

“İskelede... Cide’de!”

“Gelsin dedem. Sandal da gelsin. Bekir Abi, dedem gelsin!..”

“Yarın sandal gelecek. Sen git şimdi uyu. Ben de uyuyacağım.”

Halime Gelin biraz kendine gelir gibi olmuştu.

“Uşaklarım,” dedi, “açsınızdır siz. Bir süt çorbası yapayım da doyurun karnınızı. Biraz keşkeğim var kilerde...”

Zeynel doğruldu oturduğu yerden, Halil’e bakarak:

“Gidelim biz!” dedi. “Duymuşlardır geldiğimizi, merak ederler.”

“Olmaz!” dedi Halime Gelin. “Çorbadan sonra gidersiniz. Soracaklarım var daha size!”

Fazla direnemediler. Zeynel’in anlatacakları vardı daha. Temel Reis hastanede kızı için de, oğlu için de çok şeyler söylemişti kendisine. Sandalı kendisine emanet etmişti. “Askere gidene kadar sandal senin,” demişti. “Hak ettin bu sandalın tayfalığını. Yaman denizci olmuşsun. İki payın var, ölsem de, kalsam da...”

Ocakta çorba pişiren Halime, Zeynel’le neler konuşacağını sıralıyordu aklından. Memiş, olan bitenden habersiz, Bekir’le şakalaşıyordu sofada. Çocuğun katıla katıla güldüğünü duyuyor, hem öfkeleniyor hem seviniyordu. Hiçbir şeyin farkında olmayışı ne güzeldi. Kendisi her sıkıntıya hazırdı, bu gülüşlerden yoksun kalmaması için. Tencerenin altı sönmek üzereydi. Kocasını izinli geldiği zaman kesmişti bu kuru odunları... Bir yıldan fazla oluyordu. Aha onlar da bitmişti işte. Babasıyla Köseli altından getirmişlerdi sandala atarak.

“Zeynel kardeş!” diye seslendi. “Sandal Cide’de kalacak değil ya... Halil’le alır gelirsin. Arkadaşların vardır senin!”

“Hele düşündüğün şeye bak Halime Ablam!” dedi Halil. “Deniz biraz kıırılsın, alır geliriz. Çekeriz kestanelerin altına.”

“Çekmeden oduna gideriz Köseli altına.”

Şaşkınlığını saklayamadı Halil.

“Sen de mi geleceksin bizimle?” diye sordu.

“Ne olur gelirsem?”

Zeynel de şaşırdığı halde:

“Ne olacak!” dedi. “İyi olur. Sandala binip gelin almaya gitmiyor mu kadınlar...”

“Ben gelin almaya değil, oduna gideceğim. Baltamı da alacağım. Odunlukta bir kucak odun bile yok. Önümüz kış!”

Zeynel diyecek bir şey bulamamıştı.

“Gideriz Halime Abla!” dedi. “Oduna da gideriz.”

“Zora gelince sefere de çıkarız. Çift sürmeye giderken kaymakamdan izin mi çıkarıyor köy karıları?”

Zeynel işi şakaya bozmak istedi.

“Ama sandala binerken limandan kâğıt isterler..”

“Olmazsa kâğıt da çıkartırız. Sandal, evin sandalı... Evde kim kaldıysa o kullanır. Kocası askere giden kadın ağzını açıp bekleyecek mi?”

“Tayfa istersen ben hazırım. Reyiz Dede dedi ki, hak ettin bu sefer bu sandalda tayfa olmayı...”

“İki pay”dan hiç söz etmedi Zeynel. Kadınlara paydan söz etmek ayıptı. Hele Reis Dede’nin daha kırkı çıkmadan... Onun hastanede söyledikleri, bir delikanlıya yeterdi, denizciliğinin ilk yılında.

Halil de aşağı kalmazdı Zeynel’den.

“İşine yararsam beni de alırsın!” dedi. “Daha askerliğime de çok var.”

“Hele benim...” dedi Bekir. “Beş sene tayfalık ederim sana Halime Teyze!”

Ocaklı odanın camı yavaştan tıkırdar gibi olmuştı. Birden camın açılmasıyla içeriye asker urbalı birinin atlaması bir oldu. Sabri'den başkası olamazdı bu adam.

“Bırak yaygarayı da biraz beni dinle!” dedi. “Evde kalıcılardan değilim. Babamın öldüğünü duydum da geldim. Duydun mu sen de?”

“Duydum!” dedi Halime hiç kıpırdamadan.

“Sen bu sandalı yarın satacaksın!”

“Git içerde otur. Nasıl olsa senin eve girdiğini duydu çocuklar.”

“Hangi çocuklar?”

“Halil’le Zeynel... Bir de bizim Bekir... Memiş de uyanık...”

Çocukların dördü de donup kalmışlardı sofada. Sabri uysallaşarak sordu:

“Peki, sen ne pişiriyorsun gecenin bu saatinde?”

“Çocuklara süt çorbası pişiriyorum.”

“Bir çanak da bana verirsin elbet.”

Elindeki mavzeri çiviye astı. Fişeklikleri de taktı üstüne. Çivi çeker mi çekmez mi diye baktı bir süre. Gözü tutmadı. Fişeklikleri omzuna sallandırdı. Tüfegi aldı eline yeniden. Belki de bir baskından çekiniyordu. Kimseye görünmediğini sanıyordu, ama peşinde jandarmaların dolaştığını biliyordu. İki gün önce, ırmakta karşıdan karşıya geçerken sıkıştırmışlardı, zor kurtulmuştu ellerinden. Şube reisi haber göndermişti Reşit’le. Halit’in ölü olarak ele geçirilmesindeki yardımı öğrenmiş olacaktı.

Ama jandarmalar laf dinlemezlerdi, çektikleri gibi vururlardı teslim olmayınca.

“Merhaba ocuklar!” diyerek geçti sofaya.

“Merhaba Sabri Abi!”

“Babamı bırakmışsınız İnebolu’da, öyle mi?”

“Öyle oldu Sabri Abi!”

“Bu uğursuz sandalı satıp parasını getireceksiniz bana yarın! Önümüz kış! Bana para lazım, eve de...”

“Halime Abla diyor ki...”

“Halime Abla bir şey diyemez. Bu evin erkeği benim.”

Yere sofraya örtüsünü sermekte olan Halime, işine ara vermeden sözünü kesti kocasının:

“Bu evin erkeği sensin, ama askerliğini yapıp gelersen. Yarın ne olacağın belli değil!”

“Sana geçimin için para gerek. Sandal her zaman yerine konur.”

“Eğer beni çok düşünüyorsan yarın gider, şubeye teslim olursun.”

Sofrayı getirip koydu örtünün üstüne. orba çanağını da koydu. Tahta kaşıkları dizdi sofranın çevresine. Kocasının yüzüne bakmadan:

“Haydin,” dedi, “geçin sofraya başına!”

Çocuklar oturdular. Sofra örtüsünü çektiler dizlerinin üstüne. Kendisi de geçti Bekir’le Memiş’in arasına. Sabri onların oturduklarını görünce sofraya bir göz attı. Karısı bir kaşık da kendisi için koymuştu. Çağrılmayı beklemeden kaşığın bulunduğu

yere geçti oturdu. Tüfegi hâlâ elindeydi. Dipçigi sofraya gelmek üzere uzattı geriye doğru namlusunu. Kaçaklıktan sonra, güvensizlik onda huy olmuştu. Çöplü, samanlı sac ekmeğinden iri lokmalar kopararak çorbayı kaşıklıyordu. Sabahtan beri gırtlğından sudan başka bir şey geçmemişti. Parası olsa bile insan içine çıkacak cesareti kalmamıştı. Jandarmaların, gününe göre sivil dolaştıklarını öğrenmişti Erkütlü bir kaçaktan. Cide'den ayrılıp Amasra köylerine geçse Samsun'dan tanıdığı orali bir iki arkadaşının yanında kalabilirdi.

Bir üs vardı Amasra'da. Samsun'a gidip gelenler eksik olmazdı. Belki de Samsun'a bir takayla geçer, eski şube arkadaşlarının yardımını sağlayabilirdi.

Sabri karnını doyurup kaşığını sofraya bırakmıştı ki kapı vuruldu. Babasını gördüğü andan beri susup kalan Memiş birden koştu kapıya.

“Kim o?” diye seslendi.

Annesi geceleri kapıya onu gönderirdi. Kapıyı açmadan hep Memiş konuşur, annesi lafa karışmadan dinler, ne yapması gerekirse söylerdi sonunda. Memiş'e göre, babasının evde olmasıyla olmaması aynı kapıya çıkıyordu ki böyle koşmuştu kapıya. Soruyu tekrarladı:

“Kim o?”

Tanıdık bir ses cevap verdi dışardan:

“Benim ben, Reşit!”

Başlar Sabri'den yana dönmüştü. Sabri birden yerinden kalkmış, fişekliğini beline sıkı sıkı bağla-

miştı. Eve girdiği cama doğru yürürken Reşit sanki ne yaptığını görmüş gibi seslendi.

“Sakın Sabri Ağam camdan atlamasın. Ev sarı-lı. Jandarma kumandanı haber almış eve girdiğini. Sardı bir bölük jandarmayla. Ev değil, köy bile sa-rılı. Beni de gönderdi buraya. Şube reisi demiş ki, gelsin teslim olsun. Ona erkek sözü. Bir keresine bağışlarım.”

Halime’nin kaşları çatılmıştı.

“Haydi,” dedi, “aç kapıyı da çık, teslim ol!”

Karısına cevap verecek yerde kapıya çevirdi ba-şını.

“Ulan Reşit!” dedi. “Beni bu yalanlarla tuzağa mı düşüreceksin? Alıştın kahraman olmaya, öyle mi?”

İki gözüm kör olsun hilafım⁶² varsa!”

“O çipil gözlerin çok sürmez kör olur yakın-da... Başka bir yemin biliyorsan et de inanayım.”

“Eğer yalan söylüyorsam...”

“Yalan söylüyorsan nasıl olsa yaşatmam seni. Daha mavzerim elimde. İlkın seni temizlerim.”

Sonra Halil’e döndü.

“Aç Halil kapıyı!”

Mavzerin namlusunu burnuna dayamıştı.

“Haydi” dedi, “götür beni jandarma kumanda-nına!”

Halil kapıyı açınca Reşit içerden vuran idare

62 hilaf: Yalan.

lambasının ışığıyla bir karaltı gibi çıkıvermişti ortaya. Ortalık zifir karanlığı olsa da gene elinde martinin bulunmadığı görünüyordu.

“Nerde martinin be?” diye sordu Sabri.

“Yok!”

“Kim aldı?”

“Muhtar aldı.”

“Elinden alırım diye korktu, öyle mi?”

“Yok! Ondan değil. Karşı gelirsin de seni vururum diye korktu.”

Keyifli keyifli güldü Sabri.

“Öyle ya!” dedi. “Halit’i bir kurşunda serdin yere. Bana acımış olacak. Düş önüme de gidelim!”

Reşit beklenmedik bir yüreklilikle:

“Bak Sabri Ağa,” dedi, “benden kötülük gelmez. Yolumuza çıkarlarsa bana kıymaya kalkışma. Boşuna elini kana bulamış olursun.”

“İşime karışma! Yürü!”

Reşit, Sabri’nin namlusunun ucuna çivilenmiş bir kalas parçası gibi yürüyordu karanlıkta. Muhtarın bahçesine zincirlenmiş çoban köpeği, gelenlerin ayak seslerini duymuş olacaktı ki kuşkulu kuşkulu havlamaya başladı.

“Bu köpek ne halt etmeye havlıyor?” diye sordu Sabri.

“Ayak seslerimizi duydu da...”

“Demek başka ayak sesi yok buralarda... Senin jandarmaların nerde pusu kurdular, onu söyle çabuk!”

“İlerde, muhtarın evinin oralarda...”

“Yalan söylüyorsun. Böyle jandarmalık olmaz. Onlar muhtar mı tuzağa düşürecekler, beni mi?”

Ayakları birbirine dolaşmaya başlamıştı Reşit’in.
“Muhtar dedi ki...”

“Ulan jandarma kumandanı nerde, onu söyle bana!”

“Orda. Evde...”

“Kumandan orda olamaz. Yalan. Yalanın ortaya çıkınca ne yapacaktım seni, onu söyle bana! Çekeyim mi tetiği şimdi? Haaa? Çekeyim mi?..”

“Ağam, gözünü seveyim, vurma beni! Söylediklerim yalansa muhtarın yalancısıyım! Muhtar gönderdi beni! Ne öğütlediyse onu söyledim.”

“Tuh Allah belanı versin! Bayağı da inanmıştım jandarma mandarma hikâyesine. Ne yapayım şimdi seni! İki kurşunda devirsem köyü ayağa kaldırmış olacağım. Salıvermeye de gönlüm razı oluyor. Sallandırayım mı şu ağaca?”

“Ayağının türabı olayım⁶³ ağam! Ben bu köyün korucusuyum. Benim amirim de, kumandanım da muhtar. Ne emir verdiyse onu yaparım ben. Köyün namusu ondan sorulur. Bir bildiği olmasa göndermezdi. Dedi ki, eğer aksilik edip de gelmezse, ben-den selam söyle. Temel Reyiz rahmetlik oldu, Sabri’yi bana bıraktı. Gayrı babası da, atası da benim. Gelip görsün beni de gene bildiğini işlesin, dedi.”

⁶³ ayağının türabı olmak: Bir kimseye köle gibi hizmet etmek.

Gecenin ayazında Reşit'in ensesine değen soğuk namlu birden kaymış, Sabri'nin elindeki mavzerin ucu ayaklarının burnuna düşüvermişti. Dikliğini yitirmiş bir sesle sordu.

“Yatmadı mı daha Ali Efendi?”

Bu bir soru değildi, ama sormuştu işte. Ne yapacağını kendisi de bilmiyordu daha... Ali Efendi'ye gitmek, teslim olmak mı demekti. Hem onunla görüşür hem bildiğini okuyabilirdi gene de. Samsun'dan sevkıyattan ayrıldığı günden beri kafasını kurcalayan bir soru vardı. Sordu açık açık:

“Ben asker kaçağıyım, öyle mi?”

Reşit üzerine almamıştı bu soruyu. Eğer bu soru sırf kendisine sorulmuş olsaydı ne cevap verebilirdi? Kendi kurşunuyla yere serilen Halit, Sabri'yle bir olabilir miydi?

“Söyle!” dedi Sabri. “Ne diyorlar köyde bana? Asker kaçağı mı diyorlar?”

Ne desindi Reşit? Köylünün dediğinden ona neydi? Kendisinin dili varmıyordu Sabri'ye asker kaçağı demeye.

“Bana kalırsa kaçak değilsin sen!”

“Köylü ne diyor, sen onu söyle!”

“Köylü mü?.. Köylü öyle diyor...”

“Ne diyor be?”

“Kaçak diyor... Asker kaçağı...”

“Askerlik mi kalmış... Yenilmişiz... Çanakkale gitmiş... Enver Paşa gitmiş... Cemal Paşa, Talât Paşa kalmamış ortada!”

“Benim aklım ermez ki hey ağam, bu paşalara... Benim askerliğim Balkan Harbi’nde bitti. Bu paşalar yeni yeni duyuluyordu o zamanlar. Ben hiçbirini görmedim, bu kolumun yüzünden!..”

“Şube askeri olmasaydım da benim de kopsaydı kolum. Depoyu beklettiler boyuna bana. Bizim şube reisine, ‘Cepheye gönder beni!..’ dedikçe, ‘Sen bana lazımsın,’ dedi boyuna. Ne yapacaktı beni bilmem. Aklını takalarla bozmuştu. Yelken kullananlardan, kürek çekenlerden çok hoşlanırdı. Ben Karadenizliyim, ama hoşlanmam denizden. Bilirim ondan babamın neler çektiğini... Neyse, yürü gidelim de Ali Efendi’yle konuşalım bunları. Adam yüzüne hasret kaldım bir buçuk aydır, dağda bayırda.”

Zincire bağlı Akbaş’ın yanından geçtiler. Bir iki kez havlamadan sonra hayvanın susuvermesi dikkatini çekmişti Sabri’nin.

“Ulan Akbaş!” dedi. “Beni mi tanıdın, yoksa Reşit’i mi?”

Kokusundan da, sesinden de Sabri’yi tanıdığı belliydi. İki bulutun arasına sıkışan ayın sönük ışığında bile dostça kuyruk salladığı belli oluyordu. Cızık cızık çıkardığı seslerden henüz unutmadığını belirtmeye çalıştığı anlaşıyordu.

“Hey anam!” dedi. “Bizim Halime’yle Memiş’ten daha yakın bu hayvan bana. Oğlumken gelip bir boynuma sarılmadı hayta!”

Suçun onlarda olmadığını biliyordu ya, gene de söyleniyordu işte. Kaçaklık ona insanlar için yanlış

düşünceler aşlamış olacaktı. Hem sevgi hem kuşku hem de biraz tiksinti... Kiminden korkuyor, kimini küçümsüyor, kimine de düşmanlık besliyordu. Şu Reşit'e karşı bile bu duygulardan birer parça vardı içinde. Ama ne korkusu korkuya benziyordu ne içini dökme isteği bir sevgiye... Bir bunalım içindeydi iki aya yakın bir zamandır. Öyle bir tedirginlik ki, karnını doyurup bir sıcak yatağa girse de çıkmasa bir daha... Cezaevinin duvarları arasında uyanmış gibiydi. Önünde bir uçtan bir uca Karadeniz uzanıp gitse de, arkasında dereleri tepeleriyle, köyleri kentleriyle Anadolu sıralanıp gitse de zincire vurulmuş bir tutsaktan farksız görüyordu kendini. Nerden geliyordu bu yalnızlık, kimse-sizlik, çaresizlik duygusu... Elindeki mavzerin, sıra sıra fişekliklerin verdiği özgürlük bile dağıtamıyordu bu yalnızlığı, bu güvensizliği...

Merdiven başında bekleyen muhtarın elini öptü.

“Biliyordum geleceğini!” dedi Ali Efendi. “Jan-darma masalına kızacağını da biliyordum ya, köy ihtiyar heyeti böyle karar verdi. Gözünü korkutam da gelsin, teslim olsun, dedi.”

İhtiyar heyeti sözünü duyunca olduğu yere çakılıp kalmıştı genç adam.

“Heyetin karşısına çıkacağımı bilseydim gelmezdim bu eve...” dedi. “Gene de ben onların yanına çıkmadan elini bir kere daha öpüp ayrılabilirim.”

Ali Efendi, bir eli sakalında:

“Yolladım onları,” dedi. “Baş başa konuşacağım seninle. Bir muhtar gibi değil, kendimi Temel Reyiz’in yerine koyarak...”

Sabri, kapısı arkasına kadar açık duran bir odaya doğru yürüdü.

“Buyur da konuşalım,” dedi. “Seni muhtar olduğundan çok, babamın dostu olarak sayarım ben!”

“Sağ ol!”

Muhtar az önce oturduğu minderi Sabri’ye bırakarak geçti karşısına.

“Esasını ararsan...” dedi. “İhtiyar heyeti de haklı... Onlara da karakoldan böyle öğütlediler. Bugün öğütle, korkutmayla yürütülen işler bir gün gelir, zorlan yürütülür. Akıllı başında olanlar durumun bozukluğunu görüp de aldanmamalı...”

Sabri sözün dönüp dolaşıp can alacak bir kesime girmesini bekliyordu. Ali Efendi birden giriverdi konuya:

“Halime gibi bir kadının kocası kaçak olarak dolaşamaz bu köyde...”

“Çekip gidecektim zaten...” dedi Sabri önüne bakarak.

“Nereye gidecektin? Gideceğin yeri hiç düşündün mü?”

“Kaçmayı düşündüğüm zaman, gidecek yeri de düşünmüştüm. Ama şimdi birçok şey değişti. Daha doğrusu, o zamanlar zaten değişmiş de ben yeni yeni öğreniyorum. Bizi, padişahın adamları düşmana teslim edesilermiş.”

“Haklısın oğlum. Biz buralarda olanın bitenin pek farkında olmadan yaşıyoruz. Bildiğimiz bir şey varsa Moskof gemileri kumda kızak üstünde yatan gemileri artık topa tutmuyorlar. Biten bir şey var, ama harp mi bitti, düşmanların cephaneleri mi bitti, güçleri, kuvvetleri mi bitti, belli değil...”

“İşte bu yüzden ben de...”

“Sen, ben neyiz ki bu patırtıda? Hepimiz bir araya gelirsek bir güç oluruz ancak. Bir şeyler dönüyor ortada... Nerdeyse İstanbul’a düşman gemileri girecekmiş. İstanbul’a İngiliz’i, Fransız’ı, İtalyan’ı girdi mi çekiver kuyruğunu. Padişah padişahlığını, sadrazam sadrazamlığı yapabilir mi o zaman?”

“İyi söyledin ya, Ali Efendi Amca, ben kimin askeri olacağım?”

“Milletin askeri... Ben Haşim Bey’le görüştüm. Yakında çok şeyler olacak, dedi, şimdiden hazır olalım!”

“Yani,” dedi Sabri, “Haşim Bey’e gidip teslim olursam...”

Söz kendiliğinden tam istediği yere gelmişti.

“Hemen teslim olursan, seni Kastamonu’daki alaya yollayacak,” dedi muhtar.

Sabri toparlanıp birden kalktı ayağa. Perdesi inik pencerenin önüne doğru yürüdü. Perdenin ucunu kaldırdı. Ortalık ağarmaya yüz tutmuştu. Horoz sesleri uzaklı yakınlı duyulmaya başlamıştı bile.

“Ali Efendi Amca,” dedi, “beni sen götürüp teslim edeceksin şubeye. Yolda çevirmeye kalkışılırsa onlara da bana da yazık olur sonra.”

“Mavzerini fişekleriyle birlik bana bırakırsan hemen çıkarız yola. Ben kısrağa binerim, sen yanımda yürürsün.”

Elinden düşürmediği mavzerinin mekanizmasını şakırtıyla çekti. Beş mermiyi de teker teker boşalttı avcuna, beşini de bağına geçirip fişekliğine yerleştirdi. Çaprazlama bağlanmış iki fişekliği de çözüp çıkardı omuzlarından. Önce tüfeğini uzattı.

“Buyur muhtarım!” dedi. “Bu tüfeği izinli izinsiz üç buçuk yıldır kullandım. İzinli kullandığım yıllar hariç, kimsenin canını yakmadım. İşte tam yüz yirmi iki mermisi de burda... Bildiğini yap!.. Af çıkarırsan, karıma, oğluma, bütün köylülerime namussuz bir adam olmadığımı söylersen sağlığına dua ederim.”

Ali Efendi oturduğu minderden kalktı. Genç adamın sırtını sıvazladı:

“Bana güven Sabri oğlum,” dedi. “Baba dostuyum ben. Yeni yaptığım çarıklarımı çekeyim ayağıma, bekle biraz. Ulan Hüseyin! Getir çoraplarımı!”

Halime, ineğinin yularını çözüp yedeğine almış, Halil'in kestanelikteki evinin kapısına vuruyordu erken erken. Annesi Kezban Kadın çoktan kalkmış, kümesin kapağını çekmişti. Tavuklar birbirini kovalayarak sabah güneşinde börtü böcek arıyorlardı.

“Kezban Abla!” diye seslendi Halime, kulluğa⁶⁴ doğru. “Nerelerdesin?”

Cevap yerine iki taşın dönmesinden çıkan uğultu duyuldu.

“Bulgur yok ki çorbalık kırıyor desem...” diye düşündü. “Çekse çekse mısır somağı çekiyor olmalı.”

“Huuuu! Kezban Abla!”

“Kim ooo?”

“Hele biraz in aşağı!”

Yularından tuttuğu ineği kapının önündeki mürdümeriğine bağladı.

⁶⁴ kulluk: Avlu.

“Çıksana kız Halime yukarı!”

“Sen in çabuk! İşim acele! İskeleye gidiyorum!..”

Kezban hızla inmiş, merdivenlerden kuşkuyla bakıyordu yüzüne.

“İskeleye mi dedin?”

“Bizim sandal üç gündür iskelede çekili... İki felek ötedeymiş kıyıdan. Bir deniz patlarsa alır götürür... Baba emaneti bu!”

“Sana ne bu emanetten?” diyecek oldu Kezban. Aklından geçirdiğini söyleyemedi. Halime vardı karşısında. Ne cevap vereceği belli olmazdı onun.

“Bu inek kalsın, Kezban Abla!” dedi. “Yüzdüreğim sandalı. Köy altına çekmeden önce Köseli’den odun yükleyeceğim ben!”

“Sen mi yükleyeceksin?”

“Kim yükleyecek? Evde erkek mi kaldı Memiş’ten gayrı. Onu da alacağım yanıma.”

“Halil de gelsin sizinle.”

“Ben de onu diyecektim! Zeynel’i ortalık ağarmadan çıkardım. Beğenmedim havayı da... Deniz yaparsa, bulsun iki üç kayıkçı da alsın biraz geriye dedim. Korktuğum gibi çıkmadı. Baksana ayna gibi hava!”

“Halil, Zele Nine’nin kiremidini aktarmaya gitti. Peşinden hemen yollarım senin!..”

“Sağ olasın Kezban Abla!”

Dilinin altında bir şey vardı Kezban’ın, bir türlü söyleyemiyordu. Sonunda dayanamadı.

“Teslim olmuş diye işittim Sabri’yi... Doğru mu?” dedi.

Askerden kaçtığı bütün köyde duyulmasa teslim olup olmadığı kimin aklına gelirdi.

“Doğru!” dedi. “Sağ olsun, Ali Efendi Emmi almış götürmüş şubeye. Götürdüğü günün akşamı da bize uğradı. Kastamonu’ya yollamışlar o gün.”

“Razı etmiş demek Ali Efendi...”

“Askerlik mi kaldı bacım... Tüm teslim olmuşuz gâvur askerine.”

“İstanbul da gitmiş elden diyorlar, Halime’m!”

Bir süre düşündü kaldı.

“Nereye gider ki padişah,” diye sordu Kezban Kadın, “İstanbul gidince?”

“Nereye giderse gider. Nereye gitse dört ayağının üstüne düşer onlar. Olan gene bize olur. Neyse ben gideyim hadi, eğlenmeyeyim... Kal sağlıcağnan Kezban Abla!”

“Hadi, var sağlıcağnan! Yollarım oğlanı ben. Karanlığa kalmazsın herhal!”

“Kalmayız, kalmayız! İneği vaktinde sağar, kaynatırsın sütü!”

Hızlı adımlarla geçti köy kahvesinin önünden. Kestanelerin son yaprakları da dökülmüştü. Hışır hışır ediyordu çiğnendikçe. Bu kuru yaprakları çiğnemek her zaman bir üzüntü verirdi Halime’ye. Ama bugün ilk çifte çıkan köylüler gibi umutlu ve sevinçliydi. Ektiği tohumdan bire yirmi alacak rençper gibi...

Memiş kapının önünde çelikçomak oynadığı kızılık sopasını findık ağacının kurumuş şıvgınlarına⁶⁵ vuruyordu öfkeyle... Nerde kalmıştı anası? Bir ayak sesi duydu, sopasını kaldırmışken bıraktı.

“Ne dedim ben sana?” dedi anası. “Çarıklarını giy, demedim mi?.. Koskocaman adam oldun, beni mi bekliyorsun giydireyim diye?”

“Kurumuş çarıklarım,” dedi çocuk. “İslatsam çok iyi olacakmış.”

“Yolda ıslanır. Kırağı daha kalkmadı yerden.”

Girdi kapıdan. Merdiven başına bıraktığı zem-bili hemen arkasına vurdu. Öylece dolaştı ocaklı odayı. Ateşin sönüp sönmediğini gözden geçirdi.

“Haydi,” dedi, “gidiyoruz.”

“Nereye ana?”

“İskeleye!”

Denizde işine yarayacak her şey tamamdı zem-bilde. Kaynatasının gocuğuyla başlığını alıp almayı düşündü. “Şu kadcılık yol!” dedi. “Donacak değilim ya soğuktan!”

Gene de bırakmayı doğru bulmadı.

Muhtar daha uyanmamıştı. Sabah namazını kıldıktan sonra yeniden yatıyordu uykuya.

“Ana,” dedi Memiş, köyden çıkarken, “babam kaçak değil mi artık?”

“Değil!” dedi Halime gülerek.

“Dargın mısın babama? Doğru söyle,” dedi Memiş.

⁶⁵ şıvgın: Körpe ve küçük dal.

“Değilim artık!”

İskelenin yolunu tutmuşlardı. Bir süre kumdan yürüyorlardı, bir süre tarlaların arasından.

“Babam kimden kaçtıydı ana?” diye sordu Memiş.

“Kimden mi kaçtıydı?..” diye duraladı Halime.

“Herhal düşmandan kaçtıydı!”

“Peki, babam Samsun’da değil miydi?”

“Samsun’daydı.”

“Düşman var mıydı Samsun’da?”

Halime ilk kez düşünüyordu, Samsun’da düşmanın olup olmadığını. Memiş’e ne yapıp yapıp bir karşılık vermeliydi.

“Var, diyorlar. Pontuşçular varmış oralarda. Memleketimizi bölmek isterlermiş. Bir sürü de eşkıya varmış askerden kaçan. Düşman dediğin nerde var, nerde yok belli olmuyor ki! Baban da onların karşısına çıkacak yerde, kalkmış köye gelmiş!”

Birden Halit geldi aklına. Kocası, Halit’in karşısına çıkmamış mıydı? Halit, savaşın en kızıştığı sırada, hem de Çanakkale’den kaçmış, babasının evine sığınmak istemişti. Köyleri haraca kesmiş, köy kadınlarını ürkütmüştü. Kocası onlardan değildi, ama ne de olsa bir kaçaktı. En sonunda tüfeğini şube reisine vermiş, teslim olmuştu. Bugün yarın mektubu gelirdi Kastamonu’daki alaydan.

“Baban namusludur senin!” dedi. “Asker kaçığı değil artık. İzin alıp bir gün eve gelirse...”

“Koşup boynuna atlayacağım...” dedi Memiş.

“İyi edersin!”

“Sen de küs durmazsın gayrı!”

“Durmam. Neden durayım!”

“Ana be!”

“Ne var oğlum?”

“Seni ben daha çok seviyorum be, babamdan!”

Halime uzun zamandır böyle bir sevinç duymamıştı. Uzun zamandır, olup bitenler yüzünden sevinci de mutluluğu da unutmuştu. Sarıldı, oğlunu öptü. Memiş’i de uzun zamandır öpmediğini hatırladı. Gene de seviyordu kendisini demek.

“Neden ki Memiş’im?” dedi.

“Bilmem...”

“Babanı gördüğün yok ki!” dedi. “Onu da çok seversin bir gün... Hele dönsün askerden.”

Güneş bir iki mızrak boyu yükselmişti. Ama ısıtmıyordu. Yolu kısaltmak için ıslak kumda bile yürüyorlardı. Böyle yürümek kolay olmuyordu. Çarıklarının içine kumlar doluyor, bastıkça tabanlarını acıtıyordu.

Hacı Rasim’in kızaktaki guletlerinin⁶⁶ yanından geçerken kıyıda çırpıntıda yalpa vuran bir sandala ilişti Halime’nin gözü. Demek boş durmamıştı Zeynel. Topladığı birkaç kayıkçıyla sandalı suya atmıştı. Tatlı bir poyraz, denizin yüzünü kırıştırmıyordu.

“Ana be,” dedi Memiş, “dümene ben geçeyim, dedemin yerine!”

⁶⁶ gulet: İki direkli tekne.

“Geç!” dedi anası. “Kaptanlık ikimize kaldı zaten. Ya sen geçeceksin ya ben!”

Bir ıslık sesi duydular gerilerden. Dönüp baktı Memiş, çakır gözlerini kısıarak.

“Halil Abi!” dedi. “Koşa koş a geliyor.”

Kıyıdaki sandalı görmüş, çarıklarını eline alıp paçalarını sıvamıştı. Çırpıntının iri kumlarını çiğneyerek koşuyordu. Elini sallayarak selam verdi onlara. Sonra suları sıçratarak uzaklaştı. Çok geçmeden sandala atlamıştı bile.

Densizce bir davranıştı bu. Delikanlılık coşkusunu. Binecek olanlara yardım etmesi gerekirdi Halil’in. Zeynel onun densizliğini önlemek için sandalı yanaştırmadan koyuverdi kendini kıçüstünden denize.

“Gel bakalım Memiş Kaptan!”

Memiş’i tuttuğu gibi atıverdi sandala. Yeniden kıyıya dönüşünde:

“Şimdi sıra sende Halime Abla!” dedi.

On altı, on yedi yaşında da olsa bir delikanlının sırtına binmesi doğru olmayacaktı. Şu tekneyi çekip çevirecek biri, kadın da olsa, sandala tayfanın sırtında mı binerdi?

Çırpıntıya kadar sokuldu Halime Gelin.

“Yanaştır sandalı kıyıya!” dedi.

Zeynel çımaya asılmaya başladı. Sandal kumlara sürünerek kıçtan yanaşınca Halime bir sıçrayışta çekiverdi kendini yukarıya. Kıyıda olanı biteni izleyen bir iki genç kayıkçı şaşır kalmışlardı çevikliğine.

Zeynel:

“Yaşsa be Halime Abla!” dedi içinden. “Erkek kadınsın!..”

Çımayı çözüp kıcıstüne sıçrarken Halil yavaş yavaş demiri çekiyordu. Gitgide sandal kıydan uzaklaştı, uzaklaştı...

Demir çekilip de başüstüne yerleştirilince küreğe geçmişlerdi kendiliklerinden. Memiş kimseye bir şey sormadan yekeyi eline almış, dümenin takılmasını bekliyordu. Oysa iki usta kürekçi birini boşlayıp öbürüne asılarak sandala yön verebiliyorlardı. Kıydan oldukça açılmışlar, hemen tuz mağazasının hizasını tutturmuşlardı. Zeynel kürekleri bıraktı. Sandalın bordasına tutturulmuş dümeni çıkarıp geçirdi yerine. Yekeyi de dümenin ucuna geçirdikten sonra:

“Yapış bakalım yekeye Memiş!” dedi. “Bu sandalın bundan sonra sahibi de sensin, kaptanı da!”

Bir gerçek payı yok değildi bu sözlerde. Memiş olmamış da Halime olmuş, Temel Reis’in evinden bir kaptan gerekirdi bu sandala!

“Peki Zeynel!” dedi Halime. “Dümen bizde. Sen gene geç yerine! Köseli altına kadar kürekle gitsek bile dönüşümüz poyrazda çok keyifli olacak!”

Kaptan böyle istiyordu. Karşılık vermek yoktu artık. Oysa İnebolu’ya giderken Temel Reis bu poyrazda nasıl yelken kullanmıştı.

Asıldıkça, kürek uçlarında burgu burgu dönüyordu sular. Her iki kürekçi de güçlü kollarına vererek birbirinden aşağı kalmamaya çalışıyordu.

Halime, kürek uçlarından kurtulan suların ölçülü açıklıklarla topaç gibi döne döne iki yanından nasıl uzaklaştıklarına bakıyor, bakışları onlarla birlikte gerilere gidiyordu, gelinlik günlerine kadar.

Sabri, Kadirköy'den bu sandalla alıp getirmişti kendi köyüne, telli duvaklı... On yıla yakın zamandır hep bu sandalın öyküsünü dinlemişti. Evin bolluğu, bereketi topraktan çok, denizden gelirdi bu tekneyle.

Her sefer dönüşü, ocak tüter, tencereler kaynar, ağızlar tatlanırdı. Sandık sepet ne kadar dolup boşalsa da ayaklar çarıktan, sırtlar dokuma göynekten kurtulamazdı. Ama bu da bir şeydi köy yerinde. Daha kötüler, daha beterleri az değildi. Cide köyleri demek, yokluk demekti, hastalık demekti savaş yıllarında.

“Uşaklar,” dedi, “bu esinti işimize yarayacak gibi geliyor bana. Yesa edelim⁶⁷ mi dersiniz yelkeni?”

Zeynel bunu çoktan düşünmüştü, ama çekinirdi Halime Ablasından. Sert kadındı. Köyde aksi kadın da derlerdi ona, ama dili varmıyordu böyle demeye. Severdi Halime Ablasını. Onun akıllı bir kadın olduğundan hiç kuşkusu yoktu.

Köpekburnu'nu dolanır dolanmaz her şey değişiverdi birden. Burnun arkasında diri bir poyraz sanki onların yolunu bekliyordu. Zeynel'in tek başına

⁶⁷ yesa etmek: Yelkeni direğe çekmek.

yesa ettiği yelkenin etekleri kurtulmuş, boşlukta cırpınmaya başlamıştı. Iskotayı bileğine dolayıp çeken Halime, yelkene istediği biçimi vermiş, Memiş'in sıkı sıkı tuttuğu dümeni rüzgâra göre kırmıştı.

Zeynel sereni tam yerine oturtmuş, makarasının dibine bağlamıştı. Amurayı germesi gerekirdi biraz. Koştı başüstüne, biçimlice bağladı.

Kürekler iskarmozlardan çıkarılmış, yerlerine uzatılmıştı artık. Sandal suları yarararak kıyıdan uzaklaşıyordu. Zeynel böyle zamanlarda boylu boyunca başüstüne uzanır, tiflin balıklarını izlerdi su da. Bilirdi ki akıp giden yollu teknelerle yarışa çıkmaktan hoşlanırlardı bu balıklar. Tiflinlerin yarışmaktan hoşlandığı yollu bir tekne de gemicilik etmek coştururdu her kayıkçı gibi onu da. Üzüldü tiflinleri göremediği için. Safrası yoktu sandalın. Yelken açacaklarını bilse üç beş kaya parçası doldururdu tekneye. Kalktı, çarmıklara tutunarak sandalın bordasına sıçradı. Dizliğinin arkası suya değene kadar sandalı yatırmaya çalıştı... Eh, başardı da... Halime Abla bile onun ne yapmak istediğini anlamış, sandalı yana yatırmak için yer değiştirmişti... Memiş sandalın suları yarararak başını alıp gidişine öylesine kaptırmıştı ki kendini, nereye gidiildiğini, niçin yola çıkıldığını bile unutmuştu.

“Anne,” dedi, “bu sandal böyle gitse nereye varır, biliyor musun?”

Bilmiyordu annesi. Rüzgârı yelkene doldurmak için Memiş'in tuttuğunu sandığı dümeni ona belli

etmeden kırıyordu boyuna. O bile unutmuştu oduna gidildiğini. Kıyıdan uzaklaştıkça bir ferahlık, bir açıklık kabarıyordu içinde. Bir kurtuluş duygusuydu bu. Ne köy vardı ne köyün gözlerini üzerine çevirmiş kuşkucu insanları... Gelin olup da bu sandalla bindiği günün umut dolu, geleceğe güvenle açılan ışıklı yolları, yeniden açılıp gidiyordu önünde. Sekiz yaş daha gençleşmişti en azdan. Gelin olduğu o günlerde ne askerlik vardı ne savaş... İki tane çocukları olacak, kocası hem bağda bostanda kendisine yardım edecek hem bu sandalda babasının hizmetinde çalışacaktı. Biliyordu ki kocası iyi bir denizci değildi. Daha çok toprakla uğraşmayı severdi o. Belki de namlı bir reisin oğlu olduğundan böyleydi. Ama Halime denizi severdi her şeyden çok. Bu sandala gelin olarak bindiği ilk günün coşkusunu hiçbir zaman unutamamıştı bu yüzden. Sanki Gebeşköy'e gelin olmuş değil de bu sandala tayfa yazılmıştı. O gün bile Temel Reis dümeni oğluna bırakmamıştı. Dümende kıpırdamadan duruyor, gelinine ara sıra bir göz atarak onun evlerine neler katabileceğini anlamaya çalışıyordu.

Memiş yeniden sordu:

“Ha, ana? Nereye varırız hep böyle gidersek?”

Temel Reis sağlığında anlatırdı Karadeniz'in dört bir yanını. Halime, başı önünde, ocak başına çöker, anlatılanları dinler, söze karışmadan kafasının içinde bir Karadeniz haritası çizerdi. Bu haritada Bulgarıyalar, Romanyalar, Rusyalar vardı. Ama

hangisi ne yanda kalırdı? Sinop'un İnceburun'undan Sivastopol'a bir deniz yolunun olduğunu çok dinlemişti. Sinop çok ilerde olduğuna göre Rusya da ilerde, Sinop'tan tarafta olmalıydı. Kafasını daha da yormadan:

“Kırım’a!” dedi.

Çok işitmişti Kırım'ı kaynatasından. Balkan Savaşı'ndan önce Temel Reis Sivastopol'a gitmişti, Odesa'ya da... İbrail, Cebail diye bir yerler de sayıyordu, ama nerelerde kalıyordu bu memleketler... Bir de Batum vardı, türkülerde de geçerd, anlattığı hikâyelerde de... Memiş'e verdiği cevaptan sonra gözleri Zeynel'e kaymıştı, doğru mu söylemişti acaba? Ama onun, sarırken, denizde, güneşte kararmış, yanmış, esmerleşmiş yüzünde ne bir yalanlama belirtisi gördü ne doğrulama... Belki o da Memiş kadar cahiliydi Kırım'ın, Odesa'nın, Sivastopol'un.

“Eeee, uşaklar,” dedi, “bu kadar yeter! Zor buluruz bir daha böyle güzel havayı. Şimdi Köseli altına kırıyorum dümeni. Biz kışlık odun için yola çıktık, gezinti için değil!”

Kargacak'ı da bilirdi Halime, Köseli'yi de... Bayramlarda çok gelip gitmişti buralara. Cide köylüleri yoksul insanlardı, ama bayramlarda köylerini gezmeye gelenlere bol yemekli sofralar çıkarırlar, neleri varsa çekinmeden korlardı konuklarının önüne. Her köyün bir günü vardı. Bu bayram şölenlerine kasabanın memurları bile katılırlar, yer

içerlerdi. Bu yüzden her köylü uzak köyleri bile kendi köyü kadar iyi bilirdi. Hele kıyı köyleri sandalcılar için komşu kapısıydı sanki.

Direk arkasından yelken çevrilmiş sandal iskeleye yatmıştı. Halime Gelin'in isteğiyle olmuştu bu değişiklik. Sandal hızından bir şey yitirmemişti bu dönüşle. Zeynel de, Halil de Halime Ablasının bu işteki anlayışına şaşmışlar, içten içe övmüşlerdi bu becerikli kadını. Zeynel, şakaya getirip:

“Yaşa Memiş Kaptan!” dedi. “Ne kaptanmışsın sen!”

Oysa bütün bunları Halime Ablası için söylemeyi geçirmişti içinden.

Sandal büyük bir hızla yaklaşıyordu kıyıya. Yaklaştıkça hızı artmış görünüyordu. Kıyıdaki meşeler, kocayemişler, fundalar hızla kayıp gidiyorlardı geriye doğru. Deniz mi akıyordu, bu dik yarlar, yamaçlar mı akıp gidiyordu, belli değildi. Köseli altında güzel havalarda başlarını uzatıp bakan iki ayıbalığı onları karşılamak için sandalın önüne çıkmıştı.

Sandalın başını sokacak kadar daracık bir kumsal görünce yelkeni mayna edip baştankara ettiler. Elbirliğiyle sandalı hemen kuma oturttuktan sonra yelkeni toplayıp serene astılar.

Güneş tam tepelerindeydi. Öylesine kuz⁶⁸ bir kumsala yanaşmışlardı ki güneş ışınlarını bile gön-

⁶⁸ kuz: Güneş görmeyen, gölgede kalan yer.

deremiyordu kıyıya. Çok dikti yamaçlar. Ağaçlar baltayı yer yemez doğru kıyıya kayıyordu, sandalın çevresine...

Halil’le Zeynel, ellerinde balta, bir ağaçtan bir ağaca geçiyorlar, daha çok, kesecek meşe arıyorlardı. Önce dallarından başlıyorlardı budamaya. Sonra bir iki baltada gövdelerini devirip yardan aşağı kaydırıyorlardı. Çoğu da denize düşüyordu kesilenlerin. Bunları da çarıklarını daha sandalda çıkaran Memiş çıkarıyordu sulardan. Islanmasın diye pantolonunu da çıkarmıştı. Topladığı odunları sürükleye sürükleye getiriyor, sandalın önüne yığıyordu. Gereksiz yanlarını budayarak ambara istifliyordu annesi de.

Yarların başında durmadan çalışan iki gemici kesecek meşe ağacı bulamayınca beledinlere başlamışlardı. Kızıla çalan bu ağaçların meşe kadar makbul olmadıklarını biliyorlardı. Uzaklara gidip vakit kaybetmektense bir iki vuruşta uçuruyorlardı diplerinden. Halime Gelin işe yarayan dalları budayıp atıyordu durmadan ambara. Doldukça, oturmasın diye sulara dayanıyordu sandalı.

“Yeter artık!” diye bağırdı yamaçtaki çocuklara. “Gelin de sandalı yükleyip hemen kaçalım!”

Bu kaçalım sözü de nerden çıkmıştı. Karadeniz’den her an kuşkusu olan gençler baltalarına dayanıp denizi ikide bir gözden geçiriyorlardı. Nerden çıktığı belli olmayan bulutlar suları yer yer ka-

rartmaya başlamıştı bile. Mavili lacivertli atlas bir bohça gibi harelenen⁶⁹ deniz parlaklığını yitirmiş, karışık, ütüsüz, kirli bir çarşafa dönmüştü. Bir gemicinin sevinci, neşesi, denizin yüzüne bağlıydı. Denizle birlikte keyifleri kaçan çocuklar, vakit kaybetmenin tehlikesini anlayıverdiler.

“Çabuk olun!” dedi Halime Gelin. “Yükleyelim de kalanları, girelim yola!”

Zeynel başını kuru dalların arasından uzatıp açıklara baktı. Halil’e:

“Bak belaya!” dedi. “Sakarcıkları görüyor musun? Rüzgâr yıldıza kaydı birden!”

“Ne olmuş kaydıysa!” dedi Halil. “Tam yelken kullanacak hava dönüşte.”

“Doğru! Tam dönüş havası... Kullanacak yelken kalırsa sandalda...”

“Sandalı adamakıllı yükleriz. Meşe ağacı ağır olur. Safra yerine geçer.”

“Bırakalım da uzun lafı, yükleyelim bir an önce.”

Baltaların sapına dayana dayana iniyorlardı.

“Yahu,” dedi Halil, “bu Halime Abla da nereden anladı havanın bozduğunu? Daha ortada ne rüzgâr var ne dalga!”

“Ben de ona şaştım ya. Bu kadın tam kaptan be! Sen Kırım’ın nerede olduğunu biliyor muydun?”

⁶⁹ harelenmek: Kımıldadıkça üzerinde parlak çizgiler görünmek, dalgalanma oluşmak.

“Varna’yı da işitirim, Burgaz’ı da ama nerde olduklarını bilmem!”

“Hepsini biliyor Halime Abla. Halime Reis de-sek ayıp mı olur acap?”

“Reis deyince insanın gözünün önüne yaşlı başlı kaptanlar geliyor.”

“Öyleyse kaptan diyelim!”

“Bak öyle olur işte! Kaptan diyelim!”

“Halime Kaptan!.. Yakışır ona kaptanlık!”

Kuma indikleri vakit, bütün dallar, gövdeler biçimlice budanmış, kıyıda, sandalın burnunda istif edilmişti.

“Uşaklar,” dedi Halime. “Önce şunları atalım ambara! Sonra sıkıca karnımızı doyuralım. Bu gi-dişle ilerde çok acıkacağa benziyoruz.”

Gençler sandalı yüklerken Halime zembilde işe yarar ne varsa çıkarmıştı serdiği yaygının üzerine. Memiş dayanamamıştı; ekmekten bir parça koparmış, annesinin verdiği taş gibi bir peyniri katık ediyordu. Halime:

“Yıkayın elinizi yüzünüzü de şu örtünün birer ucuna silin!” dedi.

Gemici, ekmeğini yerken ne denizi düşünür ne rüzgârı... Sanki sefere çıkacak kendisi değilmiş gibi yemek süresince bağdaş kurup yanlamasına oturduğu yerde ağır çiğneyişlerle yiyeceğini yer bitirir. Ne arkadaşının hakkını alacak kadar acele eder ne de işini geriye atmak için yavaştan alır... Kaptanın önünde yenilen ekmeğin fırtınalı bir havada yapı-

lan bir görev kadar ciddiliği, itaate, saygıya dayanan bir yanı vardır. Genç gemiciler aynı saygı ve ağırbaşlılıkla, bir kelime konuşmadan görevlerini yapıp bitirdiler. Sofranın kalkmasını kaptanlarına bırakmadan her şeyi derleyip toplayıp zembile yerleştirdiler. Sanki başlarında Temel Reis varmış gibi zembili sırtlayıp sandala götürdüler, yerleştirdiler kıçaltındaki yerine.

“Dayanın sandalı!” dedi Halime. “Gidiyoruz!”

Gençlerin ikisi sözleşmiş gibi:

“Baş üstüne kaptan!” dediler. “Gidiyoruz!”

Sandal kıyıdan açılırken herkesin üzerine düşen iş belli olmuştu artık.

“Küreklere geçin!” dedi Halime. “Köpekburnu’na kadar kıyı kıyı gideceğiz. Burnu döner dönmez fora yelken.”

İki delikanlı da böyle düşünüyordu. Yelken açmak hiç de yararlarına olmayacaktı. Boşuna sandalın yolunu keserdi rüzgâr. Ellerini ıslatıp yapıştırlar küreklere.

Köpekburnu'na kürekle ulaşmak kolay olmamıştı. Sandal kaynalara kadar gömülmüştü sulara. Üstelik odun yükü havaleli⁷⁰ olduğundan rüzgâr kolayca yolunu kesiyordu sandalın. İnebolu yolculuğundan kürekle dönmek zorunda kalan gençler idmanlı oldukları halde gene de zorlanıyorlardı. Halime Kaptan bile küreğe geçmek zorunda kalmıştı bir ara. Güçlü kuvvetli kadındı, ama avuç içleri henüz küreğe yatkın değildi. Kabardıkça eğiliyor, gittikçe kabaran sulara daldırıyordu ellerini. Memiş, görmüş geçirmiş bir kaptan gibi dümene oturmuş, sandalın başını açıyordu, kıyıya yanaştıkça.

Kan ter içinde Köpekburnu'nu bulunca, rüzgâr boşanıvermişti zincirinden. Halime Kaptan:

“Geçin uşaklar yelkene! Fora!” diye bağırdı.

Birden ileri atılan sandal, çakılır gibi gömüldü sulara. Başüstünü yalayan dalgalar ambara akıyor-

⁷⁰ havaleli: Gereğinden çok yüksek.

du yalpaya düřtükçe⁷¹. Gidiş yönünü biraz da dalgaların gelişine uyduran Halime Kaptan, gençleri kıçüstünde toplamayı yararlı buldu. Sandalın başının daha çok gömülmemesi için çapayı bile kıçtan yana aldırdı. Gene de hızlı gitmekten ötürü suların baskınından kurtulmuş değildi. Dalgalar büyüdükçe başkış yalpaları tehlikeli durumlar yaratıyordu.

“Sarin yelkenin bir katını!” diye bağırdı sesini duyurabilmek için.

Karadenizlilerin “bir kat modaya gitmek” dedikleri bir durumdu bu.

Hemen isteğini yerine getirdiler. Yelken küçülmüş, sandalın yolu da ona göre azalmıştı. Hızı kıırılan sandalın yalpası da o ölçüde yavaşlamıştı.

Yıldızpoyrazdan esen rüzgâr, bir kuş gibi alıp götürdüğü sandalın üstüne irileşen dalgaları da yuvarlıyordu. Üçerlemelerin⁷² arasında kalan sandal her seferinde sularla doldurmak zorunda kalıyordu ambarını.

Bu denize göre çok yüklenmiş olmalıydı sandal. Odunların bir bölümünün atılması gerekirdi, ama kıyamıyordu verdikleri emeğe.

“Tulumbanın başından ayrılmayın,” dedi Halime Kaptan. “Bu dalgalar uğraştıracak bizi!”

Sandal çok hesaplı yüklenmişti. Yalpalar yüzünden bir yandan bir yana kaymalar olmuyordu.

⁷¹ yalpaya düşmek: (Sandal için) bir sağa, bir sola yatıp kalkmak.

⁷² üçerleme: Karadeniz’e özgü bir dalga biçimi.

Böyle bir tehlike kolayca kapaklayabilirdi⁷³ sandalı. Gene de tedbirli olmayı yararlı gören Halime Kaptan, odun istiflerinin arasına kazıklar geçirmeyi yararlı görmüştü.

Bu işi yaptırırken beledin odunlarını çekip ayırıyor, ilerdeki tehlikeler için denize atmak üzere kolay bir yere dizdiriyordu.

Halime Kaptan bir ara Gebeşköy kıyılarına bir göz attı. Dalgaların köpüğü geniş bir dantel gibi ağartıyordu kıyıları bir uçtan bir uca.

“Uşaklar,” dedi, “yanaşamayız köy altına bu havada!”

Zeynel içindeki kuşkuları söylemeliydi artık.

“İrmaktan içeri de giremeyiz!”

Halime Kaptan böyle düşünmüyordu. Girilebilirdi girilmesine. Üçerlemeleri kollar, atardı sandalı içeri. Gelgelelim ırmağın ağzı temiz kalmazdı ki bu havada, dalgalar kum yığarlardı. O zaman ırmak ağzının Gebeşköy altından bir ayrımı mı kalırdı.

Sandalın başı Cide iskelesini geçmiş, köyün ilk evleriyle bir hizaya gelmişti. Kaptanca bir karar verilmesi gerekirdi. Hava da kararmak üzereydi çünkü.

“Gideros’a gireceğiz!” dedi. “Başka çaremiz yok!”

Sandalın başını daha da açtı. Gideros’u tutturmak için ister istemez yapacaktı bunu. Yıldız, yelkene bütün gücüyle yüklenince sandal koşu sonu-

73 kapaklamak: Ters çevirmek.

na gelmiş bir at gibi sıçradı birden. Sıçramasıyla sulara gömülmesi, yalpaya düşmesi de bir oldu.

“Bırakın tulumbayı!” dedi. “Bir kat daha sarın yelkeni!”

Ateş gibiydi çocuklar. Saçlarının diplerine kadar ıslanmışlardı. Gideros Burnu alacakaranlıkta seziliyor, fener şimdiden yeşile çalan ışıklarını yol yol seriyordu sulara. Varılması gereken yer belliydi artık. Ne yapıp yapıp kıvrılacaklardı burundan. Gerekirse birer birer kestikleri, toplayıp istif ettikleri odunların bir bölümünü sulara atacaklardı. Hepsini atamazlardı. Safrasız kalan tekne beşik gibi sallanır, sallanır, kapaklanırdı en sonunda.

“Çıkarın kıçaltından feneri! Yakın çabuk!” dedi kaptan.

Ortalık birden zifir karanlığına bürünüvermişti. Ne olur ne olmaz, karşıdan gelen bir tekneye de bindirebilirlerdi.

Gemici feneri yakılmış, üstüne, çarmıklardan birine sıkıca bağlanmıştı. Kendini vardiya görevine ayıran Zeynel:

“Bir kotra giriyor Gideros’a!” diye bağırdı başüstünden. “İskelesi de, sancağı da belli!.. Kırmızı-sını da gördüm, yeşilini de!” dedi.

Bu gördüğü, bir Karadeniz kotrasıydı, sandalın daha karınlısı... Belki ambarı da kapaklıydı. Bir süre sulara kulak verip dinlemişti. Motor mu, yelkenli mi diye... Pek az rastlansa da tek tük motorlu takalar yok değildi Karadeniz’de... Bir patapat mo-

tor değildi bu. Dalgaların kayalara çarpmasından gayrı bir ses duyulmuyordu. Sakın bir korsan takası olmasındı?.. İster istemez onların kucaklarına düşerlerdi o zaman. Kuşkusunu kaptana duyurması yerinde olur muydu acaba?

Duyursa da, duyurmasa da yapılacak bir şey yoktu. Gideros'u geçip Kurucaşile'ye yanaşamazlardı ki bu sert havada. Bir iki balıkçıdan, kolcudan başka kimseye rastlanmazdı bu kayaların arasındaki koyda, ama uzun süre kalacak değillerdi ya...

Feneri sanki Gideros'a girmeyeceklermiş gibi geride bıraktılar. İşin en zor yanı bundan sonra başlayacaktı. Çok uyanık olmazlarsa sandalın kapaklanması işten bile değildi. Zeynel bu durumda kaptanın ne yapması gerektiğini düşünüyor, bu durumdan kolay kolay çıkılamayacağına inanıyordu. “Ah, Temel Reis olsaydı tereyağından kıl çeker gibi limana girer, Düyunu Umumiye kolcusu Mehmet Efendi'nin önüne demir atardı,” dedi içinden. Sonra da keyifli keyifli seslenirdi Temel Reis: “Heey Mehmet Efendi! Balık çorban hazır mı? İşte geldik, tam saatinde!”

Halime Kaptan'ın soğuktan çatlak çatlak olmuş sesi uyandırdı dalgınlığından Zeynel'i.

“Zeynel, kalk, çevir yelkeni, ne duruyorsun!”

“Temel Reis de olsa böyle kumanda ederdi,” diye düşündü Zeynel, fırladı. Amurayı çözmesiyle yelkeni direğin arkasından geçirmesi bir olmuştu.

Sandal böğründen yara almış bir hayvan gibi sağından soluna döndü. Yana yatarak öylece kaldı. Halime Kaptan yavaşça dümeni limana doğru kırmaya başlamıştı. Yelken yeni duruma göre yeniden şişiyor, sandal kıçtan gelen dalgaların itmesiyle hızla içeri giriyor, ilerledikçe dalgaların hırçınlığı kırılıyordu. Rüzgâr, Halime Kaptan'ın sıkı sıkı kavradığı yelkeni yavaş yavaş itiyordu dışa doğru. Dümen tam alabanda olunca⁷⁴ yelken boşalıvermişti birden. Boşlukta bir yatak çarşafı gibi çırpınıyordu.

“Yelken mayna!” dedi Halime Kaptan.

Zeynel direğin dibinde onun vermesi gereken bu kumandayı bekliyordu. Yelken iki kat sarılmıştı ve mendil kadar kalmıştı. Eteklerini derleyip topladı, odunların üstüne bastırırverdi. Yelkenle uğraşacak zaman değildi, taktı hemen kürekleri.

Halime Kaptan:

“Sen de” dedi Halil’e, “tak kürekleri!..”

Boyuna dümen kırdığı için sandalın başı hemen hemen geldikleri yöne dönmüştü. Ne rüzgâr tutuyordu artık sandalı ne de dalga... Durgun bir göldeymiş gibi yol alıyorlardı.

Bir süre sonra Zeynel kürekleri bırakmış, sandalın başına geçmişti. Buralarda korkulacak döküntülerin⁷⁵ bulunduğunu biliyordu. Koyu ka-

⁷⁴ alabanda ●lmak: (Dümen için) sandalın iç yüzeyini gösterecek şekilde 35 dereceye kadar çevrilmek.

⁷⁵ döküntü: Deniz yüzüne yakın, üzerinde dalgaların çatladığı kaya kümesi.

ranlıkta eğilmiş, suların içinden kayaların sivriliklerini seçmeye çalışıyor, eliyle de dümene işaretler veriyordu.

“Halil!” dedi. “Yavaş ol! Siya⁷⁶!”

Sandal sarsılarak durmuştu.

“Siya!.. Siya!.. Taşlara bindiriyoruz!..”

Yosunlu bir taş, yarı ak, yarı kara, denizi yırtarak uç vermişti. Sandala eliyle yeni bir yön gösteren Zeynel:

“Asıl!” dedi. “Al kendine doğru!”

Gözleri kıyıya takılınca da şaşırıp kalmıştı.

“Abla! Halime Abla!”

Şaşkınlıktan kaptana nasıl sesleneceğini bile unutmuştu.

“Ne var?”

“Adamlar! Silahlı adamlar var!..”

“Nerde?”

“Kıyıda!.. Yanaşmamızı bekliyorlar.”

Halime Kaptan düşünmeden bağırды.

“Siya Halil! Açıl!”

Halil öylesine siyaya geçmişti⁷⁷ ki sandal bir kayaya döküntüsünü sıyrarak uzaklaşmıştı kıyıdan.

“Zeynel! Sen de geç küreklere!”

Başını limanın ağzına çeviren sandal, ölü dalgalarla başkış yalpaya düşmüştü. Yapılacak ilk iş, silahlıların eline düşmemeye çalışmaktı. Peki ama

76 siya: Geri; kürekleri tersine kullanarak sandalı geriye yürütmek için verilen **k**omut.

77 siyaya geçmek: (Sandal için) geri geri gitmek.

kimdi bu silahlılar? Kim olurlarsa olsunlar, sandalın kıyıya yanaşmasını bekleyen soyguncular olmaydı. Ellerine düşmemeliydi bunların. Hele bir kadın olarak daha da hesaplı olması gerekirdi. Gelgelelim bu havada yeniden limandan çıksalar bile nereye sığınabileceklerdi? İlerde, çok ilerde, İstanbul tarafında bir Amasra olduğunu duymuştu. İki limanı vardı Amasra'nın. Taa Cenevizliler zamanından beri Karadeniz'in en güvenilir limanlarından biri olduğunu biliyordu. Ne yapıp yapıp bu limanlardan birine girmeliydi. Ya fırtına artmış, dalgalar büyümüşse dışarda?

Birden iki yanından vızır vızır kurşunlar geçmeye başladı.

“Heeey!.. Dönün geriye!..”

Zifir karanlığında kıyıdan yükselen bu ses daha da ürkütücüydü. Namlunun ağzından çıkan kurşunlar kızıl noktalar bırakıyordu sesin geldiği yönde.

“Dönmezseniz, deleceğiz teknenizi.”

Yelken açıp kaçmak da olanaksızdı. Rüzgâr karşıdan esiyordu. Kürekle çok yol almaları gerekiyordu daha.

“Zeynel, geç dümene!” dedi Halime Kaptan.

Zeynel kürekleri bırakıp dümene geçerken Halime Kaptan kıçaltındaki Temel Reis'in gocuğunu bulmuş, hemen sırtına geçirmişti. Zembilden başlığı da alıp sardı başına.

Zeynel sandalı suya atarken zıpkasını çıkarmış, paçalarını sıvadığı ıslak iç dizliğiyle kalmıştı. Ka-

radenizli bir gemici için yadırganacak bir kılık değildi bu.

“Ver zıpkanı bana!” dedi Halime Kaptan. “Çabuk!”

Zeynel dümeni Memiş’e bırakıp koşmuş, başaltına getirmişti. Halime Kaptan bunu da giyince irikıyım bir erkek oluvermişti.

“Tamam!” dedi. “Dönebiliriz geriye.”

Temel Reis’in toplu tabancasını da koynuna yerleştirdi. Kıyıda kiler Ceneviz korsanı bile olsalar onlardan korkacak bir şeyleri kalmamıştı. Sandalın soyulmasından korkmuyordu. Meşe odunundan başka değerli bir yükleri yoktu çünkü.

“Heeey! Dönün geriye! Gebereceksiniz be!”

Başta çarmıklara bağlı gemici feneri bir kurşunda parçalanmıştı. Yaman atıcıydı bu korsanlar. Ellerinden kurtulmak çok zordu. Eğer isterlerse düşürürlerdi her attıklarını, Gideros Feneri’nin ışığında. Sandal kıyıdan uzaklaştıkça ışıkların içine düşüyordu. Yoktu kurtuluş.

“Söyle şunlara!” dedi Halime Kaptan. “Dönüyoruz. Kessinler ateşi.”

“Heeey!” diye bağırdı Zeynel kıyıdan yana. “Dönüyoruz!”

Son kurşun başlarının üzerinden cızlayarak geçti. “Duyduk!” anlamına geliyordu bu.

“Uşaklar,” dedi Halime Kaptan, “benim adım Halime değil, Halim. Bildiğiniz gibi, kaptan benim. Onlardan saklayacak başka bir şeyimiz yok. Paramız pulumuz yok ki soyulmaktan korkalım.”

Sonra Memiş'e döndü.

“Senin anan değil, babanım ben. Anladın değil mi? Baban askerden dönene kadar bu iş bana düşecek anlaşılan. Korkmak yok. Haydi Zeynel, asıl küreklere de yanaşalım!”

Kıyıda bir ışık belirmişti. Yanaşacakları yeri gösteriyordu. Işığın çevresinde gidenler gelenler vardı. Sandal yaklaştıkça bir gemici fenerinin siyah zıpkalı, çapulalı, mestli, çizmeli ayakları da aydınlattığı seziliyordu. Kalınca bir erkek sesi yükseldi kıyıdan:

“Funda demir!”

“Yavaş ol!” dedi Halime Kaptan. “Kıçtan yanaşalım!”

Yekeyi kendinden yana çekebildiği kadar çekti. Sandal yarım daire çizerek başını açığa vermişti.

“Şimdi funda edebilirsin demiri,” dedi.

Zeynel demiri atarken kendisi de dümeni çıkarmıştı yuvasından. Halil yavaştan yavaştan siyaya geçmişti. Küreklerin ucu döküntülere değince çıkardı ıskarmozlarından. Sandalın kıcı kuma oturmuştu. Kıyıdan kalın sesli adam:

“Çıkın dışarı!” dedi. “Sandalda kimse kalmasın! Eğer biri gizlenmeye kalkarsa uçururum bir bombayla sandalı havaya.”

Halime Kaptan:

“Önce sen atla!” dedi Halil’e.

“Peki kaptan!”

Kendini kıçtan yavaşça kaydıran Halil’in yüzü-

nü gemici feneri aydınlatmıştı. İki tüfekli, birer yanına geçtiler.

“Yürü! Dur şurda!”

Eli tabancalı yaşlıca biri:

“Gitme!” dedi. “Bekle!”

“Zeynel sen de atla!” dedi Halime Kaptan.

Atlayan Zeynel’e gene iki tüfek birden uzandı.

“Yürü!”

Halil’in yanına geçti Zeynel de. Bir tabancalı adam, onu da gözleriyle dipten doruğa bir taradı. Halime Kaptan kişiliğini belli etmek için seslendi kayığın kıçından.

“Gel al şu oğlanı.”

Sesi her zamandan daha kalındı. Tam bir erkek sesi...

“Al diyorum sana.”

Eli tabancalı, kızmıştı.

“Kimsin sen?” dedi.

“Kaptanım ben.”

“Adın?”

“Halim Kaptan!”

“Kaptan olup olmadığını bize bırak!”

“Bir kusur mu ettik kaptanlıkta?”

“Edecektin ya, biz bırakmadık. Bu havada limandan çıkıp da nereye gidiyordun?”

“Amasra’ya!”

“Zor giderdin sen Amasra’ya. Rüzgâr yıldız karraye döndü, farkında değil misin? Yükün ne? Odun mu?”

“Odun!”

“Ya odunun altındaki?”

“Ne olur başka?”

“Onu sen mi bize soracaksın? Ula Recep, atla sandala daa! Sen de in de kayığını bize bırak!”

Memiş anasına sokulmuş duruyor, gözlerini tüfeklilerden ayıramıyordu. Korktuğu halde belli etmemeye çalışıyordu. Halime Kaptan eline yapıştığı zaman korkudan titrediğini anlayıvermişti.

“Adam yemez onlar be!” dedi. “Ne korkuyorsun?”

Sonra seslendi kıyıdakilere.

“Önce şu oğlanı indirin. Hadi Memiş, davran bakalım. Alın şunu kucığınıza!”

Tüfeklilerden biri isteksizce uzatmıştı kollarını, Memiş’i kucaklamıştı. Onu Halil’in yanına bırakırken Halime Kaptan çımaya asılıp sandalı daha da yanaştırdı kıyıya. Kışkırtıcı kayıverdi aşağı. Bu inişte kadınca bir acemilik vardı, ama kimsenin gözüne çarpmamıştı karanlıkta. Namlunun burnuyla yol gösterdi biri.

“Geç sen de şöyle!”

Halime Kaptan’ın korkusu Memiş’tendi. Ya boş bulunup da “Anne!” diye seslenirse?..

“Recep!” diye seslendi silahlıların başı. “Önce kışkırtıcıdan başla. Sonra geç başaltına! Sıkı bir arama-yap!”

Recep zembille çıkmıştı kışkırtıcıdan.

“Bak bakalım, ne var içinde?” dedi başları.

“Kahveden başka işe yarar bir şey yok!”

Yiyecek içecek şeyler aradıkları anlaşılıyordu.

“İyi. Başka içecek bir şey yok mu?”

“Bir avuç kadar da çay! Hepsi bu kadar!”

Temel Reis’in hastalanmadan önce İnebolu’da edindiği şeylerdi. Zavallı ne bir bardak çay içebilmiş-ti ne bir fincan kahve. Reisleri soruyordu boyuna:

“Yok mu yiyecek içecek bir şeyler?”

Başaltını da tarayan Recep raporunu verdi:

“Yok Harun Reis!”

“Kaldık gene Mehmet Efendi’nin balık çorbası-na. Amma sen gene de sıkı sıkı ara köşeyi bucağı. Sonra geç şu odunların altına!”

Odunların altı da gözden geçirildi. Silah arıyor-lardı şimdi de... En para eden matah⁷⁸ silahtı, Ka-radeniz boylarında. Reisleri:

“Tutun uşaklar!” dedi. “Çekelim şu sandalı iki felek üstüne.”

Sandal çekilmişti Harun Reis’in kıyıdaki kotra-sının yanına. Kıyıda, kolcubaşı Mehmet Efendi’nin az ilerdeki barakasından başka tek bir kulübe yok-tu. Balıkçılardan, kara avcılarından avcı tezkeresi soran, sandallarla tuz getirenlerden vergi alan Mehmet Efendi, bunun dışında olup bitenlere pek kulak asmazdı. Gümrük kolcusu değildi ki kaçak-çılarla, jandarma değildi ki çetelerle, korsanlarla uğraşsın. Kendi işinin dışında kalan hiçbir şeye ku-

⁷⁸ matah: Mal; eşya.

lak asmazdı. Bu yüzden düşmanı dostundan çok azdı. Dalgalı, fırtınalı havalarda limana düşenlere kolaylık gösterir, onlarla yer içerdi.

Recep zembili sırtına vurmuş, önden yürüyordu. Barakaya girdikleri zaman ılık bir hava gecenin ayazında sertleşip gerilen derilerini okşamıştı. Ocak başında tencerenin altındaki odunları düzelten Mehmet Efendi başını çevirip gelenlere baktı. Fırtınanın içinden bu kadar genç kişilerin çıktığına şaşmıştı.

“Hoş geldiniz evlatlar!” dedi güler yüzle.

Yeni gelenler, çekinerek kapının yanına dizilmişlerdi.

“Hoş bulduk!” dediler çekinerek.

Mehmet Efendi, barakanın sahibi olduğu halde, silahlıların reisine saygısızlık olmasın diye, gelenlere buyur edip yer göstermiyordu.

Harun Reis:

“Korkacak bir şey yok Mehmet Efendi!” dedi. “Biraz patırtı ettik ama anlaştık sonunda. Geçin ocak başına da ısının uşaklar!”

Memiş herkesten önce ateşin önüne oturmuş, tencereye dikmişti gözlerini. Bu tencere değil, ufak bir kazandı, kulpundan bir çengele asılmış... Bol ateşte köpüre köpüre kaynıyordu. O kadar acıkmıştı ki bütün bu kazandaki yemeği tek başına yese doymayacak gibiydi.

Harun Reis havayı birkaç kez kokladıktan sonra:

“Ne balığı bu?” dedi. “Olsa olsa hanostur!”

Mehmet Efendi:

“Öyle!” dedi.

“Hanos çorbası çok lezzetli olur. Sen koy bir çanağa da ver önce bana. Lezzetli mi, lezzetsiz mi bir bakayım tadına.”

Sarı, yumuşak bir deriden yapılmış çizmesinden bir şimşir kaşık çıkarmış, bekliyordu. Kendi adamlarından birine:

“Ula, Şadıman!” dedi, “Git iki yumurta getir motordan. Bu Mehmet Efendi’de ne yumurta bulunur ne limon. Bir binlik rakı da getir, canı çeken içsin!”

Halime Kaptan ocaktan uzak bir köşeye büzülmüştü. Yüzünü idare lambasının sönük ışığından bile saklıyordu tanınmamak için. Rakının gelişi onu hem sevindirmiş hem tedirgin etmişti. Bir kaptan olarak onların cümbüşüne katılma zorunluluğu, düşündürmeye başlamıştı. Bunların kim olduklarını, nereden gelip nereye gittiklerini bile bilmiyordu. Başları olduğu, davranışlarından anlaşılan şu Harun Reis’in en azdan bir kaçakçı olduğu ortadaydı. Acaba kendilerine kötülüğü dokunacak mıydı?.. Eğer sandal odun yüklü olmayıp da bakkal malıyla yüklenmiş olsaydı nasıl davranırdı kendilerine? Enine boyuna kara kara düşünürken:

“Hey kaptan!” dedi Harun Reis. “Şöyle geç karşıma bakayım. Verin kaptana bir maşrapa rakı da çekelim karşılıklı onunla!”

Halime Kaptan birden topladı kendini.

“Denize çıkınca rakı içmem reisim!” dedi. “Kusura bakma sakın!”

Kendini o kadar zorladığı halde bir erkek sesinin ortalama kalınlığını tutturamamıştı. Harun Reis’in de dikkatinden kaçmamıştı bu durum.

“Kaç yaşındasın sen?” dedi. “Doğru söyle!”

Hiç düşünmeye gelmezdi.

“Doğrusu şu!” dedi. “Benim yaşımdakiler şimdi askerde. Babam çok yaşlı olduğu için beni geç yazdırmış nüfusa!”

“Yani asker kaçacağı değilsin, öyle mi?”

“Öyle sayılırım!”

“Ya bu adamlar?”

“Biri on yedi yaşında, öbürü de on altı. Şu delikanlıyı sorarsan bu yıl yedisine bastı!”

Harun Reis’in gözlerinden yüzünü kaçırmak için dönmüş, oğlunun sarı saçlarını okşuyordu.

Reis rakı maşrapasını dikip balık çorbasının çanağını dudaklarına dayamıştı. Bir iki yudum içtikten sonra içine giren bıyıklarını dizine serdiği çevreyle⁷⁹ kuruladı.

“Eline sağlık Mehmet Efendi!” dedi. “Karşıya yolumuz düşerse sana biçimli oltalar getireceğim, söz!”

“Sağ ol reis!” dedi. “Oltayı bırak da bana ağ ıplığı getir! Bir serpme⁸⁰ öreyim de size bol bol gü-

⁷⁹ çevre: Mendil.

⁸⁰ serpme: Bir çeşit balık ağı.

müşbalığı yedireyim uğradıkça. İştittiğime göre oralarda karışıklık çıkmış. Merak ediyorum bizim Akif'i."

"Hiç merak etme! Onlar kendi dertlerinde şimdi. Karışıklık çıktığı doğru!"

Akif iki yıl önce bir Rus denizaltısı tarafından kendi sandalında yakalanmış, alıp götürülmüştü. Bir iki mektupla sağ olduğunu bildirdiyse de son durumundan haber alınamamıştı.

"Bak kaptan!" dedi. "Adın neydi senin? Halim miydi?"

"Evet!"

"Halim Kaptan, dinle beni!"

"Buyur reis!"

"Senin sandalına el koydum ben! Gemicilerine de el koydum. Yemeniz içmeniz bundan sonra benden. İstanbul bizim olmaktan çıktı. Ha bu memleket, ha Karadeniz. Var mı bu Karadeniz'in sahibi? Deniz kırılınca gidiyoruz karşıya. İki günde ordayız. Yapacağın işe göre sana da pay var. Ne düşünüyorsun?"

"Yapamam ben bu işi. Oralara gidecek kadar iyi kaptan değilim. Gemicilerim de öyle!"

Reis boş duran maşrapasını gemicilerden birine uzattı.

"Ula Recep!" dedi. "Ya doldur şunu daa!.."

Dikkat etmişti Halime Kaptan. Kendisiyle başka türlü konuşuyordu bu Harun Reis, adamlarıyla başka türlü...

Yarısına kadar dolan maşrapadan birkaç yudum aldıktan sonra:

“Kötüleme kendini!” dedi. “İyi kaptansın sen! Gözün pek. Yüreklişin de... Gemicilik yürek ister. Gerisi boş laf! Yel üfürür, su götürür. Devrilsen de kapaklansan da dibini boylamazsın denizin. Şu yaşı gelmişsin, dara geldin mi bir iki kulaç atarsın elbet. Biri gelir, çıkarır sudan seni. Anlaştık mı? Deniz kırılır kırılmaz çıkıyoruz yola! Ver elini İnceburun’dan Sivastopol!”

Dirense, “Hayır olmaz!” dese, ne değeri vardı. Kaçsa kaçamazdı. Susuyordu.

“Demek anlaştık!” dedi. “Ula getirin kışaltından bir iki teneke konserve de buyur edin Halim Kaptan’ın adamlarına. Bir binlik de Termeli Şevket’in boğma rakısından getirin de zıkkımlanın!”

Sonra, ocak başında tüfeğini kucağına alıp ısınan güneş yanığı bir adama döndü. Avcı yeleşinden bir zincire takılı iri bir saat çıkarıp kapağını açtı. Bir süre inceledikten sonra:

“Kalk ula Hüseyin!” dedi. “Üç saat sen geçecesun vardiyaya! Uyudun mu uyanamazsın bi daaa! Aç gözünü! Karaduman’ın çetesi girdi mi limana, ikişerden dört mermi yakacasun, anlarım ben!”

Sabaha doğru deniz kırılmıştı. Havanın iyiye gittiğini yattığı yerden anlayan Halime Kaptan bu korsanların elinden nasıl kurtulacağını düşünüyor, bir çözüm yolu bulamıyordu. Memiş'in yanında oluşu ayrı bir dertti onun için.

Kaçakçı mı, korsan mı, çete mi ne oldukları belli olmayan bu silahlı adamlar, rakılarını çekip uykuya dalmışlardı. Bir uyumayan Harun Reis'ti. Gözleri kapalı, tavşan uykusunda Halime Kaptan'la adamlarının davranışlarını kolluyordu.

Halime Kaptan karayolundan kaçabilirdi, eğer kaçacaksa... Oğlunu Mehmet Efendi'ye bırakabilirdi. Kim olduğunu açıklamış değildi henüz. Temel Reis'in sıkı fıkı dostu olduğunu biliyordu onun. Çekili sandalı gündüz gözüyle görse mutlaka tanırdı. Yabancı sayılmazdı. Bu korsanların yanında tanımazlıktan gelmiş de olabilirdi. İyi ama Zeynel'le Halil ne olacaktı? Bu Harun Reis denilen adam, başlarına kendi adamlarından birini katıp götüre-

bilirdi onları. Bir kaptanın kendini kurtarıp kendi tayfasını teknesiyle birlikte bırakıp kaçması doğru muydu?

Aza koysa almıyor, çoğa koysa dolmuyordu. Ne yapması gerekirdi? Başını koyduğu döseme, kayalara vuran dalgaların uğultusunu kendine getirmez olmuştu. Demek limanın dışında deniz kırılmıştı. Alacakaranlıkta çıkılacak demekti yola. Kışta kıyamette nereye gideceklerdi? Bu adamlar korskandı; yerine göre fırtınada da, yağmurda da açılıp giderlerdi. Ama kendisi öyle miydi ya. Ne asker kaçağıydı ne soyguncu... Kaçakçı bile değildi ki gümrükçülerden korksun!

Uykusu adamakıllı kaçmıştı. Şunların sızdıkları şu saatlerde kıyıdaki nöbetçiyi kandırıp... Ya da temizleyip... Koynundaki toplu tabancasıyla...

“Heeey!.. Kaptan! Uyumadın mı daha? Al şu tütün kesesini de sar bi sigara! Sigara içmiyorum da diyemezsin ya!..”

Kurtuluş yoktu bu heriften. Doğruydu. “Ben sigara da içmem!” diyemezdi. Uzandı aldı tütün kesesini. Keseyi açar açmaz kaçak Bafra tütününün kokusu yayılıverdi. Temel Reis’in içtiği tütündendi bu. “Kız saçı gibi!” derdi Temel Reis bu kaçak tütüne. Parmakları romatizma ağrısından uyuşup da hünerini yitirince, kaynatasına Reji’nin⁸¹ sigarala-

⁸¹ Reji: Tekel İdaresi.

rından daha biçimli sigaralar sarar, diliyle de ıslatıp yapıştırırdı. Arada sırada bu sardığı sigaralardan kendisinin bile yaktığı olurdu.

“Kaptan!” dedi Harun Reis. “Önce bana sar da tüttüreyim. Benim de kaçtı uykum senin gibi.”

“Ben biraz kestirdim,” dedi Halime Kaptan, kuşkulanmasın diye.

“Öyle mi? Demek kestirdin biraz.”

Sonra uzattı elini.

“Hele ver de karşılıklı bir tüttürelim.”

Halime Kaptan’ın uzattığı sigarayı aldı, sönme-ye yüz tutan ocaktan yaktı. Halime Kaptan da yakmıştı ister istemez. Damdan düşer gibi sordu Harun Reis.

“Nerden yükledin sandalı?”

“Köpekburnu’nun ötesinden.”

Ne olur ne olmaz diye köyünün adını vermek istemiyordu.

“Liman dairesine çekiyordum. Hava bindirince...”

“Çok iyi ettin odunları iskeleye boşaltmadığına. Onları Rusya’ya götürürüz.”

Şaka mı söylüyor diye işkillenmişti Halime Kaptan. Harun Reis de bunu anlamış olmalıydı ki:

“Şaka söylemiyorum,” dedi. “Rusya’da en para eden şeylerden biri de odun.”

“Para mı? Para kalkmış diyorlar orada!”

Güldü Harun Reis.

“Kulağın da çok delikmiş maşallah!” dedi.

“Evet, manat diyorlar çarların parasına... Bizim

kotrada bir çuval var. Biz odunları verip manat değil, karşılığında tuz alacağız.”

“Tuz mu? Ne tuzu?”

“Bayağı tuz! Çiçek gibi, bembeyaz deniz tuzu...”

İkisi de bir süre sustular. Halime Kaptan düşünüyordu.

Tuz haaa!.. Ak pak, billur gibi tuz. Eritilince kapta kapkara tortu bırakan kayatuzu değil demek... Cideliler rengini unutmuşlardı bu deniz tuzunun. Bir avuç tuzu kime götürse en azdan üç yumurta alırdı karşılığında.

“Aklın yattı mı bu tuz işine?”

Yatmıştı, ama hiç sesini çıkarmıyordu. Bir süre sustuktan sonra:

“İyi ama” dedi, “bir sandal yükü oduna bir sandal yükü tuz verirler mi orda?”

“Bir sandal olmamış da yarım sandal olmuş, ne zararın olur senin?”

Zeynel de, Halil de çoktan uyumuşlardı. Ne gamsız adamlardı bunlar. Kaptanlarının kadın olduğunu bildikleri halde bu vurdumduymazlık da nereden geliyordu? Çok mu güveniyorlardı kaptanlarına?

Harun Reis yeleşinden saatini çıkarıp bakmış, sonra çıt diye kapağını kapatmıştı.

“Eeee...” dedi. “Uyaralım şunları da yollanalım yavaş yavaş. Yolcu yolunda gerek.”

İçi cız etmişti Halime Kaptan’ın. Gideceklerdi haaa? Bilmediği, adını sık sık duyduğu, bakıp ba-

kıp düşündüğü deniz diplerine doğru yol alacaklardı, havasını tutturlarsa... İçinden gelip geçen duyguları bir yokladı. Umursamıyordu hiçbir şeyi artık. Sırtında yayıkla deniz suyu taşıyan köylü kadınları düşünüyordu. Yaz sıcağında, deniz suyunu boşalttıkları teknelerde nasıl suyun uçmasını belediklerini, daha olmazsa kazanlarda kaynattıklarını gözlerinin önüne getiriyordu. Onlara kâğıt gibi beyaz tuz getirecekti karşıdan. Onları sevindirecek, aşlarını, ekmeklerini tatlandıracaktı.

Harun Reis kalkmış, yanında bir kadının bulunduğunu aklının ucundan bile geçirmeden, zıpkasının orasını burasını çekiştiriyor, kıvrımlarını biçimine koyuyordu. Başlığını çözdü, yeniden bir yanından kulak çıkartarak fiyakalı bir biçimde bağladı. Bu Laz başlığını herkes böyle biçimli bağlayamazdı. Delikanlının, erkeğin başı başlığından belli olurdu bu kıyılarda. Bu başlıkta biraz başkaldırış, biraz özgürlük sevgisi, biraz da Karadeniz coşkusu vardı. Halime Gelin'e bile kadın-erkek eşitliğini getirmişti bu Laz başlığı. Saçlarıyla birlikte yüzünün kadınsı etkisini de gizlemişti yadsı bakışlardan. Tüysüz yüzüne, henüz sakalı bitmedik bir delikanlının erkeksi görünümünü vermişti.

Halime Kaptan da yavaşça kalktı ayağa. O da Harun Reis gibi orasını burasını düzeltti, başlığını çekiştire çekiştire bir biçime koydu. Onun alacakaranlıkta daha boylu, daha erkekçe bir duruşu, daha kendine güvenir bir dikilişi vardı.

“Kaldır sen de adamlarını!” dedi Harun Reis.
“Hava şerbet gibi.”

Belli ki eski bir denizciydi bu adam. Kahve bozuntusu barakanın iki kanat camını küçük bir dolap kapağı gibi açmış, limana giren ölü dalgaları inceliyor, gözlerini henüz kendilerini gizleyemeyen bir iki yıldızdan bulutlara, deniz diplerine kaydırıyor, havanın geleceği üzerinde umutlu sonuçlar çıkarmaya çalışıyordu.

“Göreceksin kaptan,” dedi. “Dışarda tatlı bir lodos var. Alıp uçuracak bizi karşıya.”

Lodos, Karadeniz’in bu kıyılarında aranan rüzgârlardandı. Bu aylarda az görünürdü, ama bir esti mi de mayıs günlerinin tatlı serinliğini aratmazdı.

Halime Kaptan uyuyan gençleri içi sızlayarak uyarmak zorundaydı. Sesine biraz da acımasız bir anlam katmaya çalışarak:

“Heeey!..” dedi. “Kalkın bakalım, gidiyoruz. Haydi Zeynel, aç gözünü!”

Halil de, Zeynel de uyanmışlardı, ama Memiş sağından soluna dönüp yeniden uykuya dalmıştı. Uyku sersemliğiyle ağzından yanlış bir şey kaçırmasından korkarak Halil’e seslendi.

“Al şunu sırtına!” dedi. “Ben gidiyorum. Sandalın yanına!”

Zembil hâlâ Harun Reis’in ayaklarının dibinde duruyordu. Temel Reis’ten kalma ufak tefek eşyayla birlikte bir kutu tabanca fişeği de vardı. Bu zembile el konup konmadığını anlamak için umursamaz bir davranışla sordu:

“Alıyorum bu zembili. İçindekilerin kimsenin işine yarayacağını hiç sanmam. Kaptan babamın bir iki döküntüsü...”

“Demek kaptandı baban?” dedi Harun Reis. “Gece hiç lafını etmedin de...”

“Ölenlere bir rahmet borçluyuz. Tutup övünelim mi yerli yersiz... İyi bir denizciydi babam. Bu sandalı da o bıraktı bana.”

“Bak buna memnun oldum kaptan. Soylu bir kaptan olduğun her halinden belli. Sözümünden çıkmazsan anlaşılır gideriz seninle... Al zembilini de yürü!”

“Yürü” dedi, ama uyanan adamlarının teker teker gidişini izledikten sonra Halime Kaptan’ın çıkmasını beklemeden yürüyüp gitti.

Halime Kaptan çarığının gevşemiş iplerini çekıştırerek sıkıyordu. Mehmet Efendi’nin yelken beziyle çevrilmiş bölmesinden, giyinip çıkmasını beklemekteydi. Durumunu bu ata dostuna bildirmeden limandan çıkıp gitmek istemiyordu. Bir kolcu kıyı köylerini iyi bilmek zorunda olduğundan Gebesköy’ün de muhtarını tanıması gerekirdi. Gelgelim bir türlü çıkmıyordu çadırından. Kapı yerine geçen aralıktan yavaşça seslendi. Duyuramamıştı. Biraz daha yükseltti sesini:

“Mehmet Efendi Amca!”

“Sen misin oğlum?” dedi Mehmet Efendi içerden.

“Ben... Kaptan... Gidiyoruz da...”

Kolcu hemen dışarı çıkmıştı. Giyinmiş, hazırlanmış olduğu halde içeride beklediğini anlamıştı Halime Kaptan.

“Gidiyoruz da...” diye tekrarladı.

“Yolunuz açık olsun!” dedi. “Demek zorla götürüyorlar! Böyledir bu zorbalar. Çare yok, gideceksin!”

Dışardan bir ses Halime Kaptan’ı çağırıyordu:

“Heeeyyy kaptan, gidiyoruz! Mehmet Efendi!.. Gel sen de bakalım!”

Harun Reis içerde onları yalnız bırakmak istemiyordu.

Halime Kaptan:

“Gebeşköy’ün muhtarını gör, anlat bütün bunları! Haydi hoşça kal amca!” diyebildi bir çırpıda.

Hemen çıktı dışarı. Peşinden Mehmet Efendi de görünmüştü kapıda.

“Gel bakalım!” dedi Harun Reis. “Uğurlamayacak mısın bizi Mehmet Efendi?”

İster istemez indi Mehmet Efendi kıyıya.

Kotrayla sandalı suya atmışlar, kotrayı ileri alıp demirlemişlerdi. Sandal daha beride, kıyıdaıydı. Bir kalasla kıyıdan sandala, ikinci kalasla da sandaldan kotraya geçilebiliyordu.

Harun Reis’in dört adamı kotrasındaydı. İkisi de kıyıda Halim Kaptan’ın adamlarını kolluyordu.

Önden giden Harun Reis kıyıdaki iki adamından birine:

“Durmuş!” dedi. “Suyunuzu da aldınız mı?”

Her yola çıkışta su işini unuttuklarını biliyordu demek.

“Aldık!” dedi sorduğu adam. “Depoyu doldurduk.”

Sesini biraz alçaltarak ötekine sokuldu.

“Sen bu sandalda kalacaksın! Gececeksin başüstüne.”

Biraz daha yaklaştı.

“Tüfeğin kucağında haaa!..”

Ötede, kıyıda bekleyen Halime Kaptan’ı başıyla göstererek:

“Gözlerin üzerinde olacak onun!” dedi. “Uyumak yok! Kerempe açıklarına kadar nöbet sende!”

Sonra Halime Kaptan’a döndü.

“Haydi bakalım kaptan!” dedi. “Atla sandalına.”

Uzaktan Mehmet Efendi’ye elini salladı.

“Balık çorban çok minnete geçti, hadi eyvalah!”

Mehmet Efendi, duyulur duyulmaz bir sesle:

“Yolun açık olsun,” dedi. “Gene beklerim. Ağ ipleğini getirirsen barbun da ikram ederim, gümüş de...”

Gelişigüzel söylüyordu bunları. Hoşlanmadığı belliydi bu korsanlardan. Gelgelelim genç kaptan için iyi şeyler düşünüyordu. Görür görmez tanımıştı Temel Reis’in sandalını. Boyası bile değişmemişti son gördüğünden bu yana. Bütün Cide sandallarından daha karınlı, daha boyluydu. Ambarı kapaklı olsa şu Harun Reis’in kotrasından hiç de aş-

ğı kalır yeri olmayacaktı. Sandal Temel Reis'indi, ama bu genç irisi tüysüz kaptan da kim oluyor, diye düşündü. Oğlu dese, tanırdı oğlunu az buçuk. Şimdi askerde olması gerekirdi. Acep gelininin kardeşi mi oluyordu. Ne olursa olsun, bugünden tezi yok, Gebeşköy'e gidip olanı biteni Ali Efendi'ye anlatmalıydı. Göz göre göre kaçırılmışlardı sandallarıyla birlikte.

Her iki tekne de kıyıdan ayrılmış, kürekle limandan çıkmaya çalışıyorlardı. Dışarda fora etmek üzere yelkenler çözüüyordu bir yandan da. Lodosla batı karışımı bir rüzgâr onları alıp götürmek üzere limanın ağzında bekliyordu. Her iki teknenin gemicileri de uykularını tam alamadıkları için bu uzun seferin havasına girmeye çalışıyorlar, isteksiz davranışlarla kaptanlarının buyruklarını yerine getiriyorlardı.

Mehmet Efendi başüstünde oturan başlıklı, zıpkalı, mavzeri kucağında bekleyen Harun Reis'in adamını görünce genç kaptana bir yakınlık duydu içinde. "Alıp götürüyorlar bilmediği kıyılara," diye düşündü. "Hem de zorla götürüyorlar, haydutça!"

Düyunu Umumiye'nin bir kolcusuydu, ne olursa olsun bir memurdu. Yanında kaçak rakı içmişler, rakılara el koymak görevi olduğu halde sesini çıkaramamıştı. Ucu İstanbul'daki padişaha dayanan bir hükümet vardı memleketi yönetmeye çalışan. Sözüünü geçiremez olmuştu son günlerde. Karadeniz'de bir uçtan bir uca haydutlar, korsanlar

türemişti. Karşı kıyılardan tuz yükleyip getirecekler, vergisini vermeden bu kıyılarda korkusuzca satılabileceklerdi. Kendi bölgesinde satılsa bile İstanbul Hükümeti'ne bağlı olduğu için sesini çıkaramayacaktı. Tuz getirip satmak yasak değildi. Ama vergisi verilmeden satmak yasaktı. Tuz da alkol gibi devletin tekelindeydi çünkü. Böyle eli kolu bağlı kolculuk etmektense istifasını verip işten çekilmek çok daha namusluca bir davranış olacaktı, ama yapamıyordu işte!.. Elbet şu topraklar üzerinde, uğsuz bucaksız Karadeniz'in kara sularında güvenebileceği bir devlet kurulacaktı bir gün. Bu devlet kurulana kadar, şu kıyılarda balık tutup satan fakir balıkçılardan "av tezkeresi" sorsa bile başlarına dikilip devlet hesabına bu balıklardan pay almaya yüzü kalmamıştı artık. Zorbadan korkup susan bir kolcunun yoksul halkın karşısında aslan kesilmesi kadar gülünç ne olabilirdi?

İki tekne de tam limanın ağzında yelkenlerini fora etmişti. Sağlam bir rüzgârla pupa yelken gidiyorlardı başlarını açıklara verip. Bıraktıkları köpüklü kuşaklar bozulmadan limanın ortalarına kadar uzuyordu.

Mehmet Efendi içi üzüntülerle dolu ayrıldı kıyıdan. Kolculuğunu sürdürdüğü kahveden bozma barakasının kapısını itip girdi içeri... Bir aydır Cide'deki evine, çoluk çocuğunun yanına gitmemişti. Bir iki parça kirli çamaşırını katlayıp zembiline koydu. Boş kaldığı günler kıyıya vuran çam ağaç-

larından oyduğu kayığı da koydu içine. Cide’de direğini diker, çarmıklarını bağlar, torununa verirdi derede yüzdürsün diye.

Zembilini vurdu arkasına. Kapısını kilitleyip tuttu Kadirköy üzerinden Cide’nin yolunu. Gideros kayalıklarını aşır da limanın üstüne çıktığı zaman iki teknedен, el kadar iki beyaz leke kalmıştı uzakta.

“Otur şöyle karşıma,” dedi Ali Efendi. “Sanda-
lın nerde şimdi?”

“İnebolu’da, Boyran altına çekili.”

“Doğru söyle. Sen kendiliğinden mi girdin mendirekten⁸²?”

“Yok! Kendiliğimden girmedim. Gümrükçüler çevirdiler. Bana kalsaydı Amasra’ya girecektim. Büyük limana...”

Gösterdiği mindere geçip oturmuştu. Muhtarın bir şeyler sormasını bekliyordu suçlu suçlu.

“Bu iki delikanlının köylerine dönmesine izin vermemişsin, diyorlar. Anaları da şikâyetçi senden.”

Erkekçe bir gülüşten sonra oturuşuna daha rahat bir biçim verdi.

“Suçum buysa, anlaştık analarıyla demektir. Ben onları zorla tutmadım. Beni geçen yıl, kışa doğru Harun Reis, adamlarıyla aldı götürdü Gideros’tan. Mehmet Efendi tanıktır.”

⁸² mendirek: Dalgalardan korunmak için yapılan uzun set; dalgakıran.

“Doğru! Seni götürdükleri gün geldi gördü beni.”

“Zorla götürüldüğümü de anlatmış olacak.”

“Anlattı.”

“Niçin götürüldüğümü de anlattı mı?”

“Anlattı biraz. Tuz için demişti. Nasıl oldu o iş?”

“Kayığıma odun yüklemiştim Köseli altından. Dönerken havaya tutulduk. Köyün altına yanaşamayınca vurduk Gideros’a... Gece bastırdı, fırtına da... Karanlıkta Gideros’a girince kumda silahlılar çıktı önümüze. Geceyi nerde geçirdiğimizi anlatmıştır Mehmet Efendi. Harun Reis diye bir başları vardı silahlıların. Kayığımıza bizimle birlikte el koydu. Ben kurtulmak için çok yollar düşündüm bütün gece ama olmadı. Karşıdan söz etti bir ara. Oralarda karışıklık çıkmış. Ne odun ne kömür. Üstelik de soğuk mu soğukmuş... Ne halkın odun kesecek zamanı varmış ne de şehirlerde odun satacak bir kimse... Ben razı olsam da, olmasam da baktım götürecek, en iyisi uyar görünmekti. Öyle yaptım. Gene de sandalımıza bir silahlı adam koymaktan vazgeçmedi. Geceli gündüzlü fıldır fıldır nöbet tutular tepemizde.”

“İki üç sefer tuz getirdiğin doğru mu?”

“Doğru.”

“Kimin hesabına yaptın bu işi?”

“Kendi hesabıma.”

“Kendi hesabına mı?” diye kuşkulu kuşkulu baktı Halime Kaptan’ın yüzüne.

“Kendi hesabıma. Kayıktakilere sor!”

“Kaçak mı yaptın bu işi?”

“Yakalanmazsam kaçak. Kolcular karşıma çıkınca da sattım verdim vergisini tuzun!”

İster istemez üstüne başına bir göz gezdirdi Ali Efendi. Temiz bir Cide köylüsü gibi giyinmişti Halime. Başında sarı yazma. Kırmızı paçalık... Çarıklar gitmiş, yerine sağlam bir kentli iskarpini gelmişti. İçinde de beyaz çoraplar... Sarı yazmanın içinde iyi cinsten bir yazma daha... Masmavi, deniz rengi bir entari, bele kadar inen sarı yazmanın altında... Tam görünmese de konuştuğu sırada, elini kolunu saygılıca sallarken görünen düğmeli bilekçelerinden belli. Muhtarın bakışları, odaya girdiği zaman kapının arkasındaki aynanın önüne koyduğu pakele ilişti. İstanbul’dan mı, İnebolu’dan mı alındığı belli olmayan hediyelik paketi idi bu. Ne vardı acaba içinde? Kahve mi, şeker mi? Yoksa bir kilo tahinhelvası mı? Demek elinden çok paralar gelip geçmişti bu yürekli kadının. Ama nasıl da belliydi onun erkeklerin bile zor başaracağı büyük işlere gireceği... Gene de erkeksizlik yüzündendi bu atılış ama her babayiğit başarabilir miydi!

“Bak muhtar amca,” dedi Halime Kaptan, “kim ne derse desin, inanmayacaksın. Ben çok karışık işlere girmedim. Ama şunu da öğrendim en sonunda: Bu kıyılarda iyi insanlar da yaşıyor, kötü insanlar da... Zembilimde gemici kâğıdım var... İnebolu limanından aldım. Kuvayı Milliyeciler verdi bana. Sandalımdaki Halil’le Zeynel de Cide li-

manından almış. Zeynel'i askere çağırdıkları için getirdim onu. Bilirsin ben asker kaçağını evime bile sokmadım. Kayığıma da sokmam.”

Ali Efendi rahat bir soluk almıştı.

“Ben de lafı buraya nasıl getireceğim diye düşünüyordum,” dedi. “Zeynel asker kaçağı görünüyor. Biliyorsun artık padişaha askerlik kalktı. Ankara var.”

“Biliyorum. Sinop’larda, Samsun’larda bunu da öğrendik. Ata dostusun, bir sual sormama izin ver.”

Muhtar aşağı yukarı biliyordu ne soracağını onun. İçi rahatlayarak kaşlarıyla, gözleriyle “sor” demeye getirdi.

“Padişahçı mısın, Mustafa Kemalci mi?”

Aldanmamıştı muhtar, biraz da şakaya getirerek:

“Bu şube reisi buradayken sen padişahçı ol da gör gününü!” dedi.

“Demek yanılmamışım! İnebolu’da öğrendim, Kemal Paşa buyruk çıkarmış. Kim bir sandalla üç kayıkçı bulursa kaptana da, kayıkçılara da askerlik yok, diye.”

“Var böyle bir emir. Hurşit’in Beşir de Amasra’yla Samsun arasında vazifeye başladı üç kayıkçıyı.”

“Demek doğru!”

“Doğru olmasına doğru ya... Bundan sana ne?”

Gülüyordu sinsi sinsi.

“Zeynel için söylüyorum bunları. Kayığın kap-
tanı o görecek... Sabri gelene kadar...”

“Şimdi anladım!” dedi. “Demek bana şubeye
gitmek düşünüyor, öyle mi?”

“Mustafa Kemal’e bizim Zeynel daha yararlı
olacaksa vereyim gitsin. Eğer denizde yaptığı işler
yetiyorsa bozulmasın düzenimiz.”

Muhtar biraz da kuşkuyla sordu:

“Denizde ne işler başardı dişe dokunur?”

Bir süre cevap vermedi Halime Kaptan. Hiç ce-
vap vermese uygunsuz kaçacağını düşündü:

“Ali Efendi Amca,” dedi, “Zeynel yalnız tuz
alıp satmadı.”

“Daha neler yaptı onu öğrenmek istiyorum
ben de.”

“Daha iyisini bilirsin sen! Kastamonu üzerinden
Ankara’ya sandık sandık cephane taşıyor. Bunu
padişahın gemileri getirip bırakmıyor İnebolu kıyıla-
rına. Bizim gibi beş on tonluk takalar, sandallar...”

Koynundan mühürlü, imzalı bir iki kâğıt çıkâ-
rıp uzattı.

“Gerekirse gösterirsin Haşım Bey’e. Ben kendi
adımı yazdırmadım. Bak, hep Zeynel yazılı... Kap-
tan yardımcısı olarak...”

“Asıl kaptan kim oluyor?”

“Şimdilik ben, kocam yerime geçene kadar...”

Artık anlatacağı, isteyeceği bir şey kalmamıştı.
Birden kalktı ayağa, muhtarın elini öpmek için
davrandığı sırada:

“Bir şey takıldı kafama,” dedi muhtar. “Karşıya ilk gidişinde o Harun Reis denilen adamın elinden nasıl kurtuldun? Bir de onu anlatırsan...”

“Sivastopol taraflarında küçük bir limandaydık,” diye başladı. “Bizim sandaldaki nöbetçi gözlerinden kaçmamış milislerin. Bir gün tutup karakola götürdüler bizi. Ben ne olur ne olmaz diye açık vermemeye çalıştım. Onlar gene de işkillendiler. Sandaldaki nöbetçiyi sıkıştırınca her şey ortaya çıktı. Harun Reis’i buldular hemen. Limandan çıkıp gitmezse tutuklayacaklarını söylediler. Biz bir hafta daha kaldık. Almak istediğimiz tuz, hükümetin tuzu... Odun da onların işine yarıyor...”

“Anladım!” dedi muhtar. “Sanıldığı kadar karışık değilmiş. Çok namuslu başlamışsın!”

“Merak etme sen muhtar amca. Namuslu bir denizci gibi de getiririm gerisini. Sen bu kâğıtları göster şube reisine, yapıversin işimizi. Unutmayın ki bu iş tüm kendi işim değil...”

Muhtarın elini öptükten sonra çıktı yanından. Muhtarın karısı kullukta yolunu bekliyordu. Giderken hal hatır sormuştu Halime Kaptan. Sıdika Kadın uzattıkça kısa kesmek istemiş, kurtulmuştu elinden.

“Eeee,” dedi Sıdika Kadın, “daha daha nasılsın bakalım?”

“Nasıl olacağım,” dedi Halime. “İyi diyelim de iyi olalım!”

“Hadi hadi, çok iyiymişsin. Bir elin yağda, bir elin baldaymış. Altınların varmış dizi dizi.”

“Öyle mi?... Çok şükür aç değilim, açık değilim ama altınlarım olduğunu şimdi senden öğrendim.”

“Seymenlerin Raziye, çok para var kaçakçılıkta, diyor. Deniz tüm kaçakçı takalarıyla doluymuş. Karşıya bir çuval mısır götüren, bir çuval altın alıyormuş karşılığında... Oraların halkı tüm açmış. Açlıktan dökülüyorlarmış sapır sapır...”

“Bir zamanlar odun götürüp karşılığında tuz alıyordum. Şimdi yeni yeni işler çıktı. Sandık sandık cephane yüklüyoruz bizimkiler için.”

“Hiç İstanbul’a gidip gelmiyor musun?”

“İş olursa neden gitmeyeyim?”

“Biraz zormuş girip çıkması diyorlar. İngiliz varmış da...”

“Var. Temiz İngiliz mavzerleri de var. Kuvayı Milliyecilerin çok işine yarıyor bunlar. Atıcısını bulursa iyi de vuruyormuş.”

Birden canı sıkılıvermişti Halime Kaptan’ın. Kendini bu kadınlardan ayrı cinste bir yaratık gibi görüyordu. Konuşacak bir konusu kalmamıştı onlarla. Mavzerden, tabancadan hoşlanıyordu artık. İnebolu’da, Halil’in Boyran altında tente çekip içinde nöbet beklediği sandalda, sandalın başaltında çadır bezine sarılı kız gibi dört mavzeri vardı, bir iki sandık da fişegi... Ambarı cephedekilerin işine yarar şeylerle doldurup pupa yelken yola düzül-
dü mü... Hele sandalın başını da rüzgârına göre

açıklara verdi mi, çıkardı bu tüfekler başaltından. Sandalın burnuna dikilen tahta parçasına yuvarlak çizilir, ortasına nişan alıp ateş ederlerdi kıştından. Her üçü de birer keskin nişancı olup çıkmıştı, son bir yıl içinde. Memiş sadece destekli olarak atış yapan düpedüz bir atıcıydı daha...

Sıdika'ya söyledikleri boşuna değildi. Atıcısını bulunca iyi de vuruyordu bu İngiliz mavzerleri, denemişti... Hele İngiliz süvarisi denilen kasalı filintalar daha da kolay kullanılıyordu, ele geldiğinden. Ama örgütün subayları gemicilere bir tüfekten fazlasını yasak etmişlerdi. Oysa yüzlercesi gelip geçiyordu ellerinden. Hani haksız da değildi bu subaylar. Cephe- de av tüfekleriyle savaşan erler dururken yunusbalıklarına ateş açan sandalcıların tüfek nesineydi.

“Hadi kal sağlıcağnan Sıdika Teyze!” dedi. “Şu savaş bir türlü bitmedi ki biz de kadınlığımızı bilip evde oturalım!..”

Biliyordu ki savaş bitse de şu Karadeniz'i kolay kolay bırakmayacaktı. Köy kahvesi erkenden dolmuşa benziyordu. Koskoca köyde tek kahve olduğu için en yaşlılarla en gençler yaş farkı gözetmeden bir arada yaşamak zorundaydılar. Gençler biraz durulmuş, yaşlılar biraz hoyratlaşıp savruklaşarak ortalama bir insan örneği çıkarmışlardı ortaya. Yerine göre şakalaşıp yerine göre ağırbaşlı olmasını öğrenmişlerdi karşılıklı...

Kahvenin açık duran kapısından on iki, on üç yaşlarında bir çocuk fırlamıştı Halime Kaptan'ın önüne.

“Seni gözlüyordum Halime Abla!” dedi çocuk.
“Ağabeyimi iskelede yakaladılar, asker kaçağı diye.”

Eğildi, çocuğun yüzüne baktı.

“Saim, sen misin?” dedi. “Zeynel’i mi yakaladılar?”

“Büyük abimin künyesi geldi geçen gün. Afyon taraflarından.”

“Öyle mi... Başınız sağ olsun.”

“Zeynel Abim haber göndermiş. Beni kurtarsa kurtarsa Halime Kaptan kurtarır, demiş dayıma.”

“Yarın muhtar şubeye gidecek” dedi Halime.
“Annen merak etmesin!”

Saim suçlu suçlu bakıyordu önüne. Onun bu durumundan kuşkulanan Halime Kaptan üsteledi:

“Hiç merak etmesin. Söyle annene!”

“Onun merak ettiği yok!” dedi Saim yavaşça.
“Askere gider de ayağı sudan kesilir, diyor annem.”

Öfkeyle karışık bir kurcalama isteğiyle sordu yeniden:

“Daha ne diyor annen?”

“Daha mı... Ayağı denizden kesilir de başına adam gibi biri geçer. Ölse de şehit olur hiç olmazsa, diyor.”

“Öyle diyor haaa!.. Peki, sen annene bakma. Bize eksik etek derler buralarda. Aklımız fazla ermez bizim. Abin ne diyor, ondan haber ver sen!”

“İşte öyle diyor. Kurtarsın beni, diyor. Kurtarsa kurtarsa Halime Kaptan kurtarır beni, diyor.”

“Peki öyleyse! Annen gene merak etmesin. Kurtarmayacağım onu. Anlı şanlı asker yapacağım. Hem de deniz askeri... Hadi git annene öyle söyle!”

Çocuk gideceği yerde, durmuş, karşısındaki kaptanı tepeden tırnağa inceliyordu. Pırıl pırıl sarı yazmalar altında, korkusuz duruşu, rastıksız⁸³, düzgünsüz⁸⁴ yanık yüzü, bir kıza yakışan kırmızı paçalığı altındaki pırıl pırıl iskarpinleri çok hoşuna gitmişti. Durup bakmaktan kendini alamıyordu.

Uyandırdığı hayranlığı kadınca sezgileriyle hemen anlayanların tatlılığıyla Halime:

“Hadi oğlum!” dedi. “Daha olmazsa yarın uğrarım ben annene, selam söyle!”

Çocuğun ardından bir süre baktıktan sonra:

“Bir asker daha yetişiyor!” diye düşündü. “Dilerim bu yaştaki çocuklar olsun cephelerde ziyan olmasın da bu topraklar ekicisiz, biçicisiz, bu denizler gemicisiz kalsın.”

Hem yürüyor hem düşünüyordu. Mustafa Kemal’i görmemişti, ama onun birçok iyi şeyler yapacağına inancı vardı. Bugüne kadar uzak topraklar üzerinde savaşılmıştı. Bu sefer bıçak gelip kemiğe dayanmıştı. Samsun’daki örgüt subaylarından birinin neler anlattığını anımsadı. Binbaşımış ama sivil giyiniyordu. Bütün denizciler şimdilik öyleydi.

⁸³ rastık: Kaşları boyamak için sürülen siyah boya.

⁸⁴ düzgün: Makyaj için yüze sürülen bir çeşit krem.

Tanınmamak için... Karadeniz'e giren gâvur gemileri sandallarda bastırınca toplayıp götürüyordu onları... Daha olmazsa topa tutup batırıyordu takalarını... Bandırasından⁸⁵ Yunan gemisi olduğunu anladığı bir zırhlı, kendi sandalına bile bir iki mermi yollamış, Sinop kıyılarındaki kayaların arasına gizlenip zor kurtulmuştu ellerinden. Sonradan öğrenmişti bu geminin Averof zırhlısı olduğunu. İnebolu'yu, Samsun'u bile topa tutmuştu bu namussuz gemi...

Ayakları onu kapısının önüne getirmişti kendiliğinden. Oysa Memiş evde değildi. Zele Abla'ya bırakmıştı onu, muhtarın evine giderken.

Bir iki gün kalacağını düşünerek Kırlangıç vapuruna atlayıp gelmişti. İki gün sonra İstanbul'dan gelecek olan Bandırma'yla dönmeliydi. Doğru olmazdı sandalı kıyıda bekletmek...

Gurbete çıkan bütün Cideliler gibi sarı yazmasını, kırmızı paçalığını yanında taşımış, Cide sınırlarından içeri girerken giyinmişti. Dışarı çıktığı zaman zıpka da giyerdi, yerine göre İstanbul kadınları gibi manto da. Çok şükür bunları edinecek parası da vardı, pulu da... Dara geldiği zaman bozdurup harcayacak bir beşibiryerdesi bile vardı boynunda.

Zelev Kadının kulluğuna girince durdu. Basamakları çıkmadan önce ahırın kapısına gitti. Işık girsin diye açık bırakmıştı Zelev Kadın.

85 bandıra: Geminin hangi devlete ait olduğunu gösteren bayrak.

“Üresin!” diye seslendi içeri.

İneğinin adıydı Üresin. Kaynanası koymuştu bu adı ona.

“Üresiin!” diye uzatarak seslendi bir daha. Kaynanası da böyle seslenirdi. Üresin neresinden tanıdıysa tanımişti geleni. Başını sallayıp yularını zorladı, yetişip yalamak için.

“Kız nerde buzağın, bir göreyim!..” dedi alnını okşayarak.

Zeke Kadın’dan öğrenmişti ineğinin doğurduğunu. Gözleri ahırın alacakaranlığına alışınca kadar bir süre baktı. Buzağıya benzer bir şey göremedi. Köşeyi bucağı gözleriyle araştırmaya koyuldu. Bir köşede sandık büyüklüğündeki bölmeden pıtır pıtır ayak sesleri geliyordu.

“Öyle ya!..” diye düşündü. “Zeke Abba bırakır mı anasının yanına. Boyuna emerse, sütünü nasıl alıp da yoğurt yapacak.”

Bölmenin kapısını açmak gereksizdi. Böyle üstten bakınca da görüyordu onu. Akli karalı bir buzağıydı, büyümüşü de üstelik. Alnındaki sakar⁸⁶ ilerde sevimli bir inek olacağını belli ediyordu. Elini uzatarak okşamak istedi. Kaçıyordu. Gitti ahırın kapısını açtı. Az önce kaçan yavru ok gibi fırlamıştı koltuğunun altından. Kendini anasının ayakları arasına atmıştı. Başını vura vura emmeye başlamıştı bile.

⁸⁶ sakar: Kimi hayvanların alnında bulunan beyaz leke, küçük akıtma.

“Üresiiin!.. Demek sen de ana oldun ha?”

“Benim gibi...” diye düşündü, güldü. “Var mı bu kıyılarda benim gibi ana?.. Yavrusunu sandalda büyüten. Onu iyi bir gemici yapmak için deniz suyuyla pişirilmiş fasulyeyle doyurup poyrazla, karayelle besleyip büyüten...”

Bir türlü doymak bilmiyordu buzağı... Demek Zele Kadın onu gerektiği kadar besleyemiyordu.

Üresin anlamıştı bu eli açık konuşun Zele Bacı olmadığını. Yavrusunu doyurmasına fırsat verdiği için ona gözleriyle teşekkür ediyordu. Kendi diliyle bir iki kez seslendi. Beklediği ilgiyi de gördü. Eski sahibi, buzağısını bırakıp Üresin’i okşadı, iki boy-nuzunun arasını kaşıdı uzun uzun...

Denizde yapılacak işleri olmasaydı döner gelir, ineğini de, buzağısını da alır kapanırdı evine. Oğlu Memiş’i okula gönderir, Samsun’da, Amasra’da, İnebolu’da tanıdığı yetişkin subaylar gibi okutup adam ederdi. Kocasını da dönerdi askerden. Dümenin yekesini teslim ederdi onun eline. İstemezse sabanın kulpuna yapışırdı. Bahçesindeki fidanlar bakımsızlıktan kurumuş olmalıydı. Trabzon’da gördüğü bir meyve bahçesindeki sıra sıra elma ağaçları gibi elma ağaçları yetiştirirlerdi. Kiraz ağaçlarını İstanbul taraflarından getirdiği çubuklarla yeniden aşılardı. Severdi toprağı eşleyip meyve, sebze yetiştirmeyi. Ne çare ki karşısına bu Karadeniz çıkmış, bütün sevgilerinin yerini o almıştı. Onu bırakabilir miydi? Barış olursa yeniden odunluktan ku-

cağında getireceği odunlarla ocağını yakıp kendi eliyle yaptığı tarhanadan bir çorbacık kaynatabilecek miydi kış sabahlarında?

Ama bunlar çok uzaktı şimdi. Yakın olan denizdi. Hemen ayaklarının ucunda çırpınan şu deniz... Gitmeliydi bir an önce. Zeynel'ini, en iyi gemicisini, en yürekli denizcisini şube reisinin elinden alıp dümenin başına geçmeliydi. Hasköy, Halıcıoğlu depolarında çok tüfekler, çok cephaneler vardı İnebolu iskelesine götürüp Kemal Paşa'nın subaylarına teslim edecek... Oradan da Ecevit-Kastamonu yolundan, gene çoğu kendisi gibi kadınların "Ho..." deyip sürdüğü kağnılarla Ankara istasyonuna indirilecekti. Eğer bu savaş kazanılacaksa böyle kazanılacaktı. Erkeklerine cephelerde, tutkulu siyaset adamları tarafından yüzyıllardır kıyılan bir memleketin kurtuluş savaşına kadınlar da karışmalıydı.

Basamakları yorgun argın çıkıyordu Halime Kaptan. Zele Kadın tanıyamamış olacaktı ayak seslerini.

"Sen misin Halime?" diye seslendi sofadan. "Zeynel'in anası az önce seni aradı."

"Ne yapacakmış beni?"

"Yarın sevkıyat varmış Kastamonu'ya."

"Eeee?"

"Sakın karışmasın. Varsın gitsin oğlan, dedi."

"Benim elimde miymiş bu işler?"

"Ben muhtara da gittim, diyor. Asker kaçakları

gibi denizde dolaşan evlat istemiyorum, söyle Halime'ye, diyor.”

“Oğluna da sormuş mu ne istediğini?”

Zelev Kadın sesini alçaltarak cevap verdi:

“Ağzımı açtırmasın o Halime, diyor... Sonra köyü de Cide'yi de ayağa kaldırırım...”

Ne demek istediğini anlamıştı.

“Bak Zelev Abla!” dedi. “Kim ne derse desin. Başını alıp denize çıkan kadın için her şeyi söylerler... Hiçbiri umurumda değil! Ben kendi isteğimle başlamadım gemiciliğe. Rüzgâr alıp götürdü beni. Namuslu bildiğim insanlara söz verdim, yapacak işlerim var daha!.. İş oraya dayanırsa kendim çıkarım şube reisine. Zeynel'i isterim ondan. Vermezse köyümün yeniyetmelerinden bir Zeynel daha bulurum. Kafamı kızdırmasın benim!”

Gerçekten kafası kızmıştı Halime Kaptan'ın. Zelev bilirdi onun sırasında ne ters kadın olduğunu!

“Canım sen ona ne bakıyorsun!” dedi. “Senin kadar, şube reisi kadar mı bilecek o! Üzme canını sen! Her şey yoluna girer. Sana süt çorbası yaptım. Memiş'i de çağırayım da oturup için.”

Olanı biteni unutuvermiş gibi sordu Halime:

“Memiş nerede?”

“Bahçede, kiraz topluyor. Eline bir dilim de ekmek verdim.”

“İyi! Varsın toplansın! Sen koy önüme çorbayı, yiyip de gideyim ben!”

“Nereye gideceksin?”

“Şube reisine çıkacağım. Memiş’e göz kulak olursun gayrı!”

“Hiç merak etme sen!”

O gün Cide’nin pazarıydı. Halime Kaptan, tek başına yola girip giderdi ya, pazara gidecek kadınlar aradı buldu, karıştı aralarına. Kimisinin elinde samanlarla döşenmiş yumurta sepetleri, kiminin elinde de akşamdan uyundurulmuş⁸⁷ yoğurt vardı. Başlarına sarı yazmalar dolamışlardı. Sonra beyaz şalvar, kırmızı paçalık... Entariler renk renkti, ama sarı yazmaları bellerine kadar sarktığı için altta görünmüyorlardı. Hemen hepsinin de ayakları çıplaktı. Kış olsa iyi kötü birer çarık çekerlerdi ayaklarına. Ama şimdi havalar ısınmıştı. Altları nasırlı, topukları çatlayıp pekişmiş ayakların ne dikenden korkusu vardı ne çöpten, çividen...

Bir süre onlarla birlikte yürüdü Halime Kaptan. Pazarda satacak hiçbir şeyi olmadığı için eline ne sepet almıştı ne de bakraç. Muhtara bıraktığı paket büyüklüğünde, gene aynı renk kâğıda sarılı bir hediyelik sıkıştırmıştı koltuğunun altına. Karşısına çıkabilirse şube reisine verecekti.

Sessizlik içinde yürüyenlerle birlikte yol alan güneş nerdeyse tepelerinin üstüne gelmiş geçiyordu. Halime Kaptan yürüdükçe iskarpinlerinin ayaklarını sıktığının farkına varmıştı. Hemen çöktü yolun kenarına, çıkardı iskarpinlerini. Çoraplarını da sı-

⁸⁷ uyundurmak: Mayalamak.

yırdı. Deniz suyuyla, güneşte kavrulmuş ayakları bakır kızılı rengiyle çıkıvermişti ortaya. Öbür kadınları gibi yarık, çatlak, nasırlı değildi, ama gene de açıkta yanan, kavrulan, zorlanan çilekeş ayaklardı bunlar. Onlardan ne büyüktü ne küçük... Ama daha biçimli ve daha diriydiler.

Çoraplarını iskarpinlerinin burunlarına doğru dayadı. Sonra her ikisini üst üste kapaklayıp aldı koltuğunun altına. Üstüne de sarı yazmasını çekip önden giden kadınlar topluluğuna katıldı.

Halime Kaptan şubenin önüne vardığı zaman oralar ana baba günüydü. Hükümete giden yol analar, babalar, kardeşlerden geçilmiyordu. Gönderilecek olanlar henüz asker giysilerini giymemişlerdi. Hemen hepsinin sırtında yerli dokuma bezden birer ak torba, bu torbanın üstüne kıvrılıp yerleştirilmiş birer pösteği⁸⁸ vardı. Yollarda yatıp uyumaları için yatakları da, yorganları da bu pöstekiler olacaktı. Belki başlarının altına konacak yastıkları da bu torbalardı.

Yeni yeşeren söğüt ağaçlarının, ıhlamurların altında üçer beşer toplanmışlar, sigara içiyorlar, sigaralarının dumanını çabuk çabuk üfleyip konuşuyorlar, sonra birden durup düşünüyorlardı.

Halime Kaptan tam hükümete giden yola sapıp da şubenin önüne yönelince arkasından gelen

⁸⁸ pösteği: Koyun ya da keçi postu.

bir atın çevik nal seslerini duydu. Bir yana çekileceği sırada attan birinin indiğini gördü. Muhtar Ali Efendi'ydi bu. Şaşkınlığını saklayamamıştı. Muhtar:

“Demek durmadın köyde haaa?” dedi. “Bakalım Haşim Bey'i görebilecek miyiz? Başı da çok kalabalıktır bugün.”

“Görmeliyiz. Onun için gelmedik mi?”

“Doğru! Hele sen şu atın dizginlerini tut bakayım!”

Atın dizginlerini eline tutuşturup çıktı merdivenleri. Çok geçmeden de döndü. Taa uzaktan:

“Altı tane hapis var!” dedi. “Bir tanesi de bizim Zeynel!”

“Göremedin mi?” diye sordu azarlar gibi.

“Göstermediler.”

“Ben bir baksam nasıl olur?”

“Haşim Bey ters bir adamdır. Hele böyle bir günde...”

“Verdiğim kâğıtlar yanıdaysa... Bir göstereyim şube reisine. Bana o kâğıtları böyle bir gün için vermişlerdi.”

“Halime, kızım” dedi muhtar çekinerek, “senin gitmen biraz yakışık almaz gibi geliyor bana. Dur da ben göreyim Haşim Bey'i. Biraz da hukukumuz var...”

Halime Kaptan'ı, elinde atının dizginleri, ıhlamurların altında bırakarak az önce umutsuzlukla indiği basamaklardan hızlı hızlı çıktı.

Haşim Bey'in odasının önü kalabalıktı. Kapıda bekleyenlerin hemen hepsi de kendi yaşından aşağı değildi. Eski muhtarlardan olduğu için, başka köylerden olsalar da hemen hepsi onu tanımış, kendi sıralarını vermek için geri çekilmişlerdi. İşin aslına bakılırsa hiçbirinin de sırası yoktu. İçeri girmeye cesaretleri olmadığından bir iki saattir dikiliyorlardı birbirlerinin yüzüne bakarak. Belki de içerden birinin kendilerini çağırmasını bekliyorlardı. Ali Efendi'nin gelişi onlara biraz da yüreklilik kazandırmıştı. Hele onun kapıya parmağının kemikli yanıyla vurup da içerden bir ses beklemeden küt diye girişi bayağı yüreklendirmişti onları. Demek içeriye girilemez değildi. Birden canlanıp sıralanıverdiler arka arkaya.

Ali Efendi girdiği sırada Binbaşı Haşim Bey elindeki listeyi kırmızı kalemin ucuyla izliyordu. Karşısında küçük rütbeli yaşlıca bir subay vardı. Dikkat edince onun sol kolunun eksik olduğunu anlamakta gecikmedi.

Haşim Bey listeyi öylesine kendinden geçerek izliyordu ki içeriye birinin girdiğinin farkına bile varmamıştı. Neden sonra birden ayağa kalkıp hazır ola geçen kolsuz subaya buyurdu:

“Yanına iki de yazıcı al, sevk edilecek erlerin çevresini sevkıyatı götürecek jandarmalar çevirsin! Dışardan tek bir yabancı sokulmasın. Yoklama yapılırken ‘Burda’ diyenleri hemen ayır, öbürlerini de jandarmalara teslim edersin! O altı kişiye gelince... Vurun kelepçeleri, en önde yürüsünler!”

Söz buraya gelince Ali Efendi bir iki adım ilerledi binbaşıya doğru. Reis, masaya birinin yaklaştığını görmüş, gene işine koyulmuştu.

“Kelepçeli altı kişi en önde gidecek!” diye tekrarladı. “İbret olsun diye!.. Biz cepheye çamurdan adam yapıp göndermeye çalışırken onlar başlarını alıp kaçmışlar! Yağma yok. Düşman Ankara’ya doğru ilerliyor. Beylikköprü’ye girdi iki gün önce. Acımak yok bunlara!”

Kapıdan yana dönüp içerde, dışarda kim varsa duyurabilmek için:

“Vatan hainlerine acımak yok!” diye bağırdı. “Düşman Beylikköprü’de... Bu memleketin kadınları bile kağnisında, takasında cephedekilere cep hane yetiştirirken başına buyruk, dağda bayırda kaçaklık yok! Haydi Hüsamcığım, sıkı bir yoklama isterim senden!”

“Baş üstüne binbaşım!”

Karşısındaki subay sol ayaktan yürüyüşe geçerken binbaşının gözleri Ali Efendi’nin üzerinde gezindi. Tanımıştı.

“Otur bakalım Ali Efendi!” dedi. “Görüyorsun halimizi! Nasılsın?”

“Sağ ol reisim! Sizin gibilerin sağlığına duacıyız. Siz sağ olun ki... Hele böyle günlerde... Buyurduğunuz gibi düşman Ankara’ya doğru yürürken...”

“Askerden kaçanlara acımak yok Ali Efendi!”

Tekrarladı Ali Efendi de, biraz umudunu yitirerek:

“Yok reis bey! Seni rahatsız etmemin sebebi...”

“Aman bu kaçaklarla ilgili bir şey olmasın!”

“Kaçaklara ben de acımam. Halit’i unutmamışsındır. Şu bütün Cide’nin yüzkarası Halit...”

“Yalnız Cide için değil, bütün memleketin yüzkarasıdır bunlar... Bugün böylelerin üstünde daha da önemle durmalıyız. Kurtuluş savaşı yapıyoruz, gencimizle, yaşlımızla, kadınımla birlik olup...”

“Bir kadın var ki...”

“Evet, bir kadın. Hem de buralı imiş. İnebolu’dan bir mektup aldım. Örgütten... Acele gönderilmesini istiyor Binbaşı Mithat.”

“Adı Halime olmasın sakın, bu kadının!”

Gözlerini dikip kuşkulu kuşkulu baktı muhtarın yüzüne.

“Evet, Halime!” dedi. “Halime Kaptan... Erkek gibi bir kadınmış. Yürekli, gözü pek... Öyle yazıyor bizim Mithat. İyi de denizciymiş.”

“Öyledir!”

“Tanıyorsun demek?”

“Bizim köylüdür!”

“Nerde şimdi? Acele işaretli bir telgraf da var. Hemen bulmalıyız onu. Mektupta, onun bana anlatacakları olduğu yazılı... Hatta diyor ki, bizim Binbaşı Mithat...”

Muhtar cebinden mühürlü, imzalı bir iki kâğıt çıkarıp uzattı.

“Bu kâğıtlarda adı geçen iki genç de gene bizim köyden. Halil’le Zeynel...”

Kâğıtları inceleyen Binbaşı Haşım Bey bir düştü-
ten sıyrılır gibi sordu:

“Zeynel mi dedin? Kâşif oğlu Zeynel olmasın?
Gebeşköy’den...”

“Odur binbaşım! Bu kâğıtlarda adı geçen Zeynel, o işte!”

“Bizim kelepçe vurup Kastamonu’ya yollamak
istediğimiz delikanlı ha?”

Ali Efendi’nin “evet” demesini beklemeden
kalktı yerinden. Kapıyı açıp seslendi:

“Ali Osman! Koş hapislerin içinden Kâşif oğlu
Zeynel’i tut getir! Çabuk!”

Görünmeyen yazıcı ta içerlerden cevap verdi:

“Baş üstüne binbaşım!”

Çok geçmeden getirdiler Zeynel’i. Kelepçeyi yeni
vurdıkları halde bilekleri morarmıştı. Binbaşı,
sertliğinden hiçbir şey yitirmeden sordu:

“Adın ne senin?”

“Zeynel!”

“Babanın adı?”

“Kâşif!”

“Doğum yerin Cide, Gebeşköy, öyle mi?”

“Öyle binbaşım!”

Zeynel’in bakışları binbaşının karşısında oturan
yaşlı adama kaymıştı. Demek bu sorgular Ali
Efendi’nin isteği üzerine oluyordu. Yoksa muhtarın
da bir şikâyeti mi vardı kendisinden?

“Demek o yiğit delikanlı sensin, öyle mi?”

Şaşırmıştı Zeynel! Ne demesi gerekirdi şube reisine? Hiç kimse bugüne kadar kendisine yiğit dememişti. Önüne bakarak sustu.

Binbaşı yerinden kalkmış, Zeynel'in elini sıkmıştı. Bunu yeterli görmeyince eğilip alnından öptü.

“Seni kaptanına teslim edip İnebolu'ya göndereceğim. Ne dersin?” dedi.

Zeynel'in gün yanığı, deniz yanığı genç yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Bebeklerine kadar ısıyıvermişti gözlerinin içi.

“Sağ ol!” diyebilirdi.

Yirmi dört saat içinde öğrenebildiği askerce tek sözdü bu.

Ali Efendi ayağa kalkmıştı birden.

“Binbaşım!” dedi. “Kaptanını da getireyim size, bu iş bitsin!”

“Çok iyi edersin!”

Az sonra, sarı yazmalı, yanık yüzlü bir kadının, babası yerindeki bir adamla merdivenden çıktığını gören kapının önündeki yaşlılar, gene umutlanarak geri çekildiler. Reisin odasına kadınlar bile girebildiğine göre sıranın çok sürmeden kendilerine de geleceğine akılları yatmıştı artık.

Halime Kaptan'ı ayakta karşılayan binbaşı şaşırmışa benziyordu. Karadeniz'i yılın hemen dört mevsiminde bir uçtan bir uca korkusuzca dolaşan, sandık sandık cephaneye, yüzlerce mavzer, mitralyöz taşıyan yılmaz, yorulmaz kaptan bu sarı yazmalı, yanık yüzlü kadın mıydı?

Sokakta görse pazara gelenlerden ayıramazdı onu. Şöyle biraz alıcı gözle bakıldığı zaman, onu bütün köylülerden, hatta bütün kadınlardan ayıran pek çok özellikleri olduğunu da bir anda anlayıverirdi insan. Güzel miydi? Böyle kendine güvenen, güzelliğe alışlagelen önemi vermeyen bir kadının güzelliği olup olmadığını düşünmek bile yersizdi. Binbaşı bir bakışta onu değerlendirmiş, yerine oturtmuştu Halime'yi. O, iyi bir kaptan olmak isteyen ve bunu başarmış olan bir kadındı. Yararlı olmayı düşünmüş, onun da üstesinden gelmişti. Davranışıyla belki kocasına örnek olmak istemiş, bütün erkeklere en iyi örneği vermişti yurtseverlikte.

Binbaşı aklından birçok şeyler geçirip de söze nerden başlayacağını düşünürken, Halime Kaptan gerisinde kalan genç adama göz ucuyla bakmış, Zeynel'i tanıyıvermişti. Göz göze gelince Zeynel'in bütün tasalardan sıyrıldığını da anlayıvermişti. Demek işler yoluna girmişti, muhtarın çabasıyla. Hızır gibi yetiştirdi bu Ali Efendi her yerde... Binbaşı da şu elinde tuttuğu paketteki "çamsakızı çoban armağanı"nı hak etmişti demek. Masasının üstüne koymanın zamanı gelmiş miydi?

Şube reisi söze neresinden başlayacağını bulmuş gibiydi. Halime Kaptan, kadın da olsa, gemici de olsa her şeyden önce bir asker sayılırdı. Askerce konuşmalıydı onunla.

"Bak Halime Kaptan!" dedi. "Senden önce, üzülerek söyleyeyim, kocanı tanıdım. Hem de bir

asker kaçağı olarak... Hepimizin zorlamasıyla bugün iyi bir asker oldu. Daha çok, senin kocan olduğu için, iyi bir asker olmak zorunda kaldı da ondan. Bugün Eskişehir gerilerinde düşmanla karşı karşıya...”

Halime Kaptan’ı ayakta beklettiğini anlayınca kesti konuşmasını. O, bir asker de sayılsa, önce bir kadındı. Hem de saygıdeğer bir kadın.

“Buyurun, oturun şöyle!” dedi.

Ayağa kalktı birden.

“Seni önce kutlamak isterim yaptığın büyük işlerden ötürü!” dedi coşkuyla.

Elini sıktı. Alnından öpmenin yerinde olup olmadığını düşünür gibi bir süre alına çektiği sarı yazmaya baktı. Kendinde o yürekliliği bulamadığı için, tuttuğu elinden yavaşça çekerek masasına en yakın sandalyeye oturttu.

“Bir mektup aldım bizim Mithat’tan...” diye başladı. Onun bir şey anlamadığını görünce:

“Canım!” dedi. “İnebolu’dan. Bizim Binbaşı Mithat’tan. Senden, senin Zeynel’inden, Halil’inden söz ediyor.”

“Mithat Bey’i iyi tanırım...” dedi Halime.

“Bir de telgraf aldım.”

“Ne var? Ne olmuş orda?” diye sordu Halime merakla.

“Bir şey olduğu yok. Sizi istiyor. İkinizi...”

Gözü Zeynel’e kaymıştı. Halime Kaptan yenden kuşkulandı.

“Gidecek miyiz?” dedi. “Zeynel’e izin var mı?”

“Var. Senin emrin altında olduğu sürece izin var. Onun kaptanı da sensin, kumandanı da... İlk vapurla gideceksiniz...”

“Sağ ol binbaşım!” dedi Halime toparlanarak. “Belki sandal bulursak vapuru bile beklemeyiz.”

Muhtar da ayağa kalkmıştı. Asker gönderme günü bu odada daha fazla kalmanın yersizliğini bilecek kadar hükümet adamı sayılırdı o da.

“İlerde sizden daha başka sorularımız olacak,” dedi. “Bu sandala bir gemici daha gerekecek...”

“Hazırım,” dedi binbaşı. “Eğer Temel oğlu Sabri karısının emrinde bir gemici olmak istiyorsa, yazarız Ankara’ya.”

Halime Kaptan’ın çatık kaşları odaya girdiği andan beri ilk defa çözüldü. Güzel bir kadın gülüşüyle:

“Sandalımın kaptanı o!” dedi. “Gelir dümene geçer.”

Binbaşı da içtenlikle güldü.

“Biz kaptan olarak seni tanıyoruz. Sen bunu, görünür görünmez pek çok tehlikelerle çarpışarak kazandın. Siciline geçirdik kaptanlığı. Haydi yolunuz açık olsun!”

Elindeki paketi bırakmanın tam zamanıydı. Usulca koydu masanın ucuna Halime.

“Hadi kal sağlıcağnan binbaşım!” dedi. “Kusurumuza bakma!”

“Güle güle kaptan! Zeynel kalemden⁸⁹ alsın kâğıdını. Nüfus cüzdanına işleyelim de başı derde girmesin bir daha.”

Şubenin önüne indikleri zaman, askerlerin yoklaması bitmiş, tabur çarıkların kaldırdığı toz bulutunun içinde Köprübaşı’na doğru yola koyulmuştu. Ön sıralardan kopan “kemanе”⁹⁰ seslerine ortalarından yükselen kaval sesleri karışuyordu. En gerilerden de umutla umutsuzluk arası bir türkü, her iki çalgının da ezgisini bastırmaya çalışuyordu.

*Ben askere gidiyon
Helallaşalım gayrı!*

⁸⁹ kalem: Yazı işlerinin görüldüğü yer.

⁹⁰ kemanе: Kemandan biraz büyük, kucakta ve kemençe gibi yayla çalınan bir halk çalgısı.

Temel Reis'ten kalma saatin kapağını açıp baktı. Ay ışığında gündüz gibiydi ortalık. Vakit gece yarısını geçiyordu. Yani İnebolu'da Binbaşı Mithat Bey'in sıkı sıkı belirttiği saatti. Bu saatlerde Kefken Adası'nı sancağına alıp kıyı kıyı yol alması gerekirdi.

"İşte Kefken," dedi, Karadeniz'in insansız, tek adasına bakarak. Her şey yolunda gidiyordu. Memiş'i de bırakmıştı köyde Zele Kadın'a. Bir de onu düşünmeyecekti. Zor bir görevdi üzerine aldığı. Ne yapıp ne edip başarmalıydı.

Dışarı rüzgârı hızını yitirdi sabaha doğru. Karayla denizin aşağı yukarı aynı ısıda birleşmesi demekti bu. Yelkenin hiçbir yararı yoktu sandala. Mayna edilmiş, sarılıp bağlanmıştı serene. Akşam bir poyrazın ölü dalgaları tekneye kış tarafından vuruyor, gidişini kolaylaştırıyordu.

Birinci kürekte Zeynel vardı, ikinci kürekte Bekir'le Halil... Kocaman adam olmuştu Bekir. Halil'den hiç de aşağı kalır yanı yoktu artık. Köyde

pazarcı kayıklarında çalıştığı için sağlam bir kürekçi olup çıkmıştı şimdi. Duyulur duyulmaz bir sesle:

“Haydi uşaklar!” dedi Halime Kaptan. “Asılın biraz daha, geç kalmayalım.”

Tam üç saattir, dur durak bilmeden kürek çekiyorlardı. Sandal odun yüklüydü. İstanbul’a boş tekneyle sokulmanın kuşku uyandıracığı düşünülmüş, bir iki ton odun atılmıştı ambara. Yerine göre de safra olarak yararlanılacaktı bu odunlardan.

Zeynel ikide bir geri dönüp bakıyordu, sandalın burnundan doğru. Bir çift balıkçı teknesiydi Şile üzerine doğru gelmesi beklenen. Bir gecikme olursa Boğaz’a kadar sokulacaklar, eğer aradıklarına rastlayamazlarsa Kefken’e dönüp ertesi gece gene sabaha doğru kıyı kıyı yola düzüleceklerdi. Boğaz’dan Karadeniz’e balığa çıkılacak bir mevsimde olduklarından her şey ona göre hesaplanmıştı.

Halime Kaptan, Kefken üstünden doğuya doğru baktı. Tanyeri ağarmaya yüz tutmuştu. Leke leke olan alacakaranlığın içinde kopuk kopuk sis yumaklarının parçalarının uçtuğu görülüyordu.

“Çok kötü!” dedi duyulur duyulmaz bir sesle. “Sis inecek suyun üstüne.”

Akla gelecek olan en kötü olay ancak sis olabirdi. Eğer gerçekten sis inerse yollarını da görmezlerdi. Boğaz’dan geçip balığa çıkacak o iki sandalı da... Bu sandallarda ağların altındaki silahları yükleyip dönmek için gelmişlerdi ta İnebolu kıyılarından.

Planın en ince ayrıntılarını kaptandan sonra yalnız Zeynel biliyordu. Parolayı bile ne olur ne olmaz diye ezberletmişti ona kaptan. Her şey vardı hesapta. Boğaz'ın ağzı en tehlikeli bölgeydi Kuvayı Milliyeciler için. Vızır vızır İstanbul Hükümeti'nin gambotları⁹¹, motorları dolaşırdı bu kesimde.

Gözü kulağı kırışte olan Zeynel:

“Kaptanım!” dedi. “Sisten ortalık görünmez oldu. Beş metre ilerisi görünmüyor!”

“Sen sandalın başına geç! Çıkar kürekleri de...”

İki tek küreğe kalmıştı sandalın hızı. Bir bakıma daha tedbirli bir işti tehlike karşısında. Çarpışmanın önüne daha da kolay geçilebilirdi. Yalnız yavaş gitmenin başka bir sakıncası vardı. Kıyılar görünmediği için yönü değişebilirdi yavaş giden sandalın. Zeynel'in uyanıklığı kendini göstermişti çok geçmeden.

“Sandalın başı karaya döndü gibi geliyor bana,” dedi. “Bu gidişle baştankara edeceğiz. Ya Karakiraz ya Kayacık'a!”

“Kelpe'yi bari tuttursak!”

İki üç metre ilerisini görmedikleri halde ölü poyraz dalgalarından anlamışlardı karaya yaklaştıklarını. Yolsuz tekneyi dalgalar kendine uydurmayı başarmış, sandalı dümen almaz hale getirmişti. Hemen açığa verdi sandalın burnunu Halime Kaptan.

⁹¹ gambot: Bir ya da birkaç topu olan küçük ve hafif savaş gemisi.

“Biraz diri çekin kürekleri!” dedi.

Her zaman dalgaları çekinerek kollayan gemiciler, şimdi poyraz dalgalarına gözlerini dikmişler, belirli biçimde kabarmasını bekliyorlardı. Gidecekleri yönü bu dalgalara göre ölçüp biçerek bir süre Boğaz’a doğru yol aldılar. Sis daha yoğunlaşmış, kurşun geçmez bir hal almıştı. Şafak çoktan atmış olmalıydı. Gecedен bir farkı yoktu ortalığın. Şile’yi çoktan geçmiş olduklarından Boğaz’ın karşılıklı ışıklarının bulundukları yerden rahatça görünmesi gerekirdi. Ne Boğaz fenerleri ne de doğması gereken güneşin ışıkları, hiçbir aydınlık seçilmiyordu bu yoğun sisin içinde.

Zeynel başüstünde çarmıklara tutunarak ayağa kalkmış, daha ilerisini görebilmek için sandalın bordasına basıp topuklarını kaldırarak yükselmişti. Çıkacak tehlikeyi bir an önce görebilmek için başını sandalın burnundan da ileriye uzatarak üzerlerine gelmesi gereken bir karaltı arıyordu bu yoğun sisin içinde. Gittikçe hızını yitiren poyraz dalgalarını inceliyordu.

“Kaptanım!” dedi. “Bu sis sakın bir lodosun habercisi olmasın!”

“Uyuyorsun sen!” dedi Halime Kaptan. “Rüzgâr çoktan lodosa çevirdi. Bir bak, kaldı mı ölü dalgalar.”

Ütülenmiş gibiydi deniz. Dışarı rüzgârı gibi başlayan esinti hızını artıra artıra sakarcıklarını dökmüştü denize. Hemen hemen sandalın burnundan

esmesi gereken lodos yollarını kesmişti. Oldukları yerde demirli gibiydiler. Belki kışın kışın da gidiyorlardı. Hızlarınıölçecek, duran bir şey görünmüyordu ki durumlarını anlayabilsinler.

Bir karış bile ilerleyemedikleri ortadaydı, ama bundan bir zararları da yoktu. Yol alsalar da Boğaz'dan içeri girmeyeceklerdi ki. Güneşin yükselmesini, yükselip de sisleri dağıtmasını beklemekten başka yapacak işleri kalmamıştı. Bu da tabak gibi ortaya çıkmalarıyla sonuçlanacak çok kötü bir durum yaratabilirdi. Küçük toplanlar, mitralyözlerle donanmış gambotlar kendilerini durduracak, ufak bir aramadan sonra neyin nesi olduklarını ortaya çıkarıvereceklerdi.

Onlara karşı yapılacak hiçbir iş yoktu. İster istemez buyur edecekler sandallarına, dipten direğe kadar aramalarına göz yumacaklardı.

Zeynel, gökyüzüne kaldırdığı başını Halime Kaptan'a çevirip üzüntüyle:

“Kaptanım,” dedi, “hava tüm kapalı, bir yağmur da patlayabilir.”

Güldü Halime Kaptan.

“Bunu görmeyen var mı?” dedi. “Bu kör dumanın tümünün sisten çıkmadığı meydanda. Yağmur da çıkar, bora⁹² da!”

“Güneş kurtulamadı buluttan demek istiyorum. Kurtulsaydı sis bu kadar sürmezdi. Dağılırdı bu saate kadar.”

92 bora: Genellikle arkasından yağmur getiren sert rüzgâr.

“Sus bakalım,” dedi kaptan. “Sus da dinle! Ne duyuyorsun?”

“Bir motor sesi...”

“Siz de dinleyin uşaklar! Ses ne taraftan geliyor?”

Küreğini bırakan Bekir sulara eğilerek dinlemeye başlamıştı.

“Nah, şu taraftan geliyor,” dedi. Tam sandalın geçtiği yönü gösteriyordu.

“Yok!” dedi Halil. “Kıyıdan geliyor.”

Kaptan tekrar sordu:

“İyi dinleyin! Ses yaklaşıyor mu, uzaklaşıyor mu?”

Bir süre dinlediler. Hemen hepsi birden:

“Üzerimize doğru geliyor!” diye bağırdı.

“Tamam!” dedi Halime Kaptan. “Zeynel, sen de geç küreğe! Alın diri diri!”

Sandal birden fırlamıştı yerinden. Lodosa karşı giderlerse hızları kesilecekti. Sandalın başını açıp sestten uzaklaşmaktan başka çıkar yol yoktu. Ya yakalanırlarsa...

Halime Kaptan son aylarda dümene geçtiği günler başına sardığı Laz başlığını fırlatıp attı kıçaltına. Omuzları düğmeli kara gömleğini de sıyırdı. Kıçaltından uzanıp aldığı bir yazmayı doladı başına. Zıpkasını sıyırsa da olurdu, sıyırmasa da... Nasıl olsa kolay kolay yerinden kalkacak değildi.

“Gel oğlum Bekir!” dedi. “Geç dümene!”

Zembilini kaptığı gibi düzgün kesilmiş odunla-

rın üstünde uygun bir yer buldu kendisine. Saf bir köylü kadın rahatlığıyla oturdu. Zembilden çıkarıldığı yedi sekiz el bombasını, elinin uzanabileceği bir yere, odunların arasına yerleştirdi.

“Çocuklar!” dedi. “Biz Ağva’dan geliyoruz. Kasımpaşa’da Hacı Tahsin’in fırınına odun götürüyoruz, anladınız mı? Ben Zeynep, Ağva’dan bindim. Hacı Tahsin’in hizmetçisiyim. Köyüme izinli gitmiştim, dönüyorum... Söyle şimdi Bekir, ben kimim?”

“Hizmetçi Halime Ablâ.”

“Ben ne Halime’yim ne ablayım. Kaptan da değilim. Hizmetçiyim. Adımı bilmesen de olur. Kimin hizmetçisiyim?”

“Hacı... Tahsin miydi?”

“Hacı Tahsin... Aman çocuklar, sakın yanlış olmasın. Böyle bir adam var Kasımpaşa’da... İş sarpasarsa beni ona teslim edeceklerdir sonunda.”

“Olmaz öyle şey abla!”

Başka zaman olsaydı bu “abla” sözüne çok kızardı, ama şimdi aldırmadı. Zaten olmak istediği de “Zeynep Ablâ”dan başka bir şey değildi.

Bir süre susup motorun sesini dinlediler. Sandal çok hızlanmıştı, ama gene de motorun sesi onlara oldukça yaklaşmıştı. Halime Kaptan:

“Oğlum!” dedi Bekir’e. “Dümeni biraz daha sağa kır bakalım. Bizi görmeden üstümüzden geçecekler mi?..”

Zeynel:

“Ses solumuzdan geliyor. Gerilerden. Bence, dümeni sağa kırarsak kurtulacağız!”

“Çocuklar. Aklınızda olsun. Mavzerler başaltında eski yerinde; hemen hepsi de dolu! Çadır bezlerine sarılı. Fişek sandıkları kışaltında. Ben emir verir vermez Bekir dümeni bırakıp sandıkları direk dibine götürecektir. Zeynel mavzerleri... Bekir sen de benim mavzerime yapışacaksın. Her attığını vurmazsan hiç sürme elini, anladın mı?”

“Hiç merak etme abla. Eğer abiler bana canlı birini bırakırlarsa, hiç elimden kurtulamaz.”

“Tamam! Göründüler.”

Halime Kaptan:

“Hadi Zeynel, kaptan sensin!” dedi. “Dümene geç! Onlarla sen konuşacaksın, göreyim seni!”

Zeynel dümene oturur oturmaz açık mavi boyalı bir motor, sandalın kış tarafından bodoslama-sını gösterdi. Halime Kaptan içindekileri gözden geçirmeye başlamıştı. Motorun bandırası ilişti gözüne. İngiliz sahil muhafaza motorlarına benziyordu. Makinist eğer içerde işinin başında ise, onunla beş kişi olmaları gerekirdi. Görünürde dört asker vardı. Biri yaşlıca bir kaptandı.

Bütün bunları göz açıp kapayıncaya kadar görmüştü Halime Kaptan. İngiliz motoru tam bordalarına yaklaştığı zaman Halime Kaptan motorun arkasına bağlı iki balıkçı teknesi görmüştü. Hemen anlamıştı işin sarpa sardığını. Kıyı kıyı aradıkları silah yüklü kayıklar bunlardı işte. Her ikisi de ayrı

ayrı halatlarla bağlanmıştı motora... Her kayığın kışında da elleri filintalı birer asker ateşe hazır bekliyordu. Kayıkçılar başüstünde bir arada oturuyorlar, sanki filintadan çıkacak kurşunları korkuyla bekliyorlardı.

Motorun suratsız kaptanı bütün bunlara kalın sis perdesi altında daha umut kırıcı, daha sinir bozucu bir görünüm katıyordu. Kaptanın gıdıklamayı andıran bir konuşmayla bir sivile seslendiği duyuldu. Tercüman olacaktı herhalde bu sivil ya da İstanbul Hükümeti'nin dil bilen bir temsilcisi... Aldığı buyrultu sanki kendinden çıkıyormuş gibi sordu yüksek sesle Zeynel'e:

"Heey, kaptan!.. Nerden geliyorsun?"

"Ağva'dan!" diye cevap verdi Zeynel, hiç kılı kıpırdamadan.

"Bu odunların altında ne var?"

"Hiçbir şey yok!"

"Nereye gidiyor bu odunlar? Kime gidiyor yani?"

"Kasımpaşa'ya... Şeye... Hacı Tahsin'e!.. Kasımpaşa'da fırıncı."

"Yalan söylüyorsun!"

"Yalanım yok! Doğru söylüyorum!"

"Peki neden Boğaz'a çevirmedin sandalı da başını almış gidiyorsun?"

"Sisten Boğaz'ın ışıklarını göremedim de ondan."

"Nasıl göremezsın!"

Kayıkların başında toplu halde oturan kayıkçılar durumu anlamışa benziyorlardı. Ama direk di-

binde oturan bu başı yazmalı kadın da kim oluyordu? Silah kaçırma işlerine katılan sandallar çoğu zaman odun yüklü olurdu. Gerektiği zaman denize atması kolay olsun diye...

Sivil tercüman biraz da umursamazlıkla konuştuklarını İngilizce olarak kaptana anlatıyordu. Motordan iki er filintalarını sandala çevirmiş, dümendeki komutanlarından gelecek emri bekliyorlardı. Tercüman bu oduncu teknesinden işkillenmiş⁹³ benzemiyordu, ama komutan hiç de öyle görünmüyordu. Şu iki balıkçı kayığında, ağların altındaki silahların ve cephane sandıklarının Karadeniz'den gelecek bir sandala ya da bir Karadeniz kotrasına aktarılması gerekirdi. Böyle bir sandal da olabilirdi alıp götürecek olan tekne, daha büyük bir taka da...

Ama belli olmazdı ki bu Kuvayı Milliyeci Karadenizliler. Bir iki aydır nelerle karşılaşmıştı şu sıralarda!..

İngiliz komutan vermişti kararını:

“Bağlayın bunu da şu teknelerin arkasına!”

Sivil yetkilinin emri burada bitmiyordu:

“Kaptan! Bu sandalı sen bağlayacaksın şu kayıkların kıçına. Geriye kalanlar hemen motora geçecek!”

“Heeey, kadın!” dedi. “Sen de atla bizim motora da burda konuşalım seninle. Bakalım sen nerden gelip nereye gidiyorsun?..”

⁹³ işkillenmek: Kuşkulanmak.

Halime Kaptan, kadınlığından kuşkulanmalarını için yazmasını başından kaydırmış, gür, kumral saçlarını sağ kulağının üstüne dökmüştü. Bu yazmanın altında bir erkeğin gizlenmiş sanılması böyle bir zamanda hiç hoşuna gitmezdi.

Bütün güzelliği ve saflığıyla direk dibinde verilecek emri bekleyen bir kadın, filintalı erlerden dümendeki komutana kadar hiç kimseyi kuşkulandırmamıştı. Bunu iyi bildiği için rahatça gözle, kaşla emirlerini verebiliyordu gemicilerine.

“Zeynel,” demek istiyordu, “geç baş tarafa. Gir başaltına, tüfekleri çıkar! Ben başlıyorum işe!”

Zeynel kalkmış, sivil yetkilinin emrini yerine getirmek için baş tarafa geçerken Halime Kaptan kucağına aldığı el bombalarından birine yapıştı, yayını çektiği gibi kaptanın ayaklarının dibine fırlattı. Bu kesimde makinistle filintayı Zeynel’e doğrultan er de vardı. Göz açıp kapayana kadar ikinci bombayı da ikinci filintalıya fırlatmıştı. Bunlar o kadar çabuk olmuştu ki hemen el bombalarının ikisi de aynı zamanda patlamıştı. Sıra gelmişti kayıklardaki filintalara. Onlara bomba savurmak demek, gözünün bebeğinden çok esirgediği silahları, cephaneleri de uçurmak demekti. Koynundan çıkardığı toplu tabancaya el attığı sırada bir kurşun kulağının dibinden geçip direğe saplandı. İkinci kurşun yazmasını delip arkasındaki odunlara karışmıştı ki tabancasının tetiğine dokunan Halime Kaptan ateş eden askerlerden birini olduğu yere yığivermişti.

Bombaların patlamasıyla havaya dağılan yıkıntılar olduğu gibi kayıklardan birinin üzerine dökülmüş-tü havadan. Arkadaşlarının devrildiğini gören ikinci kayıktaki filintalı tam Halime Kaptan'a nişan alıp tetiğe dokunduğu sırada, bu yıkıntılardan iri bir tahta parçası omzuna fırlamış, namlunun ucunu yukarı kaldırdığından kurşun hedefinden çok uzaklara gitmişti.

Toplu tabancadan çıkan ikinci kurşun tam hedefini bulduğu sırada kulağının dibinde bir mavzer patlamıştı. Zeynel, Halime Kaptan'ın her zaman içi dolu bulundurduğu mavzeri, daha başaltından çıkarır çıkarmaz omzuna dayamış, kendisine en yakın yerde dikilen filintalının alnına nişan alıp tetiğe dokunmuştu.

Bekir bu sırada kışkıltından bir cephe sandığı çıkarıp kapağını açmıştı bile. Zeynel başüstünde yattığı yerden nişan alacak canlı hedef arıyordu. Mavzerleri taşımak ister istemez Halil'e düşmüştü. Mavzerler doldurulmuş, namlular sandalın bordasına uzatılmıştı. Baştan ve kıçtan iki bomba yarası alan motor su almaya başlamıştı. Geriye kalanlar, motorun güvertesinde yüzükoyun yatıyorlar, parçalanmış kaptanlarının yerini tutması gereken birinden emir bekliyorlardı. Bu patırtıda sağ kalan sivil yetkili, bildiği İngilizceyi çoktan unutmuştu. Yarı Rumca, yarı İngilizce:

“Vire ne duruyorsunuz?” diye bağırırdı. “Kadına ateş!”

Kayıktakiler, ölenlerin elinden filintalarını almışlar, ilk iş olarak kayıklarını motora bağlayan halatları kesip küreklere geçmişlerdi. Filintalı kayıkçılar ölenlerin fişekliklerini de söküp çoktan bağlamışlardı bellerine. İki kayığın da başüstüne uzanmışlar, nişan alacak bir canlı kişi arıyorlardı motorda. Sivil yetkili, eline bir filinta geçirmiş, yatığı yerden ilk kurşunu göndermişti.

Halime Kadın durumu anlamakta gecikmedi. Kayıklarda rütbeli bir subay vardı, ama henüz toparlanacak vakit bulamadığı anlaşılıyordu. Sesini duyurabilmek için bağırdı yüksek perdeden:

“Bırakın motoru da açılın!”

Üçüncü bombayı aldı, yayını çekip savurdu motorun direk dibine. Peşinden de dördüncü, beşinci bombaları... İpler, direk, tahta, demir parçaları yağmur gibi yağıyordu. Hızla su alıyordu motor. Takalar Halime Kaptan’ın emrini yerine getirirken boş durmuyorlar, motorun içinden gelişi güzel ateş eden birine durmadan kurşun yağıdırıyorlardı.

Motor bordasına kadar suya gömülmüş, erlerden biri kendini sulara bırakıvermişti. Yaralı olduğu, kulaç atışından belli oluyordu. Halil mavzerini ona çevirmişti ki Halime Kaptan:

“Dur!” diye bağırdı. “Ziyan etme kurşunu!”

“Geçin küreklere!” diye seslendi Halime Kaptan. “Açılın motordan.”

Halil’le Bekir geçmişlerdi yerlerine.

“Zeynel!” diye bağırdı. “Sen de geç küreğe!”

Zeynel başüstünde hâlâ yatıyordu. Mavzeri karnının altında, sıçramaya hazır, bekliyor gibiydi. Onun yerine küreğe Halime Kaptan geçti hemen.

Sandalı, sulara gömülmekte olan motorun anaforundan uzaklaştırdıktan sonra hemen hepsi birden koştular Zeynel'in yanına, başüstüne... Zeynel bu süre içinde başını sağdan sola döndürebilmiş, Halime Kaptan'a bakıyordu mutlu gözlerle. Yanına koştuklarını görünce toplanıp oturmak istedi, toplanamadı. Bir eliyle karnını tutup kıvrıldığı için alnı güvertenin tahtalarına çarptı. Acıdan kendinden geçmiş gibiydi. Bir eliyle sıkı sıkı tüfeğini kavramış, bırakmıyordu. Halime Kaptan anlamıştı onun ağır yaralı olduğunu. İlk defa yaralıyla karşılaşılıyordu.

"Açın karnını!" dedi. "Görelim önce!"

Kemerini gevşetip gömleğini sıyırdılar. Tam göbeğinin altından girmişti kurşun.

"Bir de sırtına bakın!" dedi.

Çevirmek için elini uzatan Halil çekti birden.

"Vıcık vıcık kan!" dedi. "Gömleğinin arkası kan, olduğu gibi!"

Demek kurşun içerde kalmamıştı. Bir kemiğe değmeden çıkıp gitmiş olmalıydı.

"Bir bakıma iyi olması gerek bunun!" diye düşündü Halime Kaptan.

Umutsuzlukla doğruldu çöktüğü yerden. Kayıklar bordalarına yanaşmış bekliyorlardı. Düzgünce giyinişli, yaşlıca biri sandala tutunmuş, kaptanla

konuşmak için izin istiyor gibiydi. Sandalda bir yaralının bulunduğunu görünce seslenmek zorunda kalmıştı:

“Kaptan! Bir dakika!”

Halime Kaptan, zntl bakışlarını çevirdi ondan yana:

“Buyur!” dedi. “Bir şey mi söyleyeceksin?”

“Kaptanı görmek istiyorum. İzin versin de geçeyim sandala.”

“Buyur geç!”

Elindeki filintayı kayıktaki arkadaşlarına uzatan adam hâlâ bekliyordu.

“Atlasana, ne duruyorsun!” dedi.

“Kaptan...”

“Canım, kaptan benim, buyur sandala!”

Adam şaşkınlık içindeydi.

“Biz bir sandal bekliyorduk şile açıklarında...” diye başlamak istedi.

“Biziz o beklediğiniz sandal!” dedi Halime Kaptan. “Parola mı istiyorsun, söyleyeyim!”

“Evet! nce sizin söylemeniz gerekir parolayı, ama biz buna lüzum bile görmüyoruz. Hazırız emanetleri size teslim etmeye. Ben Teğmen İhsan!”

“Ben de Halime Kaptan! Çok mu şaşırdınız? Halime’den kaptan olacağına sen de inanmıyorsun, öyle mi?”

“Ben Halime Kaptan’ı görmedim. Benim duyduğuma göre Halime Kaptan zıpkalı, Laz başlıklı, izmeli ya da mestli, apulalı...”

“Bu kıyafetle İngiliz motorunun üstüne gideyim de beni görür görmez alınımdan çivilesinler, öyle mi... Şimdi kardeş, ben aldığım emri yerine getireyim... İki balıkçı kayığı görünce kürek kaldırıp dur diyecek, sizden su isteyecektik, tamam mı?”

“Tamam!”

“Siz parola soracaktınız. Ben size cevap verdim. Bu da tamam mı?”

“Tamam!”

“Öyle bir karşılaşma oldu ki ne kürek kaldırbildik ne biz ayağa kalkabildik. Şimdi sorun bana parolayı!”

“Parola?”

“İnebolu. Oldu mu?”

“Oldu!”

“Şimdi siz söyleyin! Parolanız?”

“Kefken!”

“Tamam! Verin silahlarla cephane sandıklarını!”

“O kadar güven verdiniz ki parola sormadan da vermeye hazırдық...”

“Kime güvendiniz?”

“Bu sandala!.. Dümendeki kaptana!.. Size...”

“Sağ ol! Şimdi işe geçelim. Siz okumuş yazmış birine benziyorsunuz! Önce bizim bir yaralımız var. Onun başından ayrılmayın. Biz yükleme işini yapana kadar ne gerekirse yapın!”

“Hiç merak etmeyin! Anlarım o işlerden biraz. Sizinle gitmem için teşkilattan bir emrim de var. Yol boyunca da ayrılmam başından.”

“Sağ ol!”

Genç adam kayıktakileri çenesiyle göstererek:

“Önce adamlarıma yükleme emri vereyim...” dedi.

Sandalın bordasına kadar gitti. Sabırsızlıkla kendisini bekledikleri anlaşılan arkadaşlarına biraz da sandaldakilere duyurmak için:

“Arkadaşlar!” dedi. “Sandal, kaptanın sandalıymış. O başörtülü kadın var ya... Bombaları atan...”

Kayıktakilerden biri dayanamadı.

“Zeki be!” dedi. “Demedim mi sana, Halime Kaptan’dır o diye!.. Direğin dibinde uslu uslu oturduğunu gören, Kurucaşile’den gelin gidiyor sanır Cide’ye! Ne kadınmış be!..”

Sandaldakilere biri:

“Bizim Cide’den de böyle kadınlar çıkar işte!..” dedi, yüzü coşkudan al al olarak. Halime Kaptan’la görüşen genç adam:

“Uzatmayalım da boşaltalım kayıkları!” dedi. “Gevezeliği bırakın! Bir de ağır yaralımız var sandalda!”

Birden susuverdiler kayıktakiler. Balık ağlarını başüstüne derleyip toplamaya başlamışlardı. Geniş bir muşambanın üstüne sardalye istifler gibi dizilen mavzerler kucaklanıp taşındı sandala. Sandaldaki biçimli odunların arasına istif edildi. Üstleri örtüldü odunlarla. Cephane sandıkları, gizli gömme dolaplara, duvar öreri gibi yerleştirildi. Odunların bi-

imsizleri atılmış, sandal tam savaş gemisi haline getirilmişti. Kayıktan en sonra getirilen iki mitral-yöz, şeritleriyle birlikte yeri belli olsun diye direk dibine yerleştirildi.

Teslim kâğıdında işin bu yanı da belirtilmişti ayrıca.

Teslim işlemi bittikten sonra Teğmen İhsan:

“Kaptanım!” dedi. “şimdi beni teslim almanızı rica edeceğim. Savaşmak üzere cepheye g nderiliyorum. Ben Teğmen İhsan! Size bu kadar silah, bu kadar cephane teslim eden birinden, ister subay olsun ister sivil, belge sormazsınız herhalde!”

Halime Kaptan işini başarmış kişilerin rahatlığıyla:

“Ben sormam ama...” dedi. “Belge soracak olanlara elimle teslim ederim sizi!”

“Sağ ol.”

“Daha bitmedi...”

“Buyur kaptan?”

“Teslim edene kadar da Zeynel’in bakımını üzerinize almanızı isteyeceğim ayrıca. Kabul m ?”

“Kabul!”

“Hemen ceket çıksın, kollar sıvansın!”

Teğmen İhsan olanı biteni kendilerinden geçerek izleyen arkadaşlarına döndü.

“Yerime Dursun Efendi bakacak!” dedi. “Az işler başarmadık... Bu sefer de daha son sözümüzü s ylememiştik. Halime Kaptan yetişti de iş kolaylaştı. Motora atlayıp kaptanın üzerine saldırmak

için on dakika daha bekleyebilirdik. Nöbetçilerin ellerindeki filintalarını alıp onları suya atacak kadar çevik arkadaşlar yok değildi aramızda. Yüzde yüz başarırdık demiyorum, ama bizi kapatacakları kodese kuzu kuzu da gidecek değildik. Ne olursa olsun, başta Halime Kaptan olmak üzere sandaldaki arkadaşlara teşekkürler... Uzatmayayım! Bizi uğurlayın da girelim yola!”

Sandaldakiler Halime Kaptan’ın elini sıkıp askerce selamlayarak kayıklarına inerken Teğmen İhsan her biriyle ayrı ayrı kucaklaşıp öpüştü. Çok geçmeden iki balıkçı kayığı, hâlâ yoğunluğundan hiçbir şey yitirmeyen sisin içinde bir iki kürekte silinip gitti.

Bir süre suların akıntısından, hafiften artan lodosun yönünden yolunu bulup çıkaran Halime Kaptan, kollarını sıvayıp küreğe oturmaya kalkışan Teğmen İhsan’a:

“Sizi yormayalım!” dedi. “Nasıl olsa yelken basacağız. Haydi bizim uşaklar, yesa! Siz de İhsan Bey, yaralımızın yanına! Böyle zamanlar için Mithat Bey’in bize verdiği ilkyardım kutusunu hemen getiriyorum!”

Yelken basılmış, bir iki çarmık gevşetilmiş, rüzgâr alması için sandala gereken biçim verilmişti. Sandalın yol alması için Bekir’in ıskota ipiyle yekeyi bırakmaması yeterdi.

Halime Kaptan, kıçaltından eğilip aldığı kutuyla, Zeynel’in yanına gitti. Arkadaşları başının altı-

na giysilerini koyduğu torbayı yastık olarak yerleştirmiş, üşümemesi için de üstüne bir muşamba örtmüşlerdi. Çok kan kaybettiği için gecenin çok hafif serinliği bile onu üşütüyordu.

Teğmen İhsan yaralının başucuna eğilmiş, ona ne gibi yardımda bulunabileceğini düşünüyordu. Karnına giren kurşun herhalde bağırsaklarını delmiş olacaktı. En büyük tehlike peritonit⁹⁴ olmasıydı. İçerdeki kan birikiminin yaralı için zararlı olacağından kuşkusu yoktu. Şu halde arada sırada hafifçe sağdan sola çevrilmesi gerekirdi. Kanama sürüp gidiyordu. Tuzlu su verse hem kanı koyultur hem de bağırsaklardaki emilmeye hazır besini daha geç bozulur hale sokabilir miydi? Bütün bu düşüncülerinin yanlış olduğunu yaralının durmadan su istemesinden anlamıştı. Ya tuzlu suyu içirirse susuzluğu daha da artmayacak mıydı?..

İlk yapılacak iş, kurşunun hem girdiği hem çıktığı yeri temiz tutmaktı. İlkyardım kutusunu açtı. Pamuktan bir parça koparıp tentürdiyot döktü üstüne. Pamuğun kurusuyla kanları temizledikten sonra öbür elindeki pamukla da yaraların çevresini tentürdiyotla sildi.

Halil, ona kendisini kimin yaraladığını sormuştu. Ağır yaralı olsa da bilincini kaybetmediği için, başüstündeki filintalının ateş ettiğini, bununla birlikte onun yaralayıp yaralamadığını bilmediğini

⁹⁴ peritonit: Karınzarı yangısı.

söyledi. Konuşma daha da uzun sürecekti. Bunun kanamayı artırdığını sezinleyen teğmen:

“Konuşturmasak iyi olacak,” dedi.

Halime Kaptan, durumun ağır olduğunu düşünerek:

“İhsan Bey,” dedi, “Zeynel’i Akçakoca’ya bıraksak hiç de kötü olmayacak!”

İhsan Bey şaşırmıştı.

“Bizim bildiğimize göre,” dedi, “İnebolu’ya kadar bütün kıyılar İstanbul Hükümeti’nin kontrolü altında...”

“Öyleydi... Yavaş yavaş bize geçiyor. Akçakoca’dan Ankara’ya bile gidilebilir artık. Orda bir Murat Bey var ki...”

“Buna çok sevindim. Gerekirse ben de ordan Ankara’ya geçer, giderken de bu yaralı arkadaşı iyi bir doktora bırakırım.”

“Buna çok sevindim,” dedi Halime Kaptan. “Yalnız denizlerde henüz bizim sözümüz geçmiyor. İngiliz gemileri, Yunan gemileri karşılaşınca topa tutuyor bizleri. Bir de çeteler... Kimin nesi olduğu belli olmayan çeteler aldı yürüdü. Zoru görünce hepsi de Kuvayı Milliyeci. Benim bunlardan çektiğim... Neyse, ben dümene geçiyorum, sis biraz açılır gibi oldu.”

Görüş uzaklığı bir iki metreden on beş, yirmi metreye çıkmıştı, ama gene de kıyılar görünmediği gibi, karşılaşmalar henüz tehlikeli olmaktan çıkmış değildi. Kışüstüne geçen Halime Kaptan:

“Haydi Bekir,” dedi, “mavzerini kucağından bırakma, git Halil’e yardım et. O iskele vardiyası olsun, sen sancak!”

Zembilden “kıblename” dedikleri pusulayı aldıktan sonra, geçti dümene. Karadenizli kaptanlar güneyi gösteren bu alete kıblename adını vermişlerdi. Güneyi bulduktan sonra kuzeyi, doğuyu, batıyı bulmak işten bile değildi. Kıblenameye bakınca:

“Çok açılmış sandalın başı,” diye düşündü. Ama yine de sevindi bu duruma. İlerde Kefken vardı. Hiç olmazsa bindirmezdi adanın döküntülerine.

Aklına Kefken gelince kötü şeyler de düşünmekten kendini alamamıştı. Böyle havalarda Kefken Adası Karadeniz korsanlarının yatağı olurdu. Bu evsiz, köysüz adada birkaç günlüğüne yerleşir, sis yüzünden, fırtına yüzünden rahatsız edilmeyeceklerini anlayınca yer içer, vur patlasın yaşarlardı. Yaptıkları kepezelikler de sayısızdı.

Bütün bunları aklından geçiren Halime Kaptan farkında olmadan dümeni kırmıştı açıklara. Açıldıkça lodos yelkeni dolduruyor, sertleşen rüzgârın sakarcıklarını köpürterek sandalı daha da hızlandırıyordu.

Halime Kaptan nerden geldiğini, nereye gittiğini, sandalının paha biçilmez yükünü unutmuş, kotrasıyla yarışa çıkmış bir denizci coşkusuyla almış başını gidiyordu. Tam bir denizciydi Halime Kaptan şimdi. Sayılı kaptanlara yakışır bir ustalıkla

rüzgârın esintisine göre yelken doldurup boşaltan bir denizci. Böyle ne kadar yol almıştı bilmiyordu.

Batırdıkları motordan ayrılırken kapaklı saatine bakmıştı. Geçen bir iki saat içinde sandalın ne kadar gideceğini hesaplamak da işten değildi. Şu sandal taş çatlasa üç dört milden fazla gidemezdi. Daha da açılmazdı. Yunan gemileri bir işkillendi mi salardı mermiyi. En iyisi kıyı kıyı gitmekti. Gemiler göründü mü baştankara eder, gene de kurtarırdı yükünü. Hele böyle sisli havada bir gemiye toslayıp da davranmaya vakit bulamadan teslim olmak zorunda kalırdı.

“İhsan Bey!” diye seslendi başüstüne. “Akçakoca’ya uğruyoruz değil mi?”

“Çok iyi olur.”

“Öyleyse kıyı kıyı gideceğiz.”

“Siz bilirsiniz kaptanım!”

“Fazla açılmayız. Yabancı gemiler kol geziyor.”

“Motorun battığını haber alıp da peşimize takılırlar mı dersiniz?”

“Şimdilik tehlike yok! Haberi geç alırlar sis yüzünden. Bir bakıma işimize de yaradı bu sis.”

Teğmen içini çekti.

“Bizim işimize yaramadı,” dedi. “Düşüverdük kucaklarına. Bir de baktım ki beş filinta burnumuzun ucunda.”

“Deniz bu. Hepsi var hesapta!.. İyisi mi gene aynı tuzığa düşmeyelim. İki de mitralyözümüz vardı değil mi?”

“Evet kaptanım! Direk dibinde saklı! Demek o da gözünden kaçmadı. Nasıl bastık cephaneliği de kaçırdık. Size teslim etsem de aklım hep o iki mitralyözde... Piyade subayıyım ben.”

“Bana da mitralyöz kullanan bir piyade subayı lazımdı. Hemen birini hazırlayın, takın şeridini.”

“Buna çok sevindim kaptanım. Hep aklımdan geçiriyordum, acaba şu kaçırdığım tüfeği bir gün kullanabilir miyim diye...”

“Eğer yabancı bir gemiyle karşılaşırsak elimizle teslim etmeyeceğiz sandalımızdakileri.”

Teğmen mitralyözü çıkarmış, kullanılır hale getirivermişti birkaç dakikada.

“Tetiğe bir dokunsam da bir denesem... Fabrikasında denenmiştir, ama bir de ben elden geçirsem!”

Önce tüfeği yerleştirecek yer aradı. Kendisi de yattı gerisine. Öyle bir yer hazırlamıştı ki yarım dairelik bir alanı tarayabilirdi. Dokundu tetiğe. Bir takırtıdır gitti. Dalgın yatan Zeynel kendine gelmiş, sıcak bir gülüşle teğmeni gözden geçiriyordu. Soluk benzine kan gelmişti sanki. O halsiz halinde bile inanmıştı emanetlerin sağ selamet yerine ulaştırılacağına.

“Güzel!” dedi Halime Kaptan. “Çok güzel!”

Teğmen tüfeğine daha da güzel bir yer arıyordu.

“İyi tüfektir bunlar, hiç tutukluk yapmaz. Çabuk da kızmaz namluları... Yedek namluları da vardır, kızsız bile...”

“İş oraya kalmasın!” dedi Halime Kaptan. “Yedek mitralyözümüz bile var, değil mi?”

“Doğru!”

“Ona bir de yedek nişancı bulduk mu deniz savaşlarına bile katılırız teğmenim. Nasıl, bana öğretebileceğinize aklınız yatıyor mu?”

“Hem de beş dakikada. Karşılığında bomba atmayı öğrettiğiniz takdirde...”

“Ben okuma yazmayı yeni öğreniyorum. Sizin kadar çabuk öğreneceğimi sanmam!”

Yelken birden pırpırlanmaya başlayınca konuşma kesilmişti kendiliğinden. Halime Kaptan da şaşırmıştı. Ne olabilirdi? Suyun yüzü de, rüzgâr da birden duruluvermişti.

“Tamam!” dedi. “Kefken’e geldik. Esen sert lodosu ada göğüsleyince ortalık sütliman olmuştu.

“Mayna yelken.”

Yelken mayna edilmişti.

“Bırakın yelken sarmayı,” dedi kaptan. “Geçin küreklere. Siya!”

Sandal, dizginleri çekilmiş bir at gibi olduğu yerde durmuştu.

“Teğmenim,” dedi, “geçin sandalın burnuna. Bindirmeyelim kayalara. Alın çocuklar kendinize, asılın yavaş yavaş!”

Teğmenin verdiği el işaretleri sağa sola yoluna koyuyordu sandalı... İki elini birden kaldırdı şaşkınlıkla. Kaptan:

“Siya çocuklar!” diye değerlendirdi bu işareti.

“Ne var?”

“Bir taka!”

“Taka mı?”

Değmezdi yol değiştirmeye.

“Peki!” dedi. “Asılın küreklere! Sen de tüfeğinin başına teğmenim. Kendine iyi bir yer seç!”

“Hiç merak etme!”

Halime Kaptan’ın yazması hâlâ başında duruyordu. Rüzgârda uçmasın diye başına dolamış, uçlarını da sıkıca düğümlemişti. Onu dümende gören bile Halime Kaptan olduğuna inanmaz, olsa olsa pazar dönüşü kürekteki kocasına vekillik eden iyi huylu bir köylü kadın, derdi. Başında Laz başlığı, ayağında zıpkası, elinde mavzeri yoktu, ama birden yüzünde o zıpkalı, başlıklı günlerin sertliği belirivermişti.

“Teğmenim,” dedi, “ben göremiyorum, adam var mı takada?”

“Var!”

“Kaç kişi?”

“Kalabalık!”

“Çete bunlar... Bizden de olabilirler... Uyanık olalım. Çocuklar, tüfeklerinizi alın elinize! Doldurun çabuk!”

“Dolu!” dedi Halil.

Bekir beş fişek birden sürüp kapattı, mekanizmasını şakırdatmadan.

Nerden geldiği belli olmayan bir yaylım ateş, sandalın henüz bağlanmayan yelkenini taramıştı.

Halime Kaptan, yalnız sandaldakilerin duyabileceği bir sesle:

“Teğmenim!” dedi. “Tara sen de takayı! Bırakın kürekleri, çocuklar! Ateş!..”

Herkes önceden hazırlanmış atış yerlerine yatıp takayı taramaya başlamıştı.

Şeridin biri bitmişti. Tam şerit değiştirme arasında takadan beyaz bir mendil görüldü. Teslim oluyorlardı görünüşe göre. İnanmalı mıydı?..

Halime Kaptan teğmene seslendi:

“Söyleyin boşaltsınlar sandalı, kuma insinler!”

Emri olduğu gibi tekrarladı teğmen.

“Benden gayrısı yaralı!” diye bağırdı beyaz mendili sallayan.

“Kimsin sen?”

“Neyine gerek kim olduğum?”

“Ateş!” diye seslendi Halime Kaptan. Bekir’le Halil beşer mermi yaktılar.

“Söyle adını şimdi!”

“Aranızda subay da var öyle mi? Ne sandınız kendinizi be! Salla Recep bombayı! Alın Kuvayı Milliye köpekleri!..”

İki bomba, iki iri portakal gibi, havada bir yay çizerek sandala doğru uçtu. Su kesimine yakın yerlerde denize düştüler. Peşinden sıkı bir yaylım ateş!..

Halime Kaptan, bombayı sallayanlardan birini olduğu yere çivilemişti, bir kurşunda. İkinciye de Halil hakladı.

“Tara ambarı teğmenim!”

Mitralyözün ateşi cevapsız kalmıştı. Halime Kaptan tanımıştı sandaldakileri, seslendi:

“Harun Reis! Sağ mısın, yaralı mı?”

“Yaralıyım!..” dedi. “Ya sen?”

“Kalleşlerin kurşunları değmez bana!”

“Tanıdım seni! Kadın kıyafetine girmişsin ama Halim Kaptan’sın sen! Nerde zıpkanla başlığın?”

“Çık takadan dışarı! Teslim ol!”

“Söz ver öldürmeyeceğine!”

“Ben katil değilim. İstiklal Mahkemesi var sizin gibiler için! Ama silah kullanmaya kalkışırsan kendi elimle öldürürüm.”

“Teslim!”

“Çıkar yaralılarını dışarı!”

“Kalmadı. Hepsi tamam!”

“Hele sen çık dışarı bakalım. Topun tüfeğin içerde kalsın!”

Taka kıçtankara etmişti. Sandaldan, Laz başlıklı, zıpkalı biri atladı kuma. Tanımıştı Halime Kaptan, oydu. Harun Reis’ti. İki üç adım atabildi. Topallıyordu. Elinde ne tüfek vardı ne tabanca... Ancak iki üç adım atabildi, çökuverdi oracığa...

Gene de inanmamıştı Halime Kaptan. Ayrıca takadakilerin de öldüğüne ya da ağır yaralı olduklarına inanmıyordu. Harun Reis’in bir planı olabildi. Adamlarını yaralı da olsalar öylesine yerleştirdi ki sandalla üzerine gittiklerinde az önce dedikleri gibi bir iki bomba savurabilirlerdi. En kötü-

sü, bu bombalardan bir tanesi cepbane sandıklarının bulunduğu bölmeye düşse tek parçaları kalmazdı. Ne iyi etmişti de onları su kesiminden aşağıdaki gizli bölmelere saklamıştı.

“Bekir!” dedi. “Geç küreğe! Sen de Halil! Teğmenim, sen de gel tüfeğinle yanıma! Hedef karşıdaki taka! Şu adamı gözden kaçırma!”

Sandal beş on metre gitmiş, kıyıya yanaşmıştı. Halime Kaptan:

“Al tüfeğini de atla!” dedi Halil’e.

“Baş üstüne kaptanım!”

Sandal, kıyı taşlık olduğu için iyice yanaşamamıştı. Yanaşmasını da bekleyemezdi Halil. Dizkapaklarına gelen suya atladı hemen.

“Al koltuğunun altına tüfeğini! Yürü!” dedi Halime Kaptan.

Suyun içinden yürümesi kolayına gidiyordu. Kaptan seslendi arkasından:

“Namlunun ucu kaptanda olsun. Takadan ateş başladı mı kaptanın alnına!”

İyi duymaları için tekrarladı yüksek sesle.

Halil, Harun Reis’in yanına varmış, bir kımıldama olmamıştı. Yorgun bakışlarla Halil’i izliyordu adam.

“Teğmenim,” dedi, “hedef Harun Reis. Takadan bir kıpırdanma olursa reise ateş! Hadi Halil, şimdi gir takaya!”

Halil irkilmişti durduğu yerde. Az önce bombaların, kurşunların yağdığı bir cepbane deposuydu

bu takanın içi. Duraklaması çok sürmedi Halil'in. Yürüdü namlunun ucunu çevirdiği takaya. Sıçrayıp girdi içeri. Sandaldakilerin gözü Halil'in üzerindeydi, namlularla birlikte.

Halil'in incelemesi çok sürmemişti. Çevik adımlarla kışüstüne geldi.

“Tamam!” dedi. “Dördü de ölü!”

“Ne kadar silah, tabanca varsa topla!.. Bombaları, fişekleri de topla başüstüne!”

Bu iş de bitmişti.

“Geliyoruz,” dedi Halime Kaptan. “Sen reisin başından ayrılma.”

Halime Kaptan küreğe geçti. Bekir'le birlikte sandalı orsa⁹⁵, siya⁹⁶, takanın başına yanaştırdılar. İşe yarar ne varsa aktardılar sandala. Seslendi kaptan kıyıdaki Halil'e:

“Getir şu adamı da görelim yarasını!”

Ayağındaydı yarası, durmadan kan kaybediyordu. Halil, sırtında taşıdı sandala, Zeynel'in yanına uzattı. Tanımişti Zeynel, gülüyordu sinsi sinsi. Takılmaktan da kendini alamadı.

“Bakalım,” dedi, “hangimiz sağ kalacağız.”

“Haydi!” dedi Halime Kaptan. “Açın sandalın başını, gidiyoruz!”

Halil kıyıdaki takanın bodoslamasını iki eliyle itti. Sandalın başı açılmıştı.

⁹⁵ • orsa: Sandalın rüzgârın geldiği yöne döndürülmesi.

⁹⁶ siya: Kürekleri tersine çekerek sandalı geriye yürütme.

“Hemen geç küreğe!”

“Baş stne!”

“Haydi ocuklar! Bu işi de atlattık sağ selamet. İhsan Bey, sen de sağ ol. Çok işi varmış tfeğinde.”

“ller?” dedi İhsan. “Ya takadaki ller?”

Buna hepsi de gülmüştü.

“Biz gömme işleriyle uğraşmıyoruz!” dedi Hali-me Kaptan. “Bir yaralımız var. Kendine işi arıyor-san sarıver yarasını! Çocuklar, çok vakit kaybettik. Zıyan edecek bir dakikamız yoktu, ama oldu bir kere. Cephedekiler silahla cephane bekliyor.”

Küçükçekmece

Temmuz 1972

Rıfat Ilgaz, *Halime Kaptan*'da Cideli Temel Reis'in gelini Halime'nin bir kaptan olarak ortaya çıkışının öyküsünü anlatır. Eli silah tutan bütün erkeklerin cepheye gönderildiği Kurtuluş Savaşı yıllarıdır. Köyde yalnızca yaşlılar, kadınlar ve çocuklar kalmıştır. Herkesin tuza, şekere, ekmeğe hasret kaldığı o günlerde, evinin ihtiyaçlarını karşılamak için sefere çıkan Temel Reis, yolda hastalanarak hayatını kaybeder. Oğluyla bir başına kalan Halime'nin, geçimini sağlamak için babasından kalan sandalla Karadeniz'e açılmasının zamanı gelmiştir. Erkek kılığına girerek, oğlu ve iki tayfasıyla çıktığı ilk seferinde hırçın dalgalarla, korsanlarla mücadele etmek zorunda kalır. Bu zorlukların hiçbiri onu yıldırmaz, aksine Karadeniz'e tutkuyla bağlanır. O artık İnebolu'ya cephane taşıyan, Kurtuluş Savaşı'nın fedakâr kadınlarından biridir, Halime Kaptan'dır...

Türkiye İş Bankası'nın ilköğretim öğrencilerine karne armağanıdır.

Yarınlar için, bugün çocuklarımız

TÜRKİYE BANKASI